

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 07 (567) 16-22 fevral, Şubat, sal, il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

22-salîya rojnama "DÎPLOMATA KURD" pîrozbe

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev ilə İraq Kürdüstan Regionunun Başçısının görüşü olub

Səh. 8

Biz türkmanlar Məsud Barzani cənablarının yardımı ilə İraqda bir millət kimi tanındıq

Səh. 2

Serok Barzanî pîrozbahiyê li Yekîtiya Xwendekar û Yekîtiya Lawên Demokrat dike

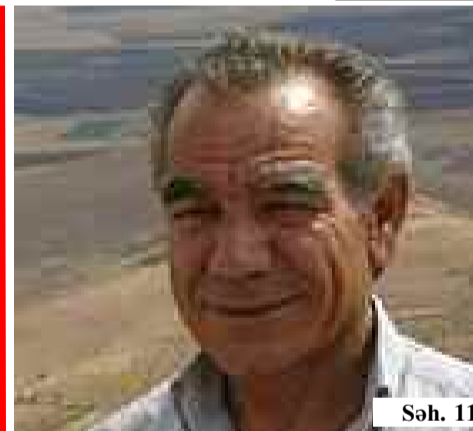
Səh. 16

BILA ROJNAMA "DÎPLOMAT" HER TIM SERKEFTÎ BE

Səh. 18

Mesrûr Barzanî pîrozbahiyê li Yekîtiya Xwendekar û Lawên Demokrat ên Kurdistanê kir

Səh. 11

Tahir Silêman û 22 Saliya Rojnameya Dîplomat!

Səh. 9

İRAQDA BİZ TÜRKMANLARIN MİLLİ VARLIĞI MƏSUD BƏRZANININ SAYƏSİNDƏ TANINDI

Hevpeyvînek taybet li gel Serokê Herêma Kurdistanê Nêçirvan Barzanîva, li ser kurdên Sovêtêye berê

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

1905-06-ci illərdə erməni-müsəlman davasında Kürd Xalqının rolu

O GÜN OLSUN, YÜZ YAŞINI QEYD EDƏK, "DİPLOMAT"

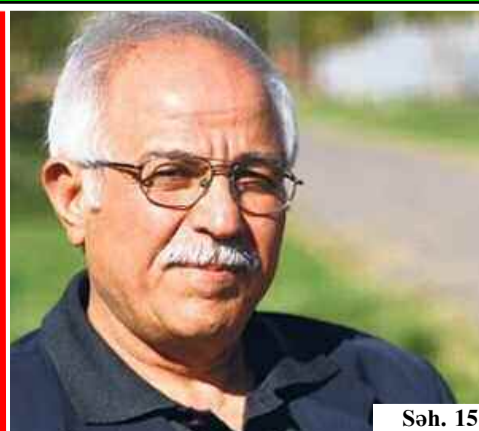
Qafqazda Şəddadi Kürd dövləti

KOMELA KESKESORÊ 22-SALİYA ROJNAMA "DİPLOMAT"Ê PİROZ DIKE

Səh. 3

DASTANLARDA YAŞAYANLAR

Səh. 15

Rojnameya Dîplomata Kurd 22 salî ye. Bila li gelê me pîroz be...

Səh. 12

22 yaşın mübarək, beynəlmiləl "Diplomat"

Səh. 10

22-SALİYA ROJNAMA "DİPLOMATA KURD" PİROZBE

Prezident İlham Əliyev ilə İraq Kürdüstan Regionunun Başçısının görüşü olub

Fevralın 17-də Münxendə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ilə qarşı tərəfin müraciətinə əsasən İraq Kürdüstan Regionunun Başçısı Neçirvan Bərzaninin görüşü olub.

Neçirvan Bərzani dövlətimizin başçısına prezident seçilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev təbrikə görə minnətdarlığını bildirdi, ondan da səmimi təbrik məktubu almasını məmnunluqla qeyd etdi.

İraq Kürdüstan Regionunun Başçısı Azərbaycana səfərini və dövlətimizin başçısı ilə keçirdiyi görüşləri məmnuniyyətlə xatırladı. Səfər zamanı müzakirə olunmuş məsələlərin həyata keçirilməsi istiqamətində hər iki tərəfin nümayəndələrinin yaxından çalışdıqları

vurğulandı. Həmçinin İraqın mərkəzi hökuməti ilə Azərbaycan arasında əlaqələr məmnunluqla qeyd olundu.

Söhbət əsnasında İraqın müxtəlif şəhərləri ilə Azərbaycan arasında birbaşa uçuşların olmasının önəmi qeyd edildi. Regionla Azərbaycan arasında iqtisadi-ticarəti, mədəni-humanitar əlaqələrin inkişaf etdirilməsi istiqamətində məsələlər nəzərdən keçirildi.

Neçirvan Bərzani COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə də təbriklərini çatdırdı. Dövlətimizin başçısı İraq Kürdüstan Regionunun Başçısını COP29-da iştirak etmək üçün Azərbaycana səfərə dəvət etdi.

Söhbət zamanı iqlim dəyişikliyi istiqamətində də birgə əməkdaşlıq məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

Prezident İlham Əliyevin Almaniyanın Kansleri və Ermənistanın Baş naziri ilə birgə görüşü olub

Fevralın 17-də Münxendə Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şoltsun təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Kansler Olaf Şolts ilə görüşü olub.

Görüşdə ikitərəfli əlaqələrlə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb.

Almaniya tərəfi Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyinə öz dəstəyini göstərməyə və xoşməramlı əsasda Almaniya bu istiqamətdə müvafiq görüşlərin keçirilməsinə dəstək verməyə hazır olduğunu bildirib. Olaf Şolts qeyd edib ki, COP29 əsnasında Ermənistanla Azərbaycan arasında əldə olunan kom-

promislər, COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi sülh gündəliyinin də irəli aparılması üçün əlverişli imkanlar və şərait yaradır. Sonra Almaniya Kanslərinin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Kansler Olaf Şolts və Ermənistan Respublikasının Baş naziri Nikol Paşinyan ilə birgə görüşü olub.

Görüşdə Almaniya Kansleri açılış nitqi ilə çıxış edib. O, Almaniyanın Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyini, eyni zamanda, Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişel tərəfindən aparılan missiyanı dəstəklədiyini vurğulayıb.

Serok Barzanî pîrozbahiyê li Yekîtiya Xwendekaran û Yekîtiya Lawên Demokrat dike

Serok Barzano bi minasebeta salvegera 71 saliya damezirandina Yekîtiya Qutabiyên(Xwendekarên) Kurdistanê û Yekîtiya Lawên Demokratên Kurdistanê, peyamek ragihand.

Peyama Serok Barzanî:

Bi navê xwedayê mezin û dilovan

Bi helkefta heftih û yekemîn salvegera damezrandina Yekîtiya Qutabiyên(Xwendekarên) Kurdistanê û Yekîtiya Lawên Demokratên Kurdistanê, germtirîn pîrozbahiyên xwe pêşkêşî lawan û xwendekarên xweşdiviyên Kurdistanê dikim û hêviya serkeftin û berdevamiyê ji bo wan dixwazim.

Xwendekar û lawên Kurdistanê li destpêka damezrandina wan ya li şoreşa Eylûlê heta îro navenda pêgihandina zarok û gedeyên bi wefa û xebatgêr û

serkirdiyên bi şîyan bûne û herdem ûze û enerjî û tîna taze dane tevgera rizgarîxwaziya Kurdistanê û li wê rêyê da qurbanîyê dane. Her du rêxistinên Yekîtiya Qutabiyên û Yekîtiya Lawên Demokratên Kurdistanê li qonaxa niha de pêwîste li asta çaverêyîya civakê û doza rewaya gelê xwe da bin. Xwendekar û xort û law herdem hêviya gelê Kurdistanê ne û pêwîste li zebat û têkoşîna xwe da pêdagirê bihayên bilindên rêbaza Kurdayetî û niştimanperweriyê bin û bi çekê zanist û hişyariyê xizmeta armancên bilindên gelê Kurdistanê û pêgihandina ciwan û lawên hişyar û bawerî bi xwe bûnê bikin. Dûbare pîrozbahiyê li we dikim û bimînîn bi xêr û xweşiyê de.

Mesûd Barzanî
18.02.2024

Nêçirvan Barzanî û Tobias Lindner: Divê rewşa Êzidiyan were başkirin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçirvan Barzanî, li Munîhê bi Wezîrê Dewletê ya Almanyayê yê Kurûbarên Derve Tobias Lindner re hevdişînek kir.

Serokatiya Herêma Kurdistanê destnîşan kir, di hevdişîne re hilbijartinên Herêma Kurdistanê û rewşa Êzidiyan hatin guftûgokirin. Serokatiyê amaje pê kir, her du aliyan bal kişandiye ser girîngiya bipêşvebirina pêwendiyên Almanyayê yê bi İraq û Herêma Kurdistan re û berfirehkirina hevkarîyê.

Barzanî û Tobias Lindner da zanîn ku ewlehi û seqamgiriya İraq û Herêma Kurdistanê ji bo hemû herêmê girîng e.

Tobias Lindner diyar ku Almaniya girîngiyê zêde dide pêwendiyên xwe yê bi İraq û Herêma Kurdistanê re û de piştgiya xwe ya ji bo wan bidomîne.

Nêçirvan Barzanî pesnê hêzên Almanyayê da ku di nava Hevpeymaniya Navneteweyî ya li Dijî DAIŞê de ne û ji bo piştgiya wê spasîya Almayayê kir.

Nêçirvan Barzanî û Tobias Lindner anî zimên, "Divê rewşa Êzidiyan were başkirin." Nêçirvan Barzanî diyar kir, "Dê bicihanîna Rékeftina Şingalê gelek sûde bigihîne pêvajoya vegera Êzidiyan û jinûveavakirina Şingalê."

Li aliye din, hilbijartinên Herêma Kurdistanê yek ji mijarên girîng ên vê hevdi-

inê bû. Barzanî ducare kir, ew bibiryar e ku hilbijartin di dema herî nêzik de werin kirin. Gelek lîderên cîhanê, pisporên ewlehiyê û siyasetmedar dê di navbera 16 û 18ê Sibate de tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê bibin ku cara 60î ye tê lidarxistin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçirvan Barzanî jî yek ji wan kesan e ku dê tevî konferansê bibe û ew doh çû Munîhê.

Serokatiya Herêma Kurdistanê da zanîn ku dê Nêçirvan Barzanî bi gelek serok, serkirdê û siyasetmedaran re bicive.

Nêçirvan Barzanî îro bi hinek kesayetên wekî Serokwezîrê Yunanistanê Kyriakos Mitsotakis, Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekbûyî Antonio Guterres û Serokwezîrê Qeterê Mihemed Bin Ebdulrehman Bin Casim el Sanî re hevdişîne girîng kirin. Serokê Herêma Kurdistanê di çarçoveya hevdişîne xwe yê li Munîhê de bi şandeyeke Amerîkayê ya bi pêşengiya Senator Don Sull, Wezîrê Parastinê yê Brîtanyayê Grant Shapps, Wezîrê Karên Derve yê Tirkîyeyê Hakan Fidan, Wezîra Dewletê ya Almanyayê ya Kurûbarên Parastinê Sientje Moller û Wezîrê Karên Derve yê Awisturyayê Alexander Schallenberg re jî hevdişîtin kirin.

DÊMOKRASÎYA CENABÎ MESUD BARZANÎ HÊJAYÎ XELATA NOBÊLÊYE

Iro li Bakûrê Kurdistanê û Tirkîyayê "Pirsgireka kurd" li rojevêdaye.

Hokumeta Tirkîyayê, bona zext û zora gelên kurd, ji sazîyên YA -ê, yê herî girîng ji sistêma Başûrê Kurdistanê, ji dêmokrasîya rêzdarê hêja, Serokê Kurdistanê Azad, Cenabî Mesud Barzanî minaq hildane û hes dikin hine gavên dêmokrasîyê bavêjin. Lê nijatparêzên tirkîkan hemu gavan astengîyan derdixîne hole û bê şerm ji "bratîyê" gilî dikin. Lê çîrokên kalên xweye nijatparêzîye kevnar hes nakin ji bîra xwe derînin, axatîya xwe ji dest berdin. Daxazîya wana, kurda wek herdem bi çavên piçûk dîtine. Lê ew hes nakin pêşketina kurda qebûl bikin, hes nakin dunya ji tîxnolojîya cîhanê piçûkbe, wekî dengê nijatîyên wan cîhan bibihîze, bibîne û bizanibe.

Bona wê jî pêwîste sazîyên, serok û rêberên kurda hişyar bin, ji buyerên dîroka Kurdistanê dersê hildin, şaşîyên kal û bavên me dubare nekin. Ser dew û dozên xwe qaîm bisekinin, her dem pişikîrêka hevdu bikin. Pîyên xwe yek erdêxin, wekî rim rima dengên lingên azadîyê erdê wusa bihejîne wekî, dijmin ji vê hejê bilerize, biheje û bizanibe zext û zora gelên kurd û Kur-

distanê çîye. Bila bizanibin îdî gelên kurd hemu xandî û pêşketîne, rêberê û serokên gelek dewleta lawên mîrxasên gelê kurdin.

Belê jîyan berdewame, berxwedan jîyane, seva kîjan

Mistefa Barzanîyê her tim zindî û berdewam kirina sîyaseta Wî, ji alîyê Serokê hêja Mesud Barzanî, Başûrê Kurdistanê rêzgar buye. Lê ev rizgarî ser rewşa bingeha dêmokrasîya cenabî Mesud Barzanî qaîm û

bixwazin jî, nexwazin jî hes dikin gavne dêmokrasî bavêjin.

Raste di sala 2004-a, cara ewlîn ez çûnê Kurdistanê Azad serkarên sazîyên tûrkmananva min hevdiîtin çêkirin.

Ew digotin:

"Ji sala 1993-a gênêralên Tirkîyayê me bi balafirava dibirine Hekarîyê, qerergeha eskerîyê. Plan proqrama didane ber me.

Yê ewlîn ew bû wekî, pîrsa Kurdistan neynîne ser zimanên xwe, kîjan tûrkman pîrsa Kurdistan bide xebatê ew ne tûrkmane.

Yê duyem, ala Kurdistanê qebûl mekin û neynin ser zimanê xwe.

Yê sêyem, ewe parlamêntoya Kurdistanê nas nekin û nebîne endam parlamênto.

Yê çarem, kurdava cîranîyê mekin, kî keça kurda lawên xwera stendîye bidin

berdan, kê keça xwe daye kurdan paš bînin. Pêwîste hun bizanibin li cîhanê netewe kurd tunene evana tirkê çîyanin.

Lê pêş van hemu buyeran, Serok Mesud Barzanî navên me tûrkmanam xiste lîsta parlamêntoya Îraqê û cara ewlîn ew em derxistine rêzên netewa. Beqî dêmokrasîya Barzanî em ketine Parlamêntoya Kurdistanê û xadî hemu mafên mirovahîyê bûn. Em hezdar cara kek Mesudra dibêjin

spas".

Belê, dewleta Tirkîyayê ber sîyaseta Mesud Barzanî teyax nekir, xwe nexaze jî hat di gel cenabî Mesud Barzanî, ber alaya Kurdistanêye sê rengîn rûnişt û ji Serokê hêja harîkarî xwast. Niha li Tirkîyayê nuneratîya Hokumeta Herêm hatîye vekirin, Ala rengîn li civat û meşada resmî tê bilind kirinê.

Eve sîyasat, eve Dêmokrasîya Barzanî, neyar nexaşîya xwe anî ber pîyên xwe wekî harîkarîyê bidin "Pirsgireka kurd".

Ji ronahîya Dêmokrasîya Mesud Barzanî li Kurdistanê çîqas netewa kêmjimar hene, heqê dêmokrasîya wan hatî dayîn. Ereba, tûrkman, surîyanî, kildanî, asorî, ermenî kîjanî ku li Kurdistanê deh hezarin li parlamêntoyê cîk hatîye dayîn.

Em gumanin Şewqa Dêmokrasîya Serokê hêja cenabî Mesud Barzanî wê ronahî bide Rojhilata Navîn û dewletên cîhanê.

Serokên dewletan wê ji Dêmokrasîya Barzanî minaq hildin û tevî neteweyên kêmjimarên Kurdistanê, ji Sazîyên Cîhanê daxwaz bikin wekî, bona anîna haştî û azadîyê Xelata Nobêlê bidine Dêmostratezê, Haştîxwaz û Sîyasatmedarê mezin cenabê Mesud Mistefa Barzanî.

Amade kar: Tahir Silêman

Hevpeyvînek taybet li gel Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanîva, li ser kurdên Sovêtêye berê

Me her wext, kurdên komara Sovêtêye berê, parçeyekê xwe zanî bûye.

-Çima Serokên Hokumeta Herema Kurdistanê, kurdên Sovêtêye berê, wusa jî kurdên Azerbaycanê bir dikin?

Ev heqîqete wekê me kurdên Sovêtêye berê tû car bîr mekirîye. Me her wext, kurdên komara Sovêtêye berê, parçekê xwe zanîbûye. Lê hûn zanin heya sala 91-a dîktator çî zulm anîye serê gelê kurdên Îraqê, me nikarîbûye tu elaqetî, tu dewletava çê bikin. Tu dewlet jî heqê me teleb nekirîbûn û biştîgirîyê bo me ne kirîbûn. Me tu car bawar nedikir kurdên Sovêtê berê bêne Kurdistanê û vegezin.

Wextê zemanê Seddamê faşîst, dewletê xwînxwar, nedihîşt tu kesek bêne û herin. Niha kurd her cîyek bin, ku dijîn bila bizanibin em wana parçeyek xwe dizanin û em vacîbêd xwe dizanin, em wana xadî derên û piştîgirîyê bikin.

-Ne wextê wekî, heremên Sovêtêye berê, wusa jî Azerbaycanê, kêderê kurd jîyan dikin, wan dewletava elaqetîyê çê bikin û bingehêk bavêjin. Ji boy çand û hunerên kurdan pêş bikeve?

-Mrovê ewlîn cenabê wê hatîye Kurdistanê, wusa jî bradarên ku ji Kazakîstanê hatîbun. Wan tiştên rexne we, tîlêvîzyonê bang kir me qebûl kir. Niha em ciddî fikir dikin, cîhêt ku gelên me dêda dijîn, elaqetîya xwe wan dewletanva çêbikin. Em vê meseleyê, pîrsê qaîm war digirin û em kar li ser dikin û em hîvîdarin wekî, wexteke nêzîkda buroyan li wan welatan

axî gel xwîn dirêjînin ew Welate. Seva Kurdistanê şîrîn gelên kurd hezdar salin xwîn hildîşînin, berxwe didin li Rojavayê Kurdistanê, Rojhilatê Kurdistanê, Bakurê Kurdistanê, Başûrê Kurdistanê xwîn dirêjînin wekî li Welatekî azad da serbest ser bilind bijîn.

Belê, ev roj bi rêça dew û doza kurdên welatparêz, berzanîyan, yê herî girîng bi serkarîya mîrxasê gelê kurd, Gênêralê Şerrê Çîyan, Melle

qewat bû.Û em bawarin wextekê kurda wê Kurdistanê serbixwe bê elam kirin

Cenabî Mesud Barzanî dêmokrasîke wusa anîye Kurdistanê Azad, wekî ev roj navenda Dêmokrasîyaya Avropayê, Rojhilata Navîn ber Dêmokrasîya Mesud Barzanî bê deng mane.

Rastî jî Rojhilata Navîn, wusa jî dewleta Tirkîyayê, Sûrîyayê, Îranê ber sistêma dêmokrasîya Mesud Barzanî

vekin.

-Dewleta Sovêtê berê rewşekê wusa gran ser gelê meda danîye ku, vê granîyê zu-zu sivik kirin nabe. Hun zanin çend cara dewleta Sovêtêye berê, bi alîkarîya ermenîyan em ji cî û warên kal û bavên me nefî kirine, ermenî çend cara bere me dane? Pêwîste bizanibin gel pîr asîmîlyasîya bûye û yên esasî mektebên û zaningehên zimanê kurdî ne buye. Dibe wekî zarokên kurdên Sovêtêye berê bêne, li Kurdistanê bixwînin, xilas bikin û vegezin malên xwe û boy gelên xwe kar bikin?

-Tû dijwari, muşkule ser vê meseleyî nîne, emê dew bikin, emê alîkarîya aborî bona wan bikin, çî lazîmbe em amadene, hazîrin. Wextê hun vegeziyanê çendik dixwazin mamostatîya zmanê kurdî bixwînin, hînbîn, hûn wana biştînin Kurdistanê, bla bixwînin. Dîsa dibêjim, çî alîkarî lazîme emê wanara amade bikin.

-Dirokêda çend cara şerê ermenî û sîlmanîyê bûye, (ermenî tenê hemberî tîrka şer nekirîye, wê demê hemû gelên îslam li Tirkîyayê jîyan dikir, tirk, kurd, ereb, laz, çerkez, fariz ji alîyên ermenîyan hatîne qetîl kirin. Paşê, Andiranîkê goh jêkirî, derbasî alîyê Rewanê dibin, wura jî des bi qetîlyama kurda û azerîya tîke. Ji wûra jî derbasî Azerbaycanê dibe Derelegezê, Zengezorê, Şerûrê qetîlyama kurda tîke. Li Azerbaycanê jî kurd, azerî, lezgi, taliş, lahic, ûdîne qetîlyam kirin, bona wê jî em nav tîkin şerê sîlmanîyê û

ermenîyan) hûn zanin çawa Kurdistanê turkman û kurd cîkî jîyanê dike, wusa jî Azerbaycanê kurd û azerî cîkî jîyanê dikin. Di salên 1905-1908, 1932-1948, yê dawî sala 1989-a ermenî şerê Qerebaxê despêkir, tevî azerîyan sed hezar kurd ji cî warên kal û bavên wan bi zorê hatîne nefî kirin, wusa jî ji axên kurda lê jîyan dikir kîjanîku digotin Kurdistanê Sor li Azerbaycanê, kurd û azerî derxistin, mal û milkên wan şewûtandin, qîz-bûkên wan dîl birin. Kurdên Azerbaycanê belavî şêstêşê nehîya bûne û ermenî 20 selef axên azerîyan girtîye.

- Cenabî Nêçîrvan Barzanî bi dîtîna sîyasî, çawa dibîne û bi kîjan rêyê ev pîrs dikare bê safî kirin, çareser kirin?

- Bi zane bûn û bawarîya me, çî azerî, çî kurd, çî ermenî her sê netwe jî milletekî zorî kevnê. Ewana Qafqazîyêda hezar salane, van mentegada dijîn, gerek mişkile nav wan derneketa, wekî mişkileyêk jî heye, lazîme bi serekê sar, bi dialog kirin, vê meselê hell bikin. Bi tarîxêye muştêrekê zore kevn, tarîxa me zore kevnê, û jîyanêda gerek em nehêlin dijîmîne me îstîfade bikin û ez vê tiştî ne tenê bona kurda dibêjim, ve tiştî azerîyanra jî dibêjim, ermenîyanra jî dibêjim. Lazîme hevdu qebul kirin, van mesela bi dîalog hel bikin. Kutasîya hemu şerî bi dîalog hatîye safî kirin. Ji şer tu kes feyde ne dîye û wê nebîne. Ez gellên cîhanêra haştî hîvî dikim, usa ji gellên azerî u ermenîyanra.

-Cenabî Nêçîrvan Barzanî,

Herema Hokumeta Kurdistanê pîr heqê dêmokrasîyê daye milletên kêmjimar û dîni, turkmanan, assûrîyan, mesîhîyan, êzdîyan, ereban, ermenîyan, kildaniyan. Ez ser turkmanan disenim. Kurdistanê resmî û qêyrî resmî 18 partîyên turkmanan heye, sê radîo, 6 kanalên tîlêvîzyonê, 20 mekteb, 8 navenda çandê, zanîgehên zmanê turkmanan. Hokumeta Kurdistanê alîkarîyê baş turkmanara dike, ev rewşeke dêmokrasîyêye û başe. Wûsa jî li Azerbaycanê Navenda Çanda Kurd û rojnama kurdî ronahî dibînin, lê hokumeta Azerbaycanê tu alîkarî nade wan. Nabe wekî, hokumeta Kurdistanê hokumeta Azerbaycanêva bikevine elaqetîyê, ji boy turkmanan li Azerbaycanê navenda dostanîya "Turkmanan û Kurda" vebe. Wûsa jî li Kurdistanê naven-dek boy dostanîya" Kurda û Turkmanan" bê vekirin û elaqetîya dostanîya Kurdistanê û Azerbaycanê çêbe. Tarîxa cîhanêda

haştîya dostanîya çandê hanîye, tu tişt ne hanîye. Bi elaqetîya dostanîya "Kurd û Turkmanan" bingehêkî candî, navbera herdu dewleta dibe bê çêkirin. Vê meseleyê hûn çî dibînin?

- Em dibînin ev fikirê zorî başe, em xêr hatîna vê fikirê dikin û hazîrin kû, dest bê kirina bikin. Tebê lazîme partîyên turkmanî herin Azerbaycanê û hun werên vêderê û elaqetî çêbin. Ji alîyê Dewleta Azerbaycanêva elaqetî bê çêkirin. Ez wusa zanîm serokên partîya û çandên turkmanan wê vê fikirvanva pîr şabin. Ev fikrên cenabê wê pîr başin, em vê fikrê pîroz dikin, dîsa gellên Azerbaycanê pîr slav dikim, inşallah em bawarin elaqetîya dostanîyê wê bê çêkirin.

-Boy hevpeyvîne zor spas.

-Ez jî spasîya xûwe, wera dikim.

Hevpeyvîna ji bo malpera Netewe: Amadekar Tahir Silêman, İmtîyaz û sernivîsarê rojnama "Diplomat"ê.

Əvvəli ötən saylarımızda QAYBALI KƏNDİNİN ƏHVALATI

Xəlfəlilər belə bir tədbir görmüşdülər ki, şəvval ayının 18-də gecə qəflətən Qaybalı kəndinin üzərinə hücum edərək oranı darmadağın etsinlər. Bir naxələf, zət qəliz müsəlman gedib Qaybalı ermənilərini xəlfəlilərin tədbirindən xəbərdar edir. Ermənilər təbirdən xəbərdar olan kimi Qalaya və kəndlərə adamlar göndərib tezliklə kömək göndərmələrini tələb edirlər. Hər yerdən ermənilər cəm olub Qaybaliya gəlirlər. Köməyə gələn ermənilər iki yerə bölünərək bir qismi kəndi mühafizə etmək üçün orada qalır, digər qismi isə silahlarını götürüb başqa bir yerdə gizlənilir. Gecədən 4 saat keçdikdən sonra 30-40 nəfər xəlfəli və neçə nəfər kürd tayfasından hamısı silahlı Qaybalının üzərinə hücumu keçdilər. Onlar əvvəlcə iki dənə mərəyə od vurdular. Ondan sonra kəndi gülləyə tutdular. Kənd əhli hücumdan qabaqcadan xəbərdar olmasına baxmayaraq, nalə və feryadları göyə ucaldı. Onların bir parası tufəng atmağa, qışqırıq salmağa və bir parası isə yalvarıb Həzrəti-Abbasi köməyə çağırmağa başladılar. Xülasə, bunları gülləbaran edib atışdırdılar. Ermənilərdən 11 nəfər qətlə yetirilmişdi ki, bu vaxt pusquda durmuş ermənilər

Mir Möhsün Nəvvab

ömrü boyu öz əməyi ilə iki qara pul qazanmayan və həmişə fitnə-fəsadlar

işini apararaq onlarda müsəlmanlara qarşı nifrət yaratmağa çalışırdı. Həmzət müsəlmanların və dövlətin ziddinə iş aparmaqla bərabər, ayrı-ayrı siniflərdən olan qımdat dəstələri yaradırdı.

O, qüvvətli qımdat dəstələrinin yaradılmasına nail olduqdan sonra erməni tayfasının dövlətliyərlərindən böyük miqdarda pullar toplamağa başladı. O, müəyyənləşdirmişdi ki, filan erməni dövlətli qımdat divanxanasına bu qədər məbləğdə pul verməlidir. Əgər o şəxs sözsüz-danışıqsız müəyyən edilmiş pulu verirdisə, canını qurtarırdı. Əks halda, yəni pulu vermədikdə həmin şəxs qımdatlar tərəfindən qətlə yetirilirdi. Beləliklə də, onlar çoxlu miqdarda pul topladılar. Həmzət və onun silahdaşları pul toplamaq məqsədilə oğurluqdan da çəkinmirdilər. Belə ki, bir gün iki-üç nəfər dövlət poçtundan xəzinəyə 43 min manat pul və nə qədər veksəl apardıqları zaman qımdatlardan bir neçəsi hücum çəkərək onları öldürmüş və pulları isə aparmışlar. Qımdatlar 43 min pulu apardıqdan sonra daha da tamahlanaraq bir neçə rus böyüklərini öldürdülər. Divan adamları Həmzətin bu əməllərindən və neçə gizli məktublarından xəbərdar olduqdan sonra onu həbs etdilər. O, həbs olunduqdan sonra müsəlman əyanlarından o günədək

PAPRAVƏND KƏNDİNİN ƏHVALATI

Müsəlmanların yaşadığı Papravənd kəndi erməni kəndləri ilə əhatə olunmuşdu. Ermənilər burda özlərinin çoxluğuna arxalanaraq ətrafdakı erməni kəndlərindən böyük bir dəstə yaradaraq Mirzə bəy adlı erməni qımdatının rəhbərliyi altında qəflətən hücum edərək Papravənd kəndini mühasirəyə aldılar. Hücum sübh tezdən olduquna görə kənd əhlinin əksəriyyəti tamamilə yuxuda, bəziləri isə sübh namazında idilər. Ermənilər kəndi mühasirəyə alarkən bir çoban hündür bir yerdə qoyun otarırdı.

Ermənilərin Papravəndə hücumunu gören çoban qoyunları orada buraxıb müsəlman kəndlərinə qaçaraq xəbər verdi ki ermənilər Papravəndə hücum ediblər, onlara kömək etmək lazımdır.. Müsəlmanlar xəbəri eşidən kimi silahlanıb, atlarına minərək Papravəndə tərəf çapdılar. Onlar kəndə çatan kimi salavat nərası çəkərək erməniləri arxadan mühasirəyə aldılar. Arxadan və qabaqdan ermənilərə endirilən şiddətli zərbə nəticəsində onların arasında böyük tələfat oldu. Erməni dəstəsinin qarşısında durub atışan və ermənilərə göstəriş verən qımdat Mirzə bəyə birdən dörd güllə vurdular. O, çıxırıb yerə sərildi. Onun öldürüldüyünü gören ermənilər qaçmağa

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Qaybalı yaxınlığında yerləşən bir neçə müsəlman evlərinin üzərinə hücum çəkildilər. Bu evlərdə yaşayan müsəlmanların babası laçınlı Məhəmməd ləqəbi daşımış məşhur aşpaz olmuşdu. Ermənilər həmin laçınlıların evlərini gülləbaran etməyə başladılar. Onların aş qazanlarına da od vurub yandırdılar. Əhvalatdan xəbərdar olan kimi müsəlmanlar Qaybalıdan qayıdıb laçınlılara köməyə gəldilər. Onlar erməniləri gülləbaran edərək oradan qovdular. Nəhayət, atışma dayandı və sakitlik yarandı.

20 ŞƏVVAL 1323 (1905)-ci İLDƏ PİRƏMƏKİDƏ BAŞ VERƏN ƏHVALAT

Bu günlərdə Qala igidlərindən və gözətçilərindən ibarət müsəlmanlar atlanıb Malibəyliyə gəldilər. Oradan da bir neçə gənc bələdçilər bunlara qoşulub atlarını birbaşa Pirəməki deyilən yere sürdülər. Pirəməki Şuşakənd ermənilərinin ot-ələf və əkinçilik yerləri idi. Həmin yerdə böyük-böyük ot tayaları var idi. Ermənilərin biçib yığıqları 150 tayaya və neçə mərəklərə, talvarlara od vurub yandırdılar. Ot tayalarının alovları Qaladan görünürdü. Tayalar yandırıldıqdan sonra müsəlmanlar rus kazakları ilə sözü bir yerə qoyub Pirəməkidəki bütün məxəzlərdə və quyularda olan arpa və buğdanı çıxarıb arabalara yükləyib özlərinə mal etdilər.

Həmin günün sabahı divan əhli Pirəməkiyə gəldi. Ətrafı, dağları və meşələri əftiş etməyə başladılar. Təftiş zamanı Malibəyidə baş vermiş erməni-müsəlman avası nəticəsində həlak olmuş iyirmi nəfər erməninin meyidini tapdılar. Onların amısının patrondaşları əyinlərində, tufəngləri isə yanında düşüb qalmışdı. Bunların əksəriyyəti yaralı olduğundan qaçıb özlərini xilas etmək istəyiblərsə də, mümkün olmayıb. Hərəsi bir yanda yığılıb ölüblər. Ermənilərin divana verdiyi məlumatlara görə, 107 nəfər erməni ölmüşdü.

Təəccüb və təəssüf doğuran budur ki, erməni milləti bu qədər can və mal xəsarətinə düçar olsalar da, tutduqları əməldən bir nəticə çıxarmayıb nə peşiman olurlar, nə də qəflət yuxusundan ayılırlar. Hər şəhərin və hər kəndin içində,

törədərək milləti min cür bəlalara düçar edən qımdatlar yazıq sadə erməniləri hədələyərək onların zəhmətlə qazandıqları pullarını min bəhanə ilə əllərindən alıb ciblərini doldurur və kefləri də istəyəndə min cür hiylələr işlədib həm onları, həm də başqalarını öldürürdülər. Övrət və uşaqlarını isə ac və yalavac, gözləri yaşlı qoyurlar.

İRƏVANLI ERMƏNİ HƏMZATIN ƏHVALATI (24 ŞƏVVAL 1323-cü il)

Cavanşir eli tərəfdən dalbadal kağızlar gəldi ki, neçə yüz müsəlman atlısı ekdil olub erməni kəndlərinə basqınlar edirlər. Onlar hansı kəndə girirlərsə, ermənilərə səngərlərə girməyə fürsət vermirdilər. Onlar əvvəlcə Sərab adlı kəndə daxil olaraq «Ya Əli» nərası çəkə-çəkə ermənilərin üzərinə hücum çəkildilər. Ermənilər bu hücumdan vəhşətə gələrək elə karıxdılar ki, müqavimət göstərməyə qüdrətləri çatmadı.

Ermənilər pəren-pəren olaraq əllərinə nə keçdisə götürüb hərə bir tərəfə qaçdı. Bir qismi isə məxfi yerlərdə gizləndilər. Sərab kəndindən sonra müsəlman atlıları Başkəndə, sonra Marağa kəndinə, oradan isə Çaylı kəndinə hücum etdilər və ermənilərə böyük zərbə endirdilər. Müsəlmanlar birdən gördülər ki, onların qarşısına bir-iki erməni qımdatının rəhbərlik etdiyi bir zor dəstə çıxdı. Onlara rəhbərlik edənlərdən biri İrəvan əhlindən olan erməni Həmzət idi. Bu Həmzət neçə-neçə fitnə-fəsadlara və nahaq qanların tökülməsinə bais olmuşdu. Belə ki, İrəvan tərəfdə və Osmanlı dövlətində bir çox iğtişəşlərin yaradılmasına o rəhbərlik etmişdi. O, Şuşa şəhərinə üç il əvvəl gəlibmiş. Həmzət əvvəlcə özünü qabiliyyətli bir zərgər kimi qələmə verərək müsəlman bazarında zərgərlik dükanı açır. Buna görə də Qarabağın əyanlarının çoxu özləri və qadınları üçün hazırlatmaq istədikləri zinət şeylərini Həmzətə sifariş verirdilər. Həmzət isə gizləncə müsəlmanlara qarşı iş aparırdı. O, şəhərdə və kənddə yaşayan ermənilərin birliliyinə nail olmaq üçün böyük qımdatların köməyi ilə Osmanlı ermənilərindən gətirdiyi vərəqələr və qəzetlər vasitəsi ilə təbliğat

aldığı qızillərin hamısını mənimsəyərək heç kəsə bir qram belə qızıl qaytarmadı.

Bir neçə aydan sonra o, həbsxanadan buraxıldı. Həmzət özünə bir at alıb bir neçə qımdatla birlikdə kəndistan yerlərinə gedərək erməni dəstələri yaradıb, əhalini dövlətin ziddinə əməllər törətməyə təhrik

edirdi. Bir qədər qüvvətləndikdən sonra isə müsəlmanlarla dava etməyə başladılar.

Dövlət onun tutulması üçün neçə dəfə kazaklar göndərsə də, müsəlmanlar ona qarşı mübarizəyə qalxanacan nail olmadı. Müsəlmanlar Həmzətin dəstələri ilə uzun atışmadan və onların sıralarına böyük zərbələr endirdikdən sonra məğlubiyyətə düçar oldular. Bu döyüşdə böyük bir erməni qımdatı da öldürüldü.

Ermənilər dərhal həmin qımdatın başını kəsib torbaya qoyaraq onun atı və sursatını özləri ilə birlikdə apardılar. Müsəlmanlar güman etdilər ki, ermənilərin başını apardıqları böyük qımdat Həmzət olmuşdur. Lakin sonra məlum oldu ki, o deyilmiş.

başladılar.

Müsəlmanlar onları təqib edərək bir qismini öldürdü, bir qismini isə yaradılar. Ermənilərin sağ qalanları dağlarda və meşələrdə gizləndilər. Müsəlmanlar ermənilərin qarət üçün gətirdikləri kəl arabalarını qənimət kimi ələ keçirdilər.

ƏSGƏRAN ƏHVALATI

Ermənilər Papravənddə böyük məğlubiyyətə düçar olduqdan sonra qımdatlar belə qərara gəldilər ki, hücum etmək onlar üçün əlverişli deyil. Yaxşısı budur ki, yolları kəsib müsəlmanların gediş-gəlişinə mane olaraq, şəhəri bir növ mühasirədə saxlasınlar. Bu məqsədlə onlar ayrı-ayrı dəstələr düzəldib

Əsgəran qalası ətrafında gizli mövqelərdə yerləşdirdilər. Bu dəstələr yol ilə gəlib-gedənlərə güllə atmağa başladılar. Buna görə də yollardan gediş-gəliş kəsildi, kirəkeşlər və arabaçılar üçün hərəkət mümkün olmadı.

Digər tərəfdən isə Rusiya vilayətində və Tiflisdə iğtişəş və tətillərin olması üzündən teleqraf və poçt işləmirdi.

Qalada Yel dəyirmanı deyilən qayaların üstünə çıxaraq yollara nəzarət edən ermənilər gördülər ki, Xəlfəli və Kürdlər yaşayan məntəqələrdən də gəlib-gedən yoxdur. Kirəkeşlər dəyirmanlara un üyütmək üçün taxıl da apara bilmirdilər. Bu səbəbdən də şəhərdə ərzaq get-gedə azalır və bahalıq əmələ gəlirdi.

Kasıblar və qeriblər üçün dolanacaq çətinləşirdi. Dəyirmanlar işləmədiyindən və un ehtiyatı azaldığından çörək dükanları bağlanırdı.

ƏLAVƏ: Xəbər çıxdı ki, Sisyan tərəfdə ermənilər dəstə bağlayıb müsəlmanların üstünə gəlirlər. Müsəlmanlar da zor bir dəstə yaradıb onların qarşısına çıxaraq atışmağa başladılar. Vuruşma iki gün sərəsər davam etdi. Vuruşma zamanı müsəlmanlardan 20 nəfər şəhid oldu, bir neçəsi isə yaralandı. Ermənilər tərəfindən isə yaralanarlardan başqa 50 nəfər öldürülmüşdü.

Sisyanlılar on nəfər qalaya göndərirlər ki, oradan tufəng və patron alıb gətirsinlər.

Ardı var

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

Qafqazda Şəddadi Kürd dövləti

(Əvvəlki ötən saylarımızda)

Qeyd edilənlərə əsasən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, I Fəzlin dövründə Araz üzərində tikilən körpü nəinki yalnız hərbi əhəmiyyətə malik idi, bu, eyni zamanda ölkənin hər iki tərəfi ilə zəruri olan rabitəni təmin etmək, ticarət əlaqələrini yaxşılaşdırmaq və karvan ticarəti üçün şərait yaratmaq məqsədiylə tikilmişdi. Fəzlin hakimiyyəti dövründə Gəncədə onun adına sikkə pul zərb etdirildi. Bu pulların nümunəsi zamanımıza qədər qalmışdır. I Fəzlin Şirvanşah Məzyədilərlə olan qohumluq məsələsinə gəldikdə, göstərmək lazımdır ki, Fəzl Sitt adlı qızını Şirvanşah Mənuçəhrə (1027-1034)ərə verərək onunla qohum olmuşdu. Lakin bu qadın əri Mənuçəhri öldürərək onun qardaşı Əbu Mənsur Əliyə ərə getmişdi. Qohum və bəzən ittifaq yaratmalarına baxmayaraq Şəddadilərlə Məzyədilər arasında vuruşmalar da baş verirdi. Fəzl ibn Məhəmməd Arranda Şəddadilərin müstəqil dövlətini yaratmaq uğrunda fəal surətdə çalışmış, demək

hakimiyyətə 422 (noyabr 1031) –ci ildə onun oğlu və vəliəhdi Əbülfəth Musa ibn Fəzl keçdi (Yenə orada, səh. 17). Lakin "Səhayif əl-əxbar" əsərinin kənarındakı Şəddadilərin şəcərə siyahısında Əbülfəth Musanın səhən Mərzubanın oğlu olduğu göstərilir (Münəccimbaşı. Səhayif əl-əxbar, II cild, səh. 506). Musa ibn Fəzl hakimiyyət başında uzun müddət qalmamışdır. Lakin Münəccimbaşının yazdığına görə, 1031-ci ildə, yəni Musanın hakimiyyət başına keçdiyi ildə ruslar Bakıya gəlmişdilər. Musa qoşun çəkərək onların üzərinə hücum etmiş və Bakı yaxınlığında vuruşaraq rusları öz torpaqlarından qovmuşdur (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17). Musanın hakimiyyəti dövründə Şəddadilər dövlətində baş verən hadisələr haqqında mənbələrdə başqa bir məlumata təsadüf edilmir. Yalnız Münəccimbaşının yazdığına görə Musanın oğlu Əbülhəsən əli Ləşgəri 425 (1033/4)-ci ildə atasının əleyhinə çıxaraq onu hiylə ilə öldürüb hakimiyyətə keçmişdi (Yenə orada, səh. 17-18). Münəcc-

özü və əhali sakit yaşaya bilmədi, oğuzlar və başqa düşmənlər ölkəyə hücum etdilər, qorxu və zəiflikdən Ləşgəri öz iqamətgahını bir qaladan digərinə köçürdü və 441 (1049/50)-ci ildə öldü (Yenə orada). II Ləşgərinin hakimiyyəti dövründə yaşamış böyük Azərbaycan şairi Qətran Təbrizi Gəncəyə gələrək, onun sarayında yaşamış və ona təqribən 15 qəsidə ithaf edərək, bu qəsidələrdə Ləşgərinin

yaradılmışdı (N. H.). Təbriz hakimi Rəvvadi əmir Vəhsudan 1040-cı illərdə Gəncəyə gəlmiş, Ləşgəri ilə saziş və ittifaq yaratmışdı. Qətran Təbrizi özü də bu zaman Gəncədə olmuş, iki hökmdarın Gəncədə olmasını göstərmiş və Gəncəni tərifləyərək "Gəncə indi cənnət bağçasına dönmüşdür" deyə yazmışdır. Qətran Təbrizi Ləşgərinin Tiflis hakimi əmir Əbülfəzl Cəfər ibn Əli ilə dostluq və

rəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 23-24.) Qətranın yazdığı bu mədhnədə Əbülyürün adlısanlı bir şəxs olduğu göstərilir. Qeyd etmək lazımdır ki, "Qabusnamə"də hacib Əbülyür haqqında belə bir məlumat vardır. Bu əsərdə göstərilir ki, əmir II Fəzlun hacib Əbülyürü Bərdəyə sipəhdar göndərirdi. Əbülyür ona dedi ki, qış fəslə olmayınca gedə bilməyəcəkdir, çünki Bərdənin ab-

olar ki, bu dövlətin yaranmasında birinci təşəbbüs onun tərəfindən irəli sürülmüşdür. Fəzl 375 (985/6)-ci ildən 422 (1030/1)-ci ilə qədər, yəni 47 il hakimiyyətdə olmuş (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45, 77), Fəzl ibn Məhəmməddən sonra

cimbaşı II Ləşgərinin qatil, çox xəbis və pis etiqadlı bir adam olduğunu, hətta atasının girovunda olan bir qadınla evləndiyini göstərir (Yenə orada, səh. 18). Müəllif sözüünə davam edərək yazır ki, onun 15 illik hakimiyyəti dövründə

mədh etmişdir. Qətran Təbrizi Ləşgəriyə həsr etdiyi qəsidənin birində onu iki sülalənin, yəni Şəddadilərin və Sasanilərin nümayəndəsi kimi Bəhrami adlandırır və ona Sasani padşahları kimi olmağı arzu edir. Kəsreviyə görə Qətranın əsil mətnində bu Bəhrami deyil Mehrani olmalıdır. Qəsidənin surətini köçürənlər onu səhv olaraq Bəhrami yazmışlar. Bəlkə Ləşgərinin anası da arranşahlardan, yəni Mehranilərdən olduğu üçün Qətran onu Mehrani –deyə göstərmişdir. Ləşgərinin anası Şirvanşahların qızı olduğu üçün Qətran onu Bəhrami nəslinə mənsub etmişdir (Kəsri Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 21). (Bizim fikrimizcə əslində Qətran Təbrizi Şəddadilərlə Sasanilərin eyni etnik kökə malik olduğunu göstərmişdir. Son dövrlərdə kürd tarixinin bir çox məsələlərinə dəyərli elmi məqalələr həsr etmiş Lətif Məmməd Mehranilərin kürd mənşəli olduğunu tutarlı elmi faktlarla sübut etmişdir. -N. H.) V. Minorski hesab edir ki, Ləşgərinin anası Şirvanşahların qızı idi (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45). Yuxarıda göstərdiyimiz kimi, Fəzl ilə Şirvanşahlar qohum idi. Güman etmək olar ki, ona görə də Qətran Ləşgəriyə müraciət edərkə deyir ki, "Sənin üçün Syuni nemətli olacaqdır, Şirvan ölkəsi sənin üçün Arran kimi bir ölkə olacaqdır". Başqa sözlə desək Qətran Ləşgəriyə deyir ki, "Arran, Syuni sənindir, Şirvan da sənin olacaqdır". Qətranın qəsidələrindən aydın olur ki, Ləşgəri Təbriz hakimi əmir Vəhsudan və Tiflis hakimi əmir Əbülfəzl Cəfər ibn Əli ilə dostluq və ittifaq yaratmışdı (Bu ittifaq Azərbaycanın qərb torpaqlarına göz dikən erməni-gürcü feodallarına və onları himayə edən Bizans imperiyasına qarşı

ittifaq yaratması haqqında yazdığı qəsidədə göstərir ki, "indi şir ilə pələng yerdə müttəfiq oldu, indi Günəş ilə Ay bir yerdə ittifaq etdi" (Bax: Kəsrevi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 27). Qətran Təbrizinin başqa bir qəsidəsindən məlum olur ki, Əbülfəzl Cəfər öldükdən sonra Ləşgərinin qızı ilə evlənmişdir. Bu qəsidədən görünür ki, Ləşgəri onu bəyənmişdi. Çünki "onun üzü insan lələsi, əli bahar buludu kimi idi". Bu "mübarək əhd" və "mübarək ittifaqdan" isə "dinin əsası qüvvətli oldu", habelə düşmənlərə zərbə endirildi. Qətran Gəncədə Təbrizə qayıtdıqdan sonra yenə də Ləşgəriyə qəsidə yazıb göndərir. Bu qəsidədə göstərir ki, "əgər hüzurə gəlsəm. aqam məni üzürü sayar. Mən başqa padşahın divanında və sarayındayam" (Rəvvadilərin Təbrizdəki sarayı nəzərdə tutulur). Bundan sonra şair Ləşgəriyə mənsub olan "Ləşgərabadi" tərifləyir. Qətran Təbrizinin mədh etdiyi şəxslərdən biri də Ləşgəri zamanında Arranın sipəhdarı Əbülyürdür. Qətranın nezm şəklində Təbrizdən Əbülyürə göndərdiyi məktubda Ləşgərinin sərkərdəsi, yeni Arran sipəhdarı Əbülyürün "düşmənin canını yaxıb yandırdığı və dostun ürəyini işıqlandırdığı" göstərilir. Bu qəsidədən aydın olur ki, Qətran Gəncəyə gəldiyi zaman Əbülyür onu əzizləmiş, qayğısına qalmış və Ləşgərinin məclisinə aparmışdır. Gəncədə olduğu zaman Ləşgəri və Əbülyür şairə bəxşilər vermiş və Təbrizə yola düşəndə Əbülyür ona yol tedarük etmiş, onun getməsindən qəmgin olduğunu bildirmişdir. Ona görə də Qətran qəsidələr yazaraq Təbrizdən Əbülyürə və Ləşgəriyə göndərmişdir (Qətran Təbrizi, Divan. Təbriz, hicri-şəmsi, 1333, səh. 29-30, 54-56, 101-102; Kəs-

revi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 23-24.) Qətranın yazdığı bu mədhnədə Əbülyürün adlısanlı bir şəxs olduğu göstərilir. Qeyd etmək lazımdır ki, "Qabusnamə"də hacib Əbülyür haqqında belə bir məlumat vardır. Bu əsərdə göstərilir ki, əmir II Fəzlun hacib Əbülyürü Bərdəyə sipəhdar göndərirdi. Əbülyür ona dedi ki, qış fəslə olmayınca gedə bilməyəcəkdir, çünki Bərdənin ab-

(ardı var)

Şəhifəni hazırladı:
Namiq Həsənov

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Bidlisi «Şərəfnamə»sində təsvir edilən hadisələr o dövrdə kürd əmirliklərini və xüsusilə kürd xalqının həyat tərzini öyrənməyə imkan yaradır və digər mənbələrdə təsadüf edilməyən bir sıra mühüm hadisələr haqqında ətraflı məlumat verir. Şərəf xan Bidlisinin «Şərəfnamə» əsəri təkcə tarix elminə aid olmayıb, o Kürdüstanın coğrafiyası, kürdlərin dili, mənşəyi, adət və ənənələri və kürd xalqının elm xadimləri haqqında ətraflı məlumatla malikdir. Bidlisi dövrün bir çox şairlərinin şeir və qəsidələrində müəyyən parçalar verməklə öz əsərini bədii cəhətdən də zənginləşdirmişdir. Buna görə də onun əsərini filoloji elm üçün də əhəmiyyətli bir mənbə kimi qeyd etmək olar.

«Şərəfnamə» əsərindəki bir sıra çatışmayan cəhətlərə və bəzi hadisələrin müəllif tərəfindən az işıqlandırılması baxmayaraq, kürd xalqının tarixinə aid zəngin məlumat verən bu əsər çox qiymətli bir mənbədir. Əsər Bidlisi əmirliyinin ictimai-iqtisadi və siyasi tarixi haqqında geniş məlumat, digər kürd əmirlikləri haqqında isə az-çox təsvürə malik olmaq imkanı verir. Beləliklə də Şərəf xan Bidlisinin «Şərəfnamə» əsəri XV-XVI əsrlərdə kürd xalqının tarixini öyrənmək nöqtəyi-nəzərindən digər mənbələrə nisbətən tarixşünaslıq elmi üçün böyük bir üstünlüyə malikdir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ MƏNBƏLƏR VƏ ƏDƏBİYYAT

- Arxiv K. Marksa i F. Enqel'sa, t. VII, Baku 1938;
Arxiv K. Marksa i F. Enqel'sa, t. VI, Baku, 1938.
V. İ. Lenin. Seçilmiş eserləri, IV cild, Baku, 1945.
V. İ. Lenin. Qosudarstvo i revolyüsiya, Baku, 1953.
Ali-zade A. A. İz istorii qosudarstva Şirvanşaxov XIII-XIV vv. «İzv. AN Azerb. SSR», Baku, 1949, №8.
Ali-zade A. A. Söial'no-ekonomičeskaə i političeskaə istoriə Azerbaydjana XIII-XIV vv. , Baku, 1956.
Ali-zade nekotorie svedeniə o Şirvane (do naçala XIV v.), «İzv. AN Azerb. SSR», Baku, 1947, №12.
Aristova T. F. Kurdi Zakavkazgə, M. , 1966.
Averənov P. İ. Kurdi v voynax Rossii s Persiei i Turüey v teçenie XIX stoletia. Tiflis, 1900.
Aşurbeyli S. Oçerki srednevekovoqo Baku, Baku, 1964.
Bukşpan A. Azerbaydjanskie kurdi (Laçin, Kelğbedjari, Naxkray), Baku, 1932.
Bakoev Ç. X. Qovor kurdov turkmenii, M. , 1962.
Viļçevskiy O. L. Kurdi, M. , 1961.
Djalile Djalil. Vosstanie kurdov v 1880, M. , 1966.
İəs A. M. Poedzka po severnomu persidskomu kurdistanu. P. , 1915.
İbraqimov Dj. Feodal'nie qosudarstva na territorii Azerbaydjana XV, Baku, 1962.
Kurdoev K. K. Falğsifikauüə istorii kurdov v persidskoy burjuaznoy istorioqrafii, 1954. Uç. Zap. , № 172, 179.
Kiknadze R. K. Tamqovie sborı v qosudarstve İlgəxanov. Vostoçnyy sbornik, Tbilisi, 1960.
Ksenofon. Anabazis. M. . 1951.
Lerx İ. P. İssledovanie ob İranskix kurdax i ix predkax. SPb. , 1856.
Lazarev M. S. Kurdistan i kurdskaə problema, M. , 1964.
Minorskiy V. F. Kurdi Zametki i vpeçatleniə. Pb. , 1915.
Nikitin V. Kurdi. Perevod s franüuzkoqo. Vstupitelğnaə satğə i redaküiə İ. O. Farizova. M. , 1964.
Petruşevskiy İ. P. Oçerki po istorii feodal'niç otnoşeniy v Azerbaydjane i Armenii v XVI-naçale XIXv. L. , 1949.
Petruşevskiy İ. P. Sbornik statey po istorii Azerbaydjana, vıp. 1, Baku, 1949.
Petruşevskiy İ. P. Zemeledeliə i aqrarniə otnoşeniə v İrane XIII-XIV vv. M. , 1960.
Pamətniki pisğmennosti Vostoka, AN SSSR, otdeleeniə istorii, M. , 1966.
Raxmani A. A. Tarix-i alamaray-i Abbasi, kak istoçnik po istorii Azerbaydjana, Baku, 1960.
Rudenko M. B. Opisanie kurdsix rukopisey –Leninqradskix, M. , 1961.
Xalfin N. A. Borğba za Kurdistan, M. , 1963.
Şamilov A. Ş. K voprosu o feodalizme u kurdov, 1936.

Şamilov A. Ş. Nekotorie dannie o kurdskom narode. Jur. «Novoe vremə», 1963, №40.

Gfendiev O. A. Obrazovanie Azerbaydjanskoqo qosudarstva Sefevidov v naçale XVI v. , Baku, 1961.

Azərbaycanca

- «Azərbaycan tarixi». I cild, Azərb. SSR EA Nəşriyyatı, Bakı, 1958.
Behzadi İ. P. Namizədlük dissertasiyası, Bakı, 1960.
Behzadi İ. P. Ravəndinni «Pahət-üs-südüv və ayət-üssüdüv» əsəri tarixi bir mənbə kimi, Bakı, 1963.
Dünbili H. K. Seçilmiş əsərləri, Bakı, 1968.
Zərinəzadə H. Fars dilində Azərbaycan sözləri, Bakı, 1962.
Nemətova M. X. Şirvanın XV-XVI əsrlər tarixinin öyrənilməsinə dair. Bakı, 1959.
Onullahi S. XV əsr Azərbaycanda vergilərin miqdarı və ölçüsü haqqında, Azərb. SSR EA «Xəbərləri», 1967, №1.
F. Metsopski. Teymurləng və onun xələflərinin tarixi. Bakı, 1957.
Omar Lutfi Barkan. XV əsrlərdə Osmanlı imperatorluğunda zirai ekonomikin və mail esasları, İstanbul, 1943.
Blochet Eduard Catalogue des manuscrits persans de la Biblioegue, national par E. Biochet, Paris, 1905-1912, p. 304-305.
Enciclopedia de Islam, Paris, 1935, v; II
Chari Rieu, Catalogue the Turkish Manuscripts, The British Museum, London, 1888, p. 70.
Schmidt D. A. Journey among brave men, U. S. A. , 1964.
14 Buna görə də ona «Zöhhaki marduş» deyilir.
15 İndi Həmədan yaxınlığındakı Bahar qəsəbəsi keçmiş Bahar şəhərinin xərəbəsidir.
16 Beynənnəhreyn iki çayın arası deməkdir.
17 Şəhzur, indiki Kürdüstanda Ərdəlan vilayətidir. Bax: 76, 19-60.
18 Tiyul haqqında ətraflı məlumat almaq üçün bax: 24, 184-221.
19 Bir batman qızıl 2,9 kiloqrama bərabərdir. Bax: 43, 241-242.
21 Tövhid – allahın birliyi deməkdir.
22 Həmin müəllif Pazuki deyilən kürd tayfasına mənsubdur: bax: 70, 324-325.
23 Qayıtmasbəy. Əmir bəy Mosullunun qardaşdır. Bax: 47, 32.
24 Bəzi tədqiqatçılar onu, həkim, molla, şeyx və mövlana deyər qeyd edirlər. Biz isə «Şərəfnamə»yə istinadən Mövlana İdris qeyd edirik.
25 Doqe ovqiyə, oqqa və yaxud vəqiyyə, orta əsrlərin pul miqyasıdır: bir duqqa 35 qram qızıl bərabər imiş, Bax: 111.
26 Mənbələrdə flori, tədqiqat əsərlərində florin qeyd edilən bu pul orta əsrlərin İraq puludur. 1 flori 12 şahı o zamankı İran puluna bərabərdir. Bax, 78, 155.
27 Torpağın varislik yolu ilə keçməsi onun xırda-xırda hissələrə bölünməsinə səbəb olurdu ki, bu da tayfa feodallarının sayını artırırdı.
28 Ocaqlıq Türkiyədə iri torpaq sahəsinə deyilir.
29 Sancaq nisbətən kiçik torpaq sahəsinə deyilir.
30 ləkədkub təpikaltı deməkdir.
31 Şah İsmayıl Səfəvinin anası Aləməşah Bəyim Atqoyunlu Həsən bəyin qızı idi.
32 Öz vətəninə müdafiə edən kürdləri dövrün saray tarixçiləri yağlı adlandırdılar.
33 Şah Abbas bacısı Zərrin Küləh Ərdəlan Əmirzadəsi Xan Əhmədə vermişdir. Bax: (114, 100-101).
34 100 dirhəm təxminən 100 qram gümüşə bərabərdir. Bax: (111).
35 O, hakimiyyətinin ilk vaxtlarında bir sıra yeni qanunlar verdiyi üçün Qazi və yaxud Qanuni ləğəbi almışdır. Bax: (74, 13).
36 Hezoya Sasun da deyildir. Bax: (76, 6).

- 37 O zaman Luristanda hakimiyyət kürd tayfasının əlində idi. Bax: (100).
38 Mirliva-türklər inzibati bölgü başçısına deyirdilər.
39 4 xalvar 1200 kiloqrama yaxındır.
40 Oruc bəy Bayat bu qalanı Kardukeyan deyər qeyd edir və qədim kürd qalalarından biri olduğunu göstərir. Bax: (46, 105).
41 Bir zaman İranda şahlıq edən Sasani sülaləsinə Kəsrə deyilirdi. Xosrov Ənuşirəvan da o sülalədənir.
42 Xondəmir Bidlisin adını Bilbis qeyd edir, halbuki, Bilbis Kürdüstanda Heqari vilayətində olan bir kəndin adıdır. Bax: (76, 358).
43 Suyurqal haqqında ətraflı məlumat üçün bax: (24, 145-183).
44 Şərəf xan «Şərəfnamə» müəllifinin babası, Şəm-səddin xan atasıdır.
45 Ocaq və yaxud ocaqlıq: böyük hökmdarlar tərəfindən verilən torpaq mülkiyyəti deməkdir. Bax:)38,116)
46 Məlik Xəlil hüsnkiə hökmdarı və eyni zamanda Şah İsmayıl Səfəvinin bacısı əri idi.
47 Orta əsrlərin bir çox mənbələrində Osmanlı sultanları «Xanaqar» qeyd edilmişdir.
48 Kələntər şəhər hakimi deməkdir.
49 Əmir əl-ümərə əmirlərin əmiri deməkdir.
50 Hezo əmirliyinə Sasun əmirliyi də deyilirdi. Odur ki, Sasunlu Əli bəy eyni zamanda Hezolu Əli bəydir.
51 Suyurqal haqqında ətraflı məlumat almaq üçün bax: (26, 272-74).
52 Tiyul haqqında ətraflı məlumat almaq üçün bax: (24, 184-221).
53 Suyurqal torpağı tiyula, tiyul isə ocaqlığa qisbətən daha geniş sahəni əhatə edirdi.
54 Sancaq türklərdə kiçik torpaq sahəsi deməkdir.
55 Bir dəst dörd ədəddir. Bu nalların ümumi çəkisi 40 xalvar və yaxud da 40 dəvə yükü göstərilmişdir. Bax: (76, 186).
56 Bir xalvar təxminən 300 kq-a bərabərdir.
57 Fiqh islam dini qanunlarını izah edən elmdir.
58 Cevr xarici aləmi dini cərəyanlar əsasında izah edən idealist bir elmdir.
59 Nücum insan taleyini səma cismləri ilə əlaqədar izah edən elmdir.

(Ardı gələn sayımızda)

Əhməd Həppo
(Əvvəlki ötən sayımızda)

Dastanda Zinenin, Məmenin taleyini ədəbiyyatda ölməz bədii surət kimi yaşayan Leyli, Şirin, Məcnun və Fərhadla müqayisə etməklə xalqların tarixi şəraiti eyni olmaqla, eyni zülm, işkəncə çəkməyə işarədir.

Göründüyü kimi, dastanın qəhrəmanları vüsal həsrəti ilə dünyadan köçür. Bu nakam məhəbbət əsərdə dünyanın etibarını kimi, dövrün qəhri kimi səslənir. Qəribədir ki, Məmin qarşısına olduqca namərd düşmən, kişi düşmən çıxıb. Qardaşlar öz istəklərindən əl çəkib razı olurlar ki, Məm Zini alsın, aşıq-məşuq bir-birinə qovuşsun. Bəs bu əbədi ayrılığı doğuran səbəb nədir? Feodal cəmiyyətinin insanı insandan ayrı salan, onu arzularına qovuşmağa qoymayan amansız qayda-qanunları, çürümüş, iprənmiş olan bu cəmiyyətdə, dastanda deyildiyi kimi, aravuranlar, insan səadətinə qənim kəsilənlər, böhtançılar, dodaqlardan gülüş oğurlayanlar hər cür şəxsi səadətdə, o cümlədən azad məhəbbətə də qatı düşmən kəsilmiş insan libasına girmiş, adamyeyənlərdir. Bəkoə Əhvani bir düşmən kimi olduqca işgüzar, olduqca tədbirli düşməndir. O, öz bəd niyyətlərində elə çevik, elə mütəhərrikdir ki, onun əməllərindən yaxa qurtarmaq çətin işdir. Araqarışdıran, ikiüzlü, yaltaq, yalançı kimi pis sifətlər onu xarakterizə edir. Özü kimi müstəbid, azad fikrə, azad həyata düşmən olan əmirin əli ilə bu və digər insana zülm, işkəncə etməyə gecələr yuxusu gəlmiş.

Həciyə Cindi Bəkoə Əhvani surətini Şekspirin Yaqosuna oxşadır. 30 Bəkoə Əhvani tədbirli düşməndir. İnsan psixologiyası ilə oynayan, insanın ruhi vəziyyətlərindən əlüstü istifadə edib məqsədə can atan bir əzəzildir. Şərq folklor nümunələrində rast gəldiyimiz kimi, dastanda əmir Məmin qarşısında şərt qoyur: üç dəfə şahmatda Məm əmiri aparsa, Zinə qovuşacaq, yox, əgər Əmir Məmi üç dəfənin birində uds: əmir onu zindana atacaq. İlk oyunda bəxt Məmə yar olur. Vəziyyət gərginləşir. Əmir və Bəkoə Əhvani onları yaxalamaqda ola uğursuzluqdan yaxa qurtarmaq üçün çarə axtarırlar. Fırıldaqda səriştəli Bəkoə dərhal çıxılmaz "bataqlıq" yaradır. Əmirə bildirir ki, Məmin gözlərini qamaşdırmaq gərəkdir: Zini məclisə çağırıb, onun qarşısında əyləşdirək. Məm bundan özünü itirib mütləq udzar. Əmir tədbiri bəyənilir. Bəs Zini məclisə necə çağırmalı? Bunu da Bəkoə öz üzərinə götürür, Zinə deyir ki, guya birinci və ikinci əldə Məm uduzub, üçüncü dəfə də uduzsa əmir onu ömürlük zindana atdıracaq. Zin məclisdə oturmaldır ki, Məm ona baxıb ilhamlansın, cürətlənsin, bəlkə oyunda uda. Zin onun sözlərinə inanıb dediyinə əməl edir, Nəticədə, Bəkonun fırlıdığı ayaq tutur, Məm zindana düşür.

Dastanda bu bəd əməlin ifadəsi olduqca inandırıcı verilib. Bəkoə Əhvani rola girəndə az qala oxucu bu adamın əməlinin təmizliyi xəyalına düşür.

Dastançılar Bəkoə Əhvani timsalında şərq qüvvələrin, orijinal xarakterli bir nümayəndəsini dastana gətirmişlər. Həyatda mənfi xarakterli adamlar var ki, onlar öz hərəkətlərinin qəbahətini heç cür görə bilmirlər. Gördükləri fəna işlərə rəğbət donu geydirirlər. Daha doğrusu, özlərini-özləri

DASTANLARDA YAŞAYANLAR

Əlçatmaz abidələrə doğru

kimi görmürlər. Çünki bu pislilər onlar üçün adılşib, çərçivələnib, Bəkoə Əhvani isə öz dəhşətli əməlini bütün çıpaqlığı ilə dərk edir. Əməlinə üst-üstə qalanan mənfiliklər, rəzalətlər onu vicdan məhkəməsinə çəkirmi?-Qətiyyə. Öz qanlı əllərinə baxdıqca iştahası daha da artır.

Axşamlar evinə bir və ya bir neçə qara daşla qayıdır. Onları bir yerə yığıb əzizləyə-əzizləyə saxlayır. Qızı bunun sirtini təkidlə soruşur. Bəkoə ürəyini sıxmadan iftixarla bildirir ki, hər qara daş onun bir qara əməlinin şahididir. "Kolleksiya" böyüdükcə Bəkoə Əhvani bundan daxili bir güc alır. Hərdən də Bəkoə Əhvani otağının qarısı və pəncərəsini kip bağlayıb, çırağı söndürüb həmin qara daşları otağın döşəməsinə səpələyir. Sonra zəhmətlə qaranlıqda iməkləyə-iməkləyə qara daşları yenidən toplayır. Axırncı daşı tapana qədər qaranlıqda qan-tər içində çalışır. Onun üçün hər qara daş bir insan taleyidir ki, onun əli ilə bədbəxt olub. Qaranlıqda daşları oynatmaqda onların ruhunu incidir. Çünki Bəkoə Əhvani məksiz yaşaya bilmir. "Fani dünya"nın gedişatına qurduğu tələlər bəs deyilmiş kimi "axirət dünyası"nın işlərinə burun soxur. Dastanın

qəbri üstündə öldürür.

Dastanda şərq xalqlarına, xüsusilə kürdlərə xas olan qonaqpərvərlikdən və bir çox başqa adət-ənənələrdən danışılır.

"Kürdlər-müstəsna dərəcədə nəzakətli xalqdır. Onlar qonağa qarşı hər addımda hörmət və qayğı göstərirlər". 31 Bu xalqın qonaqpərvərliyi haqqında bir çox tədqiqatçılar, Kürdüstanə gedən səyahətçilər, müxbirlər ürək dolusu ilə danışılar. Bu insanpərvərlik dastanların hamısında müxtəlif şəraitdə, müxtəlif şəkildə meydana çıxır.

"Məm və Zin"də bu keyfiyyət Qaratajdinin arvadı Pərinin simasında cəmləşdirilib.

Bəzi müəlliflər hətta qadınların ağıllı daha tədbirli olduğunu göstərirlər. Kürd etnoqrafiyasının ilk bələdçisi M. M. Bəyazidi deyir ki, kürd qadınları kişilərə nisbətən daha ağıllı, daha fərasətli və insanpərvər olurlar. Onlar çox mehriban olurlar, qərib və yadelliləri həmişə qəbul edirlər. 32

Məmin yad, qərib olduğunu bilən Pəri onunla axirət bacısı olur. Kürdlər arasında axirət bacı-qardaş adəti var. Bu mərasim çox təmtəraqlı şəkildə aparılır. Hər iki tərəf and içməklə, həyatlarının son anına kimi bir-birinə sadiq qalacaqlarına söz verirlər. Bu adət

sonluğunda belə bir yer var: onun qara fikirlərinin qurbanı olmuş Məm və Zinə Bəkoə son mənzildə barı rahat uyumağa qoymur. Əmirin qulağını doldurur ki, Məm və Zin o dünyada bir-birinə qovuşublar, biz basdırandan sonra ikisi bir qəbirə köçüb eys-ışrət içində dövrən sürürlər. Başqalarının qondarma ağıllı ilə oturub duran Əmir nakam sevgililərinin qəbrini açdırır.

Göründüyü kimi, pis əməl Bəkoə Əhvaniyə ayrılmaz peşəsidir, ideali və həyatıdır. O təkcə bir nəfərlə qəsd-qərəzliyə dursa, nə var. Bəkoə Əhvani ümumiyyətlə insanlığın qənimidir. Məhz bu qarşı düşmənlik mübarizədə dastanın müsbət qəhrəmanları qüdrətli və yenilməz görünür. Bəkoə Əhvani kürd dastançısının kamil yaradıcılıq iqtidarını göstərməklə də əhəmiyyətlidir. Bu surət ictimai zümrələrin bir-birinə münasibətində, sözün əsl mənasında katalizator rolunu oynayır. Axırncı əməlinin cəzasından başqa, əksər "reaksiyalarda" özü sağ-salamat qurtarır, bütün didişmələri onun barmağının işarəsi idarə edir.

Bəkoə heç bir səbəb olmadan Zin ilə Məmi izləyir. Qəhrəmanlar haqqında hər gün yeni bir yalan, uydurma yayır. Məm və Zini nakam qoyan da odur. Axırda xalq qəhrəmanını Qaratajdin Bəkonun törətdiyi cinayətlərə dözməyib onu Məm və Zinin

indi də kürdlərdə davam edir.

Arvadının Məm ilə bacı-qardaş olmasını bilən, Qaratajdin Məməyə qardaş deyə müraciət edir.

Bəkoə Əhvani görür ki, Zin ilə Məm bağda görüşürlər. Minbir bəhanə ilə əmiri bağa aparmaq istəyir. Onları bağa tərəf gətirdiyini gören Pəri tez ev-çiyinə od vurur. Nökərlərə deyir: qaçın, haray salın ki, Qaratajdinin evi yanır. Bununla da Pəri sevənlərin həyatının xilaskarı olur. Bu, ana üçün çox baha başa gəlir. İçəridə, beşikdə uyuyan körpəsini amansız od-alov içərisindən çıxara bilmir. Pəri öz ana xoşbəxtliyini Məm və Zinin xoşbəxtliyinə qurban verən xilaskar qadındır.

Pəri hünərdə və cəsurluqda orijinal bir surətdir. Evi ilə bərabər körpəsinin yanması onun qəlbini dağlayır. Ancaq tutduğu işdən peşiman olmur.

Qonaqpərvərlikdən başqa burada kürd qadınının tam sərbəstliyini, kişilərə bərabər hüquqlu olduğunu görürük. Əgər o ərindən qorxsas idi, bilsəydi ki, Qaratajdin bunun üstündə ona söz deyər, əlbəttə, bu yola qədəm basmazdı.

* * *

Kürdlərin arasında ən çox yayılmış dastanlardan biri də "Siyabənd və Xəce"dür. Xəce adlı-sanlı yeddi sərkərdə qardaşların

bacısıdır. O, kasıb, lakin igid, gözəl Siyabəndə vurulur. Xəce "Koroğlu" eposundakı Nigarı xatırladır.

Folklorşünas Vaqif Vəliyev haqlı olaraq Nigar haqqında söz açaraq belə deyir: "O başa düşür ki, Koroğlu ilə qoşulub qaçmaq sadə bir iş deyil, atasının varı, dövləti bir yana, minlərlə qoşunu, silaha qurşanmış pəhləvanları var. Odur ki, işin baş tutmaması onun ölümü ilə nəticələnmə bilər. Lakin onu heç bir şey qorxutmur, o, Koroğluya məktub yazır, onu sevdiyini bildirir." 32

Xəce ilə Nigarın arasında oxşarlıq var. Xəce yeddi varlı, qəhrəman qardaşın bacısı olmaqla bərabər əmirin oğlu onu sevir. Lakin o, sərbəst həyat sürmək, öz sevdiyi oğlanla həyat qurmağı hər şeydən üstün tutur. Nə qardaşlarının qorxusu, nə əmirin oğlunun hədəsi Xəcenin əl-ayağına qandal olmur. Bütün vahimələrin üstündən cəsarətlə keçib, öz istəyinə doğru gedir.

... Xəce eşq yolundan dönməyən, cəngavər bir qızıdır. Onun toyu artıq çalınır, lakin o ümidini kəsmir. Onun ümidi xalqın ümidi, xalqın arzusudur. O inanır ki, azadlığa çıxacaq, sevgilisinə qovuşacaqdır. Bu ümid birdən-birə həqiqətə çevrilir, toy zamanı Siyabənd gəlir, onu götürüb qaçır.

Lakin onlar həmişəlik xoşbəxtlik tapa bilmirlər. Çünki dövrən onları müzakirəyə qoymuşdur. Bir tərəfdən yeddi qardaş, o biri tərəfdən hakim sinfin hiyləgər siyasəti heç vaxt onların sərbəst nəfəs çəkmələrinə imkan vermir.

* * *

Mənbəyini tarixi həqiqətlərdən götürmüş dastanlardan biri də "Dım-dım"dır.

Dastan I Şah Abbasın /1587-1629/ despotizmindən və ən rəzil cinayətlərə məruz qalan əməkçi xalqın istək və arzusunun bəhs edir.

"Dım-dım"ın ilk mükəmməl tədqiqatçısı Ordixane Cəlil qeyd edir ki, dastanın əsas süjeti kürdlərin 1608-1610-cu illərdə İran Kürdüstanında apardığı mübarizəsi üstündə qurulmuşdur.

Bu mübarizədə kişilərlə çiyin-çiyinə vuruşan qadınlar da vardır. Onların bəziləri silaha əl atıb, dava meydanına atılır, bəziləri isə qalanı qoruyan qəhrəmanlara ağıllı məsləhətlər verirlər.

Dastanın sonunda qadın şücaəti, gələcəyin azadlığı uğrunda mübarizə üçün övlad bəxş edən bir ana təsvir olunur.

"Dım-dım" qalası uğrunda şiddətli döyüş zamanı qəhrəmanlar, hətta əli silah tutan qadınlar belə, dava meydanına çıxıb ölüm-dirim mübarizəsi aparırlar.

Düşmən tərəfindən zəbt edilən qalada yalnız iki qadın qalır. Qadının biri düşmən əlinə keçməsin deyər, qalanı partlatmağa hazırlaşır, o biri qadın isə qalanın, divarı üstünə çıxır.

Partlayışın zərbi onu uzağa atır. Demə, qadın hamilə imiş. Sonralar ondan bir oğul olur. "Deyirlər indi də bərodast eli, nəslinəcəbəti var". 34

Dastanda xalqın gələcəyə böyük inamı təbliğ edilir. Həm də real tarixi hadisə xalqın fantaziyası ilə bağlanır. Bununla bərabər, dastanın belə bir sonluqla bitməsi onu göstərir ki, xalq apardığı mübarizənin gələcəkdə də davam edəcəyi əzmindədir. O, gələcəyə olan ümidini itirməməklə, ona edilən haqsızlığın əvəzini alacağına böyük inam bəsləyir.

Bütün bunları tarixi hadisələr də təsdiq edir: "Dım-dım" qalasının məğlubiyətindən sonra kürd xalqı azadlıq naminə dəfələrlə mübarizə meydanına atılmışdır.

Ardı var

Biz türkmanlar Məsud Barzani cənablarının yardımı ilə İraqda bir millət kimi tanındıq

İraqda iyirmidən fazla Türkman Mədəniyyət Mərkəzlərimiz var, iyirmidən artıq türkman adı ilə siyasi partiyamız, altıdan artıq teleyayım mərkəzlərimiz, onlarla mətbu orqanlarımız var və bunların bütün məsrəflərini Kürdistan hökuməti təmin edir

Müsahibim İraq Federativ Respublikasının Kürdistan bölgəsinin sabiq millət vəkili, Türkman Yazıçılar Birliyinin sədri, şair Əsəd Ərbildir

Mən hər il bir-iki dəfə İraqa gedirəm. Başqa xalqların nümayəndələri ilə yanaşı türkman xalqının da nümayəndələri, şair və yazıçıları ilə görüşlərim olur. Belə görüşlərdən biri də türkman əsilli millət vəkili və parlament üzvü, on üç kitabın müəllifi şair Əsəd Ərbildir.

Mən istərdim ki, Əsəd bəyin rəhbərliyi altında, bir sıra ziyalı, dövlət xadimi Ərbildən Azərbaycana gəlsin, Azərbaycanın ictimai-siyasi durumunu görsünlər, İraqın ictimai-siyasi reallıqlarını Azərbaycan xalqına çatdırsınlar. Nə vaxta kimi biz gələcəyik? İndi artıq növbə sizindir. Sizlər mütləq gəlməlisiniz! Gəlməlisiniz ona görə ki, əlaqələr yaransın. Çünki bu iki qardaş xalqın talehi demək olar ki, eynidir. Və ilk sualım belədir.

- Əsəd bəy, bildiyimiz kimi oktyabr ayında TBMM- i ordunun İraq ərazisinə girməsi və Kürdistan İşçi Partiyasının, yəni PKK- nın otuz illik mübarizəsini yox etmək üçün "təskərə" qəbul etdi. Və Qəndil dağlarındakı gerilla qərarına, sığınacaqlarına və gerilla dəstələrinə ağır zərbələr vurmaq məqsədi ilə təyyarə, vertolyot, top, tank və müasir zirehli texnika ilə təpədən dırnağadək silahlanmış iyirmi minlik ordu ilə hərəkət etdi. Sizin bu məsələyə münasibətiniz necədir?

- İlk öncə çox xoş gəlmisiniz və sizin vasitənlə bütün Azərbaycan xalqına saygı və salamımızı yetiririk.

Türkiyədə qəbul edilən "təskərə" yə biz bir İraqlı olaraq, türkman kimi və sonunda Kürdistan vətəndaşı kimi doğrudan-doğruya fikrimi (yanıtımı) bu şəkildə verəcəyəm. Türkiyənin çıxardığı "təskərə" Kürdistan İşçi Partiyasına (PKK) görə çıxarılıb. PKK sorunu da İraq sorunu deyil, yüzdə yüz Türkiyə sorunudur. Onun üçün biz arzu edirik bu sorun siyasət və ağıl-məntiqlə masa arxasında, dialoq yolu ilə, danışıqlar vasitəsi ilə öz həllini tapsın. İndiki dönmə kürəlləmə dönəmidir, demokratiya və sülh dönəmidir. Mühəribə, zorakılıq, işğal, yox etmə, milləti danmaq, qan tökmək zamanı bitdi. Millətlər üzəyə (kosmosa) uçurlar, elmi axtarışlar, kəşflər dalınca iş aparılır. Bundan belə silah yolu ilə heç nəyi çözmək olmaz, faşist Səddamın aqibəti göz qabağındadır. O "ənfal" planı ilə bizə hər zaman dayaq olan 185 min qəhrəman kürd övladını kütləvi şəkildə məhv etdi. Sonuc Səddamın başına nə gəldi yaxşı bilirsiniz. İnsanlıq olan yerdə, ağıl məntiqli olan yerdə, sözsüz ki, insani amillər özünə yer tutmalıdır. Dünyanın nə qədər mübahisəli məsələləri olubsa, qanlar tökülübşə əski zamanına da baxsaq sorun sonda masaya oturulub, danışıqlar yolu ilə diplomatik yollarla çözüldü. Ona görə də biz buradan türk qardaşlarımıza, Türkiyə rəhbərliyinə səslənirik: "İraq Kürdistanının bölgə rəhbəri Məsud Barzani

cənablarının burda yaşayan xalqlara verdiyi demokratik haqlar əgər Türkiyə rəhbərliyi də ordakı kürd xalqına verərsə mənə elə gəlir ki, nə PKK sorunu qalar, nə də iqtisadi çətinlik." Türkiyə kürdləri "Demokratik Muxtariyyət" barədə yeddi maddədən ibarət təklif irəli sürmüşlər və dövlət rəhbərinə təqdim etmişlər.

Həmin deklarasiyanı bir daha oxucuların nəzərinə çatdırırıq:

1. Türkiyənin ali kimliyi kimi kürd kimliyi də tanınmalı və qanun Konstitusiyada yer almalı.

2. Kürdlərin dili və mədəniyyəti qarşısında duran bütün qadağalar və əngəllər qaldırılmalı, ana dilində təhsil alma hüququ verilməli, Kürdistan bölgəsində kürd dili ikinci təhsil dili kimi qəbul edilməli, bununla da başqa azlıqların mədəni hüquqlarının yolu açılmalı.

3. Özünü ifadə etmək təməlinə düşüncə və inancın, siyasət yürütmək hüququ verilməli, ictimaiyyət arasında bərabərsizlik aradan qaldırılmalı.

4. Kürd və Türk ictimaiyyətinin bir-birini əfv etməsi məqsədi ilə birgəyaşayış çərçivəsində azad birlik təsis edilməli, Kürdistan Fəhlə Partiyasının rəhbəri də daxil olmaqla bütün siyasi məhbuslar buraxılmalı.

5. Xüsusi əməliyyatlar və döyüş aparmaq məqsədi ilə Kürdistan bölgəsində dislokasiya edilən əsgəri birliklər geri çəkilməli, qoruyuculuq sistemi aradan qaldırılmalı, əhalinin öz yurd-yuvalarına qaytarılması üçün mədəni və iqtisadi tədbirlər həyata keçirilməli.

6. Bölgədəki idarəetmədə yeni bir qanunla düzəlişlər aparılmalı və icrası gücləndirilməli.

7. Yuxarıda sadalanan maddələrlə bağlı əgər irəliyə doğru müsbət addım atılarsa, gerilla gücləri ictimaiyyətə dönüşünü saxlayacaq və silahı yerə qoyacaqdır.

Ədalət naminə etiraz edib deyə bilərəm ki, Kürdistan rəhbərliyi burada yaşayan bütün azsaylı xalqlara, eləcə də türkmanlara yuxarıdakı təkliflərdən on qat artıq haqq verib. Bunda qorxulu nə var?

Türkiyə rəsmilərinin verdiyi rəsmi rəqəmlərə görə Türkiyə Respublikası PKK -ya qarşı 380 milyard dollar pul xərcləyib, 4500 kürd kəndi boşaldılıb, 30 000 insanın həyatına son qoyulub və dövlət borca görə dünya dövlətlərindən asılı vəziyyətə düşüb. Təkcə son əməliyyatlarda 80 milyard dollar pul xərclənib. Görəsən PKK-ya qədərki inqilabi mübarizələr zamanı da daxil olmaqla bu günə qədər nə qədər sərmayələr izafi gedib? Əgər bu mənasız müharibələrə xərclənən paralar Türkiyə xalqının rifahına, qalxınmasına, inkişafına xərclənsəydi sizi inandırırıram ki, Türkiyə bəlkə də iqtisadi baxımdan dünyanın qabaqçıl ölkələrindən biri olardı.

- Əsəd bəy, bir millət vəkili kimi, birinci, İraqın Kürdistan bölgəsindən kənar yaşayan türkmanları haqqında, ikincisi Kürdistan bölgəsində yaşayan türkmanların ictimai-siyasi durumu haqqında oxuculara məlumat verməyinizi xahiş edirəm.

- İraq ərazisində doğrudan-doğruya türkmanlar istedikləri haqların hamısına sahib deyillər, arzu edirik ki, daha fazla haqlar əldə edək. İraq içərisində türkmanların bütün hüquqi haqları əldə edə bilməməsinin bir neçə səbəbi var. İlk öncə türkmanların birliyinin olmaması, ikinci kənar qüvvələrin türkman xalqının içində öz mənafeyinə uyğun apardığı çirkin siyasət, bizim birliyimizi dağıtdı, parça-parça etdi və biz başqaları üçün oyuncağa çevrildik. Amma Kürdistan bölgəsində vəziyyət tamam başqadır. Kürdistan bölgəsinin rəhbəri Məsud Barzani cənabları, İraq anayasasına türkmanların adını demək olar ki, zorla qəbul etdirdi. Lakin İraq ərazisində türkmanlar dağıntı olduğu üçün türkman dilini dövlət dili kimi qəbul etmədilər. Çünki İraq parlamentində söz birliyimiz yox idi, hətta, bəzi türkmanlar ərəblərə səs verirdilər. Birliyimizin olmaması üzündən istəklərimizi

İraq parlamentinə qəbul etdirə bilmədik və zəif düşdük. Amma Kürdistan bölgəsində nəinki biz türkmanlar üçün, mən inamla deyirdim ki, Kürdistan yaşayan bütün azsaylı xalqlar üçün bütün demokratik-insani haqlar tanınıb. Mən başqan Məsud Barzani cənablarının toplantılarının birində dediyi sözləri xatırlatmaq istəyirəm. O, demişdi: "Biz kürdlər işğalçı dövlətlər tərəfindən o qədər faciələr, zülmələr, dəhşətlər görmüşük ki, bunu sadalamaqla bitirmək olmaz, biz yaşadığımız faciələri bizimlə birlikdə yaşayan türkman, asuri, kıldani xalqları da yaşayıblar. Mən Məsud Barzani heç vaxt icazə vermərəm ki, bizimlə çiyin-çiyinə mübarizə aparan xalqlar hər hansı bir haqsızlığa məruz qalsın. Kürdistan yaşayan hər hansı bir xalqın bir fərdi varsa biz onunda bütün insani haqqını vermmişik və gələcəkdə hər hansı bir istəkləri olarsa böyük məmnuniyyətlə yerinə yetirməyə çalışacağıq". Cənab Barzaninin bu çıxışı hamımızı məchub etdi, sevindirdi.

İndi 127 üzvdən ibarət Parlamentimiz var və İraq tarixində ilk dəfə olaraq dörd türkman millət vəkili Kürdistan parlamentində təmsil olunur. Hökumət içində iki nazirimiz var, onların biri sənaye naziridir, digəri isə dövlət naziridir. İraq anayasasında özümüzü tanıma bilməsək də, biz Kürdistan anayasasında Məsud Barzani cənablarının yardımı ilə bir

millət kimi tanındıq. Çünki Kürd qardaşlarımızın yaşadıkları faciələri biz də birgə yaşamışdıq. İndi Kürdistan bölgəsində kürdlərdən sonra biz ikinci millətlik. Qaldı təhsil məsələsinə, 1991-ci ildən sonra hansı ki faşist Səddam rejimi dağıldı, biz ilk ibtidai siniflərimizi açdıq, İstanbul şivəsi ilə dərslərə başladıq. Yaxşı olardı ki, Azərbaycan hökuməti Kürdistan hökuməti ilə əlaqə yaratsın, məktəblərimizdə azəri şivəsi ilə dərslər keçirilsin. Çünki türkman ləhçəsi ilə azərbaycan ləhçəsi demək olar ki, eynidir. İndi Kürdistanın paytaxtı Ərbildə 13 məktəbimiz var, doqquz ipdidai, dördü isə orta məktəblərdir. Ərz etmək istərdim oxucular bilsinlər ki, iyirmidən fazla Türkman Mədəniyyət Mərkəzlərimiz var, iyirmidən artıq türkman adı ilə siyasi partiyamız, altıdan artıq teleyayım mərkəzlərimiz, onlarla mətbu orqanlarımız var və bunların bütün məsrəflərini Kürdistan hökuməti təmin edir. Bu yaxınlarda parlamentdə Kürdistan Milli Elmlər Akademiyasının yaradılması məsələsinə baxıldı. Bununla bağlı biz, türkmanlar da Kürdistan parlamentinə öz diləkçəmizi verdik ki, akademiya türkman dilinin şöbəsi açılınsın. Bu məsələ ilə bağlı Kürdistan Parlamentinin rəhbəri Ədnan Müfti yeni təkliflə çıxış etdi və bildirdi ki, Kürdistan Milli Elmlər Akademiyasında Kürdistan yaşayan bütün xalqların dilində şöbələr açılınsın və o xalqların tarixini, mədəniyyətini, keçmişini tədqiq etsin. Bu təşəbbüs

Kürdistan yaşayan xalqlar tərəfindən, eləcə də biz türkmanlar tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılandı. İndiyə qədər türkman xalqının kitabxanası olmamışdır. Xalq əsrlərdir kitabları evlərində saxlamış, nəslədən nəslə çatdırmışdır. İnanıram ki, xalq milli birliyi üçün evlərində olan dəyərli kitabları Türkman Akademiyasına təqdim edəcək və əllərdə saxlanılan xəzinə xalqın ixtiyarına verilecəkdir və bununla da qismən olsa da, türkman xalqını dünyaya tanıdacağıq. İstərdim oxucular bilsinlər ki, yuxarıda sadalananlar Kürdistan bölgəsində yaranıb. Lakin İraq daxilində birlik və bərabərliyimizin olmaması bizi hər bir imkandan məhrum etdi.

- Əsəd bəy, Sizin, yəni türkmanların birliyi niyə pozuldu, bunun günahı kimdədi və kimdir günahkar?

- Tahir bəy, bunun çox şəxəli tərəfləri var, danışmaqla bitməz. Mən oxuculara qısa da olsa bəzi məqamları açıqlamağa çalışacam. Səddamın süqutundan sonra, bir çox dövlətlər öz mənfəətləri üçün İraqın daxili işlərinə müdaxilə etdilər. ABŞ başda olmaqla, İngiltərə, İran, Türkiyə, Suriya, Rusiya və Avropanın demək olar ki, bütün dövlətləri müdaxilədə bulundular. Burdakı xalqları qarşı qarşıya qoydular, bəzilərini pul-para ilə ələ aldılar, bəzilərini vədlər verərək aldatdılar, burdakı xalqların birliyini pozdular və zəif salaraq qismən də olsa məqsədlərinə nail oldular.

- Əsəd bəy, İraq hökumətinin türkmanlara münasibəti necədir? Kürdistan hökumətinin türkmanlara münasibəti necədir?

- İraqdakı türkmanlarla və Kürdistanın türkmanların fərqi, Tahir bəy, bu suala çox qısa cavab verəcəm. Kürdistanın türkmanların ümumi vəziyyəti və durumunu dağın zirvəsi, İraqdakı türkmanların durumunu isə həmin dağın ətəyi kimi müqayisə edə bilərəm. Bu fərq mənə heç bir izahat lazım deyil.

- Əsəd bəy, olmazmı türkman millət vəkili və ziyalıları Azərbaycan hökumətinə bir diləkçə göndərsinlər və bildirsinlər ki, biz istəyirik Azərbaycan və Kürdistan hökumətlərarası ictimai-siyasi və dostluq əlaqələri yaransın. Belə bir addım atmaq olar, ya yox?

- Dünyada elə bir şey olmaz ki, mümkün olmasın. İstəklər olan yerdə əlaqələr də olmalıdır və sözsüz olmalıdır. İndi bir sox ölkələrdən iş adamları Kürdistan gəlir, külli miqdarda sərmayələr qoyub işləyirlər. Eləcə də Türkiyədən minlərlə şirkət hal-hazırda burda çalışır. Niyə bizə doğma olan əzizlərimiz Azərbaycandan gəlib işləməsinlər? Nə qədər əlaqələrimiz tez yaranarsa, birliyimiz bir o qədər güclü olar, dostluq əlaqələrimiz möhkəmlənər. Əvvəl siz dövlət olaraq gəlin, biz də sizinlə qururlanaq Kürdistan hökuməti qarşısında məsələ qaldıracaq. Tahir bəy, niyə Rusiyanın, Türkiyənin, Fransanın və bir çox ölkələrin konsulluğu Kürdistan olsun, Azərbaycanın nümayəndəliyi olmasın? Biz Azərbaycana özümüzün doğma vətəni hesab edirik. Nə üçün, Kürdistanın nümayəndəliyi Anqarada, Moskvada, Avropanın bir sıra ölkələrində olsun, Azərbaycanda olmasın? Nə üçün Azərbaycan rəhbərliyi bizə dost əlini uzatmır?

- Müsahibəyə görə çox sağ olun.

- Mən təşəkkür edirəm, xoş gəlmisiniz.

Müsahibəni apardı:
Tahir Süleyman

İRAQDA BİZ TÜRKMANLARIN MİLLİ VARLIĞI CƏNAB MƏSUD BƏRZANININ SAYƏSİNDƏ TANINDI

Müsaibim, Kürdüstan Federativ hökumətinin sabiq millət vəkili Karxi Nəcməddin Altıbarmaqdır

Biz türkmanlar faşist Səddam dönəmində yox olmaq ərəfəsində idik.

2003-cü ildə cənab Məsud Bərzani türkmanların milli mənsubiyyətini qırmızı qələmlə yazaraq, İraq parlamentinin gündəminə qoydu və biz türkmanları millət kimi İraq konstitusiyasına saldırdı. Buna görə biz türkmanlar hər zaman Məsud Bərzani cənablarına minnətdarıq. Çünki, o Kürdüstan bölgəsində bütün milli imtiyazlarımıza imkan tanıdı və lazımı maliyyə dəstəyi verdi.

Karxi bəy, biz keçən il İraqa gələrkən, bir sıra dövlət nümayəndələri və türkman partiya rəhbərləri ilə görüşlərimiz olmuşdur. Özünüz də görürsünüz bu görüşlər haqqında "Diplomat" qəzetində ətraflı məlumat vermişik. İstəyirik ki, siz parlament üzvü və türkman xalqının nümayəndəsi olaraq qəzetəməzə müsahibə verəsiniz Azərbaycan oxucuları Kürdüstanda baş verən ictimai-siyasi hadisələrdən xəbərdar olsunlar və ilk sualımız.

- Səddam Hüseyin zamanında türkmanların hansı haqları var idi?

- İlk öncə siz xoş gəldiniz, gəlinizlə bizə şəraf verdiniz. Türkman olaraq İraq Kürdüstanda yaşamaqdayıq. Kürd qardaşlarımızla bir yerdə xoş həyat sürürük. Sizin sordunuz suala gəlinə, biz Səddam dönəmində təkə türkmanlar deyil, burda yaşayan heç bir xalqın hüquqları yox idi. Özəlliklə türkman millətini ərəblər İraq vətəndaşı kimi qəbul etmirdilər. Kerkükdə, Altın körpüdə, Bağdadda türkman millətini zorla ərəbləşdirirdilər. Ərəb yazılmayanların isə evlərini, dükanlarını, əkin sahələrini hətta arvad uşaqlarını əlindən alırdılar. Türkmanlar namus dərindən, ya ərəbçiliyi qəbul edir ya da başqa ölkələrə köçürdülər.

Çox şükürlər olsun ki, 1991-ci ildən Məsud Barzani və Calal Tələbani cənablarının rəhbərliyi altında,

Kürdüstanda yaşayan bütün azsaylı xalqlar birləşərək Səddam ordusunu qovub çıxartdılar. İndi Kürdüstan hökuməti çox böyük demokratik sistem əldə edərək, bölgədə əmin-amanlıq yaradıb. Kürdüstan hökuməti orda yaşayan bütün xalqlara o cümlədən, türkmanlara geniş demokratik haqlar vermişdir.

-Karxi bəy, istərdik, özünüz haqqında oxuculara məlumat verəsiniz?

-Mən, Karxi Nəcməddin Altıbarmaq, 1967-ci ildə Ərbil şəhərinin Ərbil qalasında doğulmuşam, Səlahəddin universitetinin məzunuyam. Türkman ailəsində dünyaya göz açdım, türkman olaraq da dünyaya göz yumacağam. Siyasi həyata ilk olaraq, Türkman Qardaşlıq Ocağında başladım. Ərbildə tək siyasi qurum o idi. 1990-cı ildən sonra, siyasi partiyalar meydana gəldi və biz partiyalarda çalışmağa başladım. Lakin türkman cəbhəsinin siyasəti ilə, bi-

zim siyasətimiz uyğun gəlmədi və cəbhədən ayrıldıq. Özümü yeni siyasi türkman partiyası yaratdıq. Partiyanın idarə heyəti Ərbildədir və partiyamızın adı Türkman Demokratik Hərəkatıdır. Biz Kürdüstanın qanunları çərçivəsində siyasətimizi yeridirik və bu demokratiyadan çox razıyıq. Mən burdan bütün Azərbaycan xalqına salamlarımı göndərirəm, biz eyni qanı daşıyıyıq və dilimiz, inancımız eynidir. Biz Kürdüstanda İraq vətəndaşı olaraq, İraq və Kürdüstan qanunlarına tabe olmalıyıq və bu qanunlara hörmətlə yanaşmaqla öz haqlarımızı əldə etmişik.

Bildirmək istəyirəm ki, İraq tarixində türkmanlar Kürdüstan demokratiyası dönəmində əldə etdikləri azaldığa, heç vaxt sahib olmamışdılar. Ərbildə və başqa türkmanlar yaşayan yerlərdə türkman dilində məktəblərimiz var.

Kürdüstanın qanunları çərçivəsində bütün xalqlar kimi, türkman xalqı da istənilən qədər siyasi partiya açə bilər. Bizim altıya qədər telekanallarımız, ondan artıq qəzet və jurnalımız, bir neçə radio kanallarımız yirmi dörd saat fəaliyyətdədir.

-Türkmanların Kürdüstanda neçə məktəbləri var?

Kürdüstanda 100-dən artıq türkman dilində orta məktəblərimiz, eləcə də 20-dən çox mədəniyyət mərkəzimiz var.

-Türkman mədəniyyət mərkəzlərinə, siyasi partiyalara, qəzet və jurnallara, radio və televiziya kanallarına Kürdüstan hökuməti tərəfindən maddi yardım olunurmu?

-Kürdüstan hökuməti, bütün az-

saylı xalqlara etdiyi yardımı, türkman xalqına da edir. Onun üçün biz Kürdüstan hökumətinə minnətdarlığımızı bildiririk.

-Mən parlament iclasında olarkən gördüm ki, üç türkman qardaşımız və bir bacımız Kürdüstan parlamentinə üzv seçilib. Parlamentə üzv seçildiyinizə görə sizi və yoldaşlarınızı səmimi qəlb-

hörmətli İlah Öliyev cənablarına, azərbaycan parlamentinə, azərbaycan ziyalılarına və azərbaycan xalqına nə deyəcəkləriniz var?

-Biz burdan, səmimi salamlarımızı ürəkdən, böyüyümüz İlah Öliyev cənablarına, bütün azərbaycan xalqına, qardaşlarımıza, azər-

dən təbrik edir, sizə uğurlar arzulayıram. Sizin parlamentə üzv olmağınız necə baş verdi?

-Təbii, biz partiyamızı qurduğumuz zaman, iki böyük siyasi təşkilatımız tərəfindən təklif gəldi. Bizim iki yolumuz var idi. Ya tək öz partiyamızla seçkilərə getmək, ya da mövcud olan siyasi partiyalarla koalision şəkildə birləşmək idi. Biz koalisiya yolunu seçdik. Gələcəkdə partiyamızı genişləndirərək ayrıca seçkilərə gedəcəyik. Bizə elə gəlir ki, bundan daha artıq deputat təmsilçimiz seçiləcəkdir. Buna əminik.

- Səddam dönəmi ilə Məsud Barzani hökuməti arasında nə fərq görürsünüz?

-Təbii, müqaisə olunmayacaq fərq var. Səddam Hüseyin sistemi ərəbləşdirmə, assimiliasiya etmə siyasəti idi. Amma hörmətli Məsud Barzani cənablarının sistemi demokratik bir sistemdir. Biz türkmanlar olaraq, sistem içində böyük demokratik haqlara malikik, bütün insani haqlara sahibik. Lakin Səddam dönəmində bu haqların heç birinə sahib deyildik.

-Sizin Azərbaycanın prezidenti

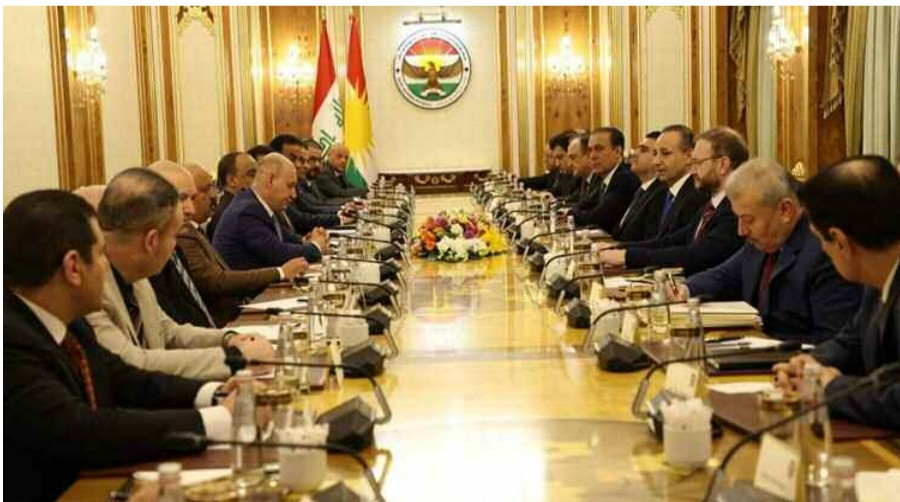
baycan parlament nümayəndələrinə, azərbaycan ziyalılarına göndəririk. Onlardan istəyimiz odur ki, bizdən xəbərdar olsunlar. Bizim hansı məqamda olduğumuzu bilsinlər, problemlərimizin həllində bizə yardımçı olsunlar. Arzumuz odur ki, Türkiyənin nümayəndəliyi Ərbildə, Kürdüstanın nümayəndəliyi Ankarada olduğu kimi Bakıda Kürdüstanın nümayəndəliyi, Ərbildə Azərbaycanın nümayəndəliyi açılsın. İstəyimiz odur ki, mədəni, siyasi, iqtisadi əlaqələr hər iki hökumətlər arasında yaransın. Bizim Azərbaycan mədəniyyətinə ehtiyacımız var. Tahir bəy, sizin Azərbaycandan Ərbilə, Kerkükə gəlişiniz biz türkmanları çox sevindirir. "Diplomat" qəzetinin baş yazarı kimi bizim dörd-sərimizi işıqlandırır, dünyaya yaymaq və xalqlarımız arasında dostluq əlaqələrinin qədim tellərini daha da bir-birinə möhkəm bağlamaq, təqdirə layiqdir. Bunun üçün türkman xalqı adından sizə təşəkkür edirəm.

-Bu müsahibəni bizə verdiyiniz üçün, siz də çox sağ olun.

Tahir Öliyev.

("Diplomat" qəzeti, 19-cu say)

Kürdistan Bölgəsi, parlamento seçimlərinin yapılması üçün ciddi addımlar atacaq

UNAMI təmsilçisi və İraq Seçim Komissiyası ilə yapılan toplantıda Kürdistan Parlamenti seçimi üçün təmiz bir proses yürütülməsi gerektiği vurğulandı.

Kürdistan Bölgəsi heyəti, par-

lamento seçimlərinin hazırlıqlarını görüşmək üzere UNAMI təmsilçisi və İraq Bağımsız Yüksək Seçim Komissiyasından oluşan heyətlə bir araya gəldi.

Başkanlıqdan yapılan açıklama-

ya görə Kürdistan Bölgəsi heyəti, süreci kolaylaştırmaya ve desteklemeye hazır olduğunu dile getirdi. Görüşmede, komisyon, seçimlerin yasal süreçte yapılmasına yönelik adımlara ilişkin teknik prosedürleri ve zaman çizelgesini ele alırken, UNAMI temsilçisi, seçim sürecinin başarıyla ilerlemesi için her adımda iş birliği yapmaya hazır olduğunu vurguladı.

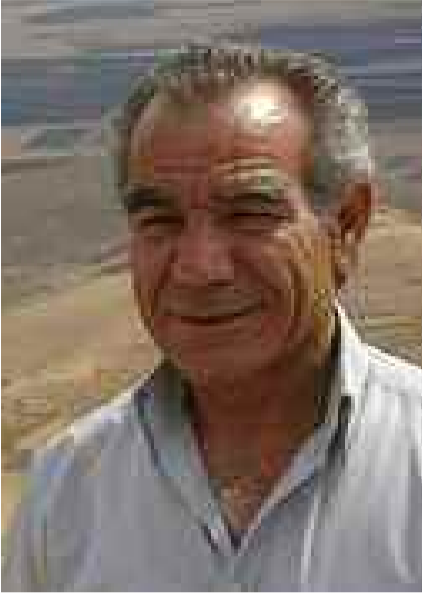
Açıklamanın devamında, "Kürdistan Bölgesi heyəti, geçmişte olduğu gibi bundan sonraki süreçte de aynı heyecan ve ciddiyetle seçimlerin başarılı bir şekilde yapılması için gereken adımları atacaktır." ifadeleri kullanıldı.

Peşmerge ve Irak Ordusundan Kürdistan dışındaki Kürt bölgelerinde ortak güç

Kürdistan Bölgesi, Peşmerge ve Irak ordusundan oluşan iki ortak tugayın eğitimlerini tamamlayarak

önümüzdeki ayın başlarında Kürdistan bölgelerinde konuşlanacağını duyurdu. Kürdistan Bölgesi, Peşmerge ve Irak ordusundan oluşan iki ortak tugayın eğitimlerini tamamlayarak önümüzdeki ayın başlarında Kürdistan bölgelerinde konuşlanacağını duyurdu. Kürdistan Bölgesi Irak Müstərek Hərcat Komutanlığı'ndakı təmsilçisi Təğmən Abdülhalik Talat, Kürdistan Demokrat Partisi'nin (KDP) rəsmi internet sitesinə qoşu. Təğmən Talat, İki ortak tugayın eğitimlərinin tamamlanmasından ardından Kürdistan bölgələrinə gövələndiriləcəklərini İraq ortak qüvvələri komutanı və Peşmerge bakanlığı bu bölgələri ziyarət edərək konuşlanma yerlərinin belirləndiyini söylədi.

Tahir Silêman û 22 Saliya Rojnameya Dîplomat!**Konê Reş**

Wek ku diyare ji ber perçebûna Kurdistanê û qedexebûna zimanê Kurdî, çapemeniya Kurdî di sirgunê de avis bûye û zaye..! Ew avîsbûn û zabûn bi saya serê welathez û ronakbîrên kurdan yê bi xîret û rûmet destpê kiriye.. Wek Bedirxaniyên ku gelek kovar û rojname di sirgunê de weşandine ku, rojnameya (Kurdistan/1898) yak u li Misrê derçûye yek ji wa ye. Jixwe Mîr Celadet Bedirxan yê ku bi navê bavê alfabeya Kurdî latîfî di Kurdistanê de hatiye naskirin, wî jî di sirgunê de li Şamê kovara xwe (Hawar/1932), bi kurdiya latîfî çap û belav kiriye.. Hewrwiha birayê wî Mîr Dr. Kamîran Bedirxan jî li Beyrûtê rojnameya (Roja Nû/1942), weşandiye û wiha karwanê çapemeniya bi zimanê Kurdî latîfî di sirgunê de destpê kiriyê û gelek kovar û rojname bi alfabeya latîfî li Ewropa û dervayî Kurdistanê hatine weşandin wek: Armanc li Swêdê, Hêvî li Parîsê, Nûdem li Stockholmê.. Lê sed mixabin ji ber gelek sedeman, temenê wan kovar û rojnameyan kurt bû û di encam de zû hatine rawesandin.. Mebesta min ji vê destpêkê ku, di vê meha Sibatê/2024 de (22) sal di ser weşana rojnameya Dîplomat re derbas dibe. Ev rojname jî, di sirgunê de, li bajarê Bako bişkiwî ye û geş bûye.. Di vî warî de ez spasiya wezaretê rewşenbîriya Azerbêcanê dikim ku ev derfet dane kurdên xwe.. Ez jî, ji çend salan ve vê rojnameyê dişopînim, dixwînim û hin caran berhemên xwe têde

belav dikim. Dîplomat; rojnameyê heftname civakê û siyasî ye. Weşana xwe bi çar zimanan dike; Kurdî, Azerî, Tirkî û Rûsî. Cihê weşana wê li Azerbêcan, bajarê Bako ye, xwedî û berpirsyarê wê rewşenbîrê kurdperwer û zimanhez mamoste Tahir Silêman e. Hejmara pêşî (1), ji berî 22 salan ve, di Sibata 2003an de hatiye weşandin, hejmara dawî (567) di Sibata 2024-an de hatiye çap û belavkirin. Her hejmarekê vê rojnameyê di navera 16-25 rûpelan de ye, naveroka wê li ser zîlana civakî, siyasî, rewşenbîrî û fêrkirina zimanê Kurdî ji xort û keçan re digere.. Tiştê balkêş ku min di vê

ta ku hejmarekê diweşîne.. Xwezî yarmetî pê re bê kirin.. Çi ji hikumeta herêma Kurdistanê be çi ji maldarên kurdan yê bi rûmet be. Di vê derbarê de, ez rewşa wî, ji weşana rojnameya Dîplomat re, wek rewşa Mîr Celadet Bedirx-

rojnameyê de dîtiye ku, di her hejmarekê de 4 rûpel, bi navê (Alfabeya Bi Ferheng), ji bo fêrkirina zarok û nûgihîştîyên kurdan terxan kiriye. Da ku ew zarokên kurdan yê ku bi Rûsî, Azerî û Tirkî xeber didin û dûrî zimanê Kurdî ketine, li zimanê bav û kalên xwe veşandin û fêrî zimanê kurdî bibin.. Roja îro, weşan û belavkirina vê rojnameyê di nav welatên Qefqasyayê de xweş nîşane ji şêraniya zimanê kurdî, hebûna miletê kurd û bilinkirine ji nav û dengê kurd û Kurdistanê re.. Bêguman xwediyê wê mamoste Tahir Silêman di warê aborî de, baş dijwariyan dikîşîne

an ji weşana kovara Hawarê re dibînim; Mîr Celadet Bedirxan jî, dema ku kovara Hawarê li Şamê diweşand, ji ber rewşa aborî neçar dima..! Neçar dima ta ku hejmarekê ji Hawara xwe diweşand..! Bi hêvî me ev yek neyê serê mamoste Tahir Silêman û karibe bi hêsanî, bê asteng û dijwariyên aborî rojnameya xwe Dîplomat biweşîne û berdewam bike.. Di vê 22 saliya derçûna rojnameya DİPLOMAT de ez wî pîroz û bimbarek dikim û dibêjim; xwezî bi dehan yê wek wî di nav me de hebana.

Qamişlo 20/2/2024

Nêçîrvan Barzanî ji Aliyev re: Em ji bo vekirina konsulxaneyê Azerbaycanê hevkar dibin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya Konferansa Asayîşê ya Munchenê de,

bi Serokomarê Azerbaycanê İlham Aliyev re civiya û herdu aliyên tekezî li ser pêşxistina peywendiyên navbera Hewlêr û Bakuyê de kirin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di duyemîn roja Konferansa Asayîşê Munchenê de, di hevdîtinekê de pîrozbahî li Serokê Azerbaycanê İlham Aliyev kir ji ber ku careke din weke Serokê nû yê wî welatî hat hilbijartin. Her du alî tekez li ser wê yekê jî kirin ku ji bo pêşxistina peywendî û hevkarîya di navbera Azerbaycan û Iraq û Herêma Kurdistanê de, gavên pêwîst bînin avêtin.

Derbarê vekirina Konsulxaneyê Giştî ya Azerbaycanê li Hewlêrê de jî, Serokê Herêma Kurdistanê ji Serokomarê Azerbaycanê re ragihand, ew dê bibe alîkar ji bo zêdetir pêşxistina peywendiyên.

Aliyev herwiha Nêçîrvan Barzanî vewwend Konferansa Neteweyên Yekbûyî ya ji bo Guhertina Avhewayê (COP29) ku biryar e îsal li Azerbaycanê were lidarxistin.

Hilbijartinên serokatiya Azerbaycanê roja 7ê de mehê hatin kirin û İlham Aliyev bi rêjeya ji sedî 92 ê dangan ji bo cara pêncemîn wek serokê wî welatî hat hilbijartin.

Havalimanında Kürtçe hizmet olmaması isyan ettirdi: Annem 2.5 saat rehin kaldı!

İstanbul Havalimanı'na inen annesini saatlerce bekleyen bir kişi, çektiği videoyla isyan etti: "Annem

içerde 2 buçuk saattir rehin durumdaydı. Arab'ın, Azeri'nin, İngiliz'in dili var, annemin(Kürtçe) dili yok." İstanbul Havalimanı'nda beklediği annesi içeriden uzun süre çıkmayan bir kişi, Kürtçe hizmet verilmediği için Türkçe bilmeyen annesinin mahsur kaldığını duyurdu.

Kürtçe bilen memur olmadığı için içeride mahsur kaldığı belirtilen yaşlı kadın oğlu tarafından çıkartıldı. Annesiyle video çekerek yayınlayan yurtaş, şunları söyledi:

"Bak ben İstanbul Havalimanı'nda, dünyanın 3. büyük havalimanı dedikleri yerde, ben 2 buçuk saattir şu gariban anamı kimseye anlatıp dışarıya çıkaramadım. Dili olmadığı için. Ülkesinde vergisini ödemediğim uçağın memuru bana yardımcı olmadılar. Annem içerde 2 buçuk saattir rehin. Arab'ın, Azeri'nin, İngiliz'in dili var, annemin (Kürtçe) dili yok. Annem anlatamadı kendisini. Bu da Türkiye'nin ayıbı olsun. Hani oy isteyecekler ya bizden. Der-siniz ya kardeşim..."

UNAMI ve Irak Seçim Komisyonundan bir heyet Kürdistan Bölgesi Başkanlığına geldi

Birleşmiş Milletler (BM) Irak Yardım Misyonu (UNAMI) ve Irak Seçim Komisyonundan bir heyet, yeni parlamento seçimlerinin tarihini belirlemek üzere Kürdistan Bölgesi Başkanlığına geldi.

Birleşmiş Milletler (BM) Irak Yardım Misyonu (UNAMI) ve Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonundan oluşan bir heyet, Kürdistan Parlamentosu seçimlerinin yeni tarihini belirlemek üzere bu sabah Kürdistan Bölgesi Başkanlığına ulaştı. Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu Sözcüsü Cumana Galayı, dün yaptığı açıklamada, parlamento seçimlerinin tarihini belirlemek için Kürdistan Bölgesi yetkilileriyle görüşeceklerini söyledi.

Galayı ayrıca Kürdistan Parlamentosu seçimleri için belirlenecek tarihin sabit olmayacağını ve değişebileceğini dile getirmişti.

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçîrvan Barzanî, daha önce yaptığı açıklamada, Kürdistan Parlamentosu seçimlerinin 25 Şubat 2024'te yapılacağını duyurmuştu.

Ancak, Irak Yüksek Federal Mahkemesine sunulan şikayetler nedeniyle, söz konusu seçimi yönetecek Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu çalışmalarını askıya aldı.

22 yaşın mübarək, beynəlmiləl "Diplomat"

«Diplomat» qəzetinin 567-ci sayının çıxması münasibətilə başda qəzetin

baş redaktoru Tahir Süleyman olmaqla, bütün redaksiya heyətini təbrik edirəm. «Diplomat»la, daha doğrusu Tahir Süleymanla ilk tanışlığım 2009-cu ilin fevralında İraq Kürdüstanının baş nazirinin müavini, Covdət Necarın başçılığı ilə Azərbaycana gələn nümayəndə heyətinin, çalışdığım «Həftə içi» qəzetinə qonaq dəvət etməyimdən başladı. O vaxtdək isə həm «Diplomat», həm də onun baş redaktoru T.Süleyman haqqında çox eşitmişdim. Yerli mətbuatda o, PKK-ya işləməkdə suçlanılırdı, rəhbərlik etdiyi qəzet isə PKK-nın orqanı kimi qələmə verilirdi. T.Süley-

manla və «Diplomat»ın demək olar ki, bütün sayları ilə tanış olduqdan sonra yazılanların böhtan olduğu qənaətinə gəldim. Bu böhtanların arxasında isə hansı məqamların dayandığını anlamaq o qədər də çətin deyildi. Bütün bunların hamısı T.Süleymanın azərbaycanlılarla kürdlər arasında tarixi münasibətlərin bərpasına, Azərbaycan həqiqətlərinin kürdlər arasında təbliğinə çalışmaq cəhdlərinin üstündən xətt çəkmək məqsədi daşdığı göz önündədir. Azərbaycan demokratik, sivil bir dövlətdir. Azərbaycanda söz azadlığı, fikir prulazmı mövcuddur. Bütün Azərbaycan vətəndaşlarının bu prinsiplərdən istifadəsinə tam hüququ çatır. O cümlədən T.Süleymanın və onun rəhbərlik etdiyi «Diplomat» qəzetinin. Onu da yaddan çıxarmaq lazım deyil ki, tarixən Azərbaycanı öz vətənləri hesab edən, bu dövlətin ərazi bütövlüyündə canlarından keçib şəhid olan yüzlərlə azəri türkü arasında kürdlər də var. Qaçqınlıq, köçkünlük onların da taleyinə yazılıb. Onların da dərdi bizim dərdimiz, sevinci bizim sevincimizdir. Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların nümayəndələri kimi kürd xalqının da konstitusion hüquqları dövlət tərəfindən qorunur. «Diplomat»ı yerli kürdlərin yeganə qəzeti kimi qəbul etmək mənə elə gəlir ki, düzgün deyil. Bu qəzet bütün Azərbaycan vətəndaşlarının, bütün azəri türklərinin qəzetidir. Bey-

nəlmiləli dövlət olan Azərbaycanda kürdü, talışı, ləzgini, avarı, tatı və digərlərini azəri türkükdən ayırmaq çətindirsə, «Diplomat»ı separatçıların, terrorçuların qəzeti olduğu fikrini hansı əsaslarla söyləmək olar? «Diplomat»da kimlərsə xoşuna gəlməyən yazılar və yaxud da subyektiv fikirlər dərc olunursa bu o demək deyil ki, qəzet hansısa terror təşkilatına işləyir. Düzdür, bu qəzetdə dünyanın tanıdığı terror təşkilatları sırasında yer alan PKK-nın lideri A.Öcalının fotolarına, onunla bağlı xəbərlərinə rast gəlinir. Amma bu ona heç bir əsas vermir ki, «Diplomat» hədəfə alınsın. Bu qəzeti ittiham edənlərin nəşr etdikləri mətbu orqanlarında da analoji proseslərlə üzləşmək olur. Maraqlıdır ki, bu gün «Diplomat»ı ittihamlayanların bəziləri bir vaxtlar PKK-nın təmsilçiləri ilə Azərbaycanda bir masa arxasında əyləşənlərdirlər. Həm burada, həm də Türkiyədə. Bu dəfə tərəziyə xalqın gözü ilə yox, öz gözümü baxmaq istəyirəm. «Diplomat» kimi xalqlar arasında qardaşlıq əlaqələrinin möhkəmlənməsinə çalışmaq, Azərbaycan həqiqətlərini, faciələrini kürd xalqının vasitəsilə onların nüfuz etdikləri dövlətlərdə tanımaq yaxşıdır, yoxsa, bu qəzeti ittihamlayanların hər sayında dövlət və dövlətçiliyə xidmət edənlərə böhtan atmaq, beynəlxalq aləmdə Azərbaycanı nüfuzdan sala-

biləcək materiallar vermək, düşmənlərimizi sevindirəcək yazılar dərc etmək, NATO standartları səviyyəsində formalaşan ordumuz haqqında hədəfə danışmaq... Düzdür, söz və mətbuat azadlığı var deyirik. Bəs nəyə görə bundan istifadə edənlərin bir neçəsi hədəfə alınır, onlara «terrorçu», «PKK»çı damğası vurulur, digərlərinə isə yox?

«Onlara bu haqqı kim verib» sualının arxasında qaranlıq məqamlar çoxdur. «Diplomat»ın hər sayında Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləyən yazılara rast gəlinir, ağır-acılarımız təbliğ olunur, ermənilərin, azəri türklərinə düşmən kəsilənlər ifşa olunurlar. Bəs bu qəzeti ittihamlayanlarda proses necədir? Bundan isə danışmağa dəyməz. Ən acınacaqlı hal odur ki, bu qəzeti və T.Süleymanı öz millətindən olan bəzi şəxslər də ittihamlayırlar. Qorxudanmı, paxıllıqdanmı, düşmənçilikdənmi... bilmirəm. Bircə onu bilirəm ki, bu qəzet deyilənlər kimi yox, olduğu kimidir. Mən «Diplomat»a bu yolda uğurlar arzulayıram. İnanıram ki, «Diplomat» adını qoruyub saxlayacaq və dünyanın rənglərinə aldanmayacaq, zənginlikləri rədd edərək sağlam düşüncəyə, qardaşlığa və dostluğa xidmətini davam etdirəcək.

22 yaşın mübarək, «Diplomat», 1000-ci də görüşənədək.

Caıd Şahverdiyev

XALQIMIZIN SEVİNCİ, TARİXİ MƏKTƏBİ "DİPLOMAT" -İMİZİN 22 YAŞI MÜBARƏK

"Diplomat" qəzetinin 567-ci sayının çapdan çıxacağı xəbərini eşitdiyimdə, 1992-ci ildə Bakıda "Dengê Kurd" qəzetinin birinci sayını çıxardığımız gün gözlərimin qabağına gəldi. Qəzetin ilk nömrəsini əlimizə aldığımızda bir-birimizi qucaqlamış, hədsiz sevinərək bir-birimizi təbrik etmişdik. Eyni həyəcanı "Diplomat" qəzetinin ilk sayında da yaşamışdım. Lakin dövlət tərəfindən bütün şəraitin yaradılmasına baxmayaraq, çox təəsüflər olsun ki, keçən iyirmi ildə "Dəngə Kürd"-ün cəmi 87 sayı işıq üzünə görüb.

Ancaq bu ili "Diplomat" qəzeti iyirmi iki yaşına qədəm qoymasına baxmayaraq artıq 567-ci sayı işıq üzünə gördü. "DİPLOMAT" qəzeti sənballılığı və rəngarəng zənginliyi sayəsində özünə geniş oxucu kütləsi qazandı. Biz öz tərəfimizdən, başda hörmətli vətənpərvər təsisçi və baş redaktor Tahir Süleyman olmaqla, qəzetə hər zaman öz övladı kimi yanaşan, qeyrətli şeirləri ilə düşməne kəskin cavablar verən, qəzetin azərbaycan şöbəsinin redaktoru, şair Nəriman Əyyub və qəzetin yaradıcı kollektivi, ağır sınaqlara mətanətlə sinə gerib bu qəzeti Azərbaycan mətbuat baxçasının özünəməxsus ətirli və tərəvətli bir gülü olaraq qorumağı bacardılar. Və işbilməzlərə isbat etdilər ki, yoxdan müvəfəqiyyətlər

əldə edənlər var. İş bacaranlara həvalə etmək lazımdır. "DİPLOMAT" qəzetinin səhifələrində heç bir jurnalistin danışmağa cürət etmədiyi, tarixdən xalqımıza qaranlıq qalan dəyərli yazılara rast gəlmək olur. Belə yazıları yalnız "DİPLOMAT"-ın səhifə lərində oxumaq olar. Mətbuatın ictimai həyatda müstəsna rol oynadığı bilinməkdədir. 1609-cu ildə Strasburqda Almanca çıxan həftəlik qəzetlə (Avisa, Delation oder Zeitung) əsası qoyulan dövrü mətbuat, bu gün həyatımızın bir parçası halına gəlmişdir.

Mətbuat, başqa xalqlarda olduğu kimi, Kürd xalqının da tarixində, talehində və azadlıq mübarizəsində böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. 22 Aprel 1898-ci ildə Misirin Qahirə şəhərində Miqdad Mihdəd Bədirxan tərəfindən ilk nömrəsi çap edilən "Kürdüstan" qəzetindən sonra Kürd mətbuatı şərəfli bir yol qət etmişdir. Bu gün Kürdüstanda və xarici dövlətlərdə Kürd dilində yüzlərcə qəzet və jurnal, minlərcə İnternet-qəzet nəşr edilməkdədir. Yüzdən çox Kürd radio və televiziya mövcuddur. Bir çox mötəbər dünya kütləvi informasiya vasitələri – "Amerikanın səsi" (ABŞ), "Rusyanın səsi" (Rusya Federasiyası), TRT (Türkiyə radio televiziya üst kurulu), "Le Monde diplomatique" və s. Kürdcə bölümlər açmışdır və bu ten-

densiya dünyada günbəgün artmaqdadır. Hələ müstəqil dövləti olmayan bir xalqın əldə etdiyi bu möhtəşəm nailiyyətlər, onun azadlıq ruhunun nələrə qadir olduğunu nümayiş etdirməkdədir. Bu gün onlarca müstəqil dövlət tək bir peyk televiziyasına sahib deyildir. Hal hazırda Kürd xalqı 25-ə yaxın peyk televiziya açmışdır. Bu ilin axırına qədər belə televiziya sayının 30-a çatması gözlənilməkdədir. Ən mötəbər beynəlxalq sosioloji araşdırma quruluşlarından birinin tədqiqatına görə, 2009-cu ildə Kürd dili, dünyanın mətbuatda ən çox istifadə edilən 25 dilindən biri olmuşdur. Rus dili xaric, köhnə Sovetlər İttifaqında yer almış 15 respublikanın dövlət dillərinin hamısı araşdırma siyahısında Kürd dilinin gerisində qalmışdır. Şübhəsiz ki, bu nəticənin ortaya çıxmasında Kürd jurnalistlərinin müstəsna rolu olmuşdur. "Diplomat" qəzeti, geniş Kürd mətbuat ailəsinin sabitqədəm bir nümayəndəsi olaraq çox böyük bir misyona sahibdir. Kürd mədəniyyətini, Kürd dünyasındakı hadisələri, qardaş Azərbaycan xalqına çatdırmaq, eyni zamanda Azərbaycandakı hadisələrdən Kürdləri xəbərdar etmək kimi əhəmiyyətli bir rol oynamaqdadır. Bu qəzetdə işləyən jurnalistlər, böyük Azərbaycan və Kürdüstan eşqiylə həqiqətləri yaz-

maqdan çəkinməmiş, demokratik dəyərlərin ictimai həyatda hakim hala gəlməsi üçün sonsuz qeyrət və

iradə göstərmişdir.

"Diplomat"ın bu gündən sonra da Kürd mədəniyyətinin yayılması və Azərbaycandakı demokratik quruculuğun daha da inkişaf etməsi üçün ciddi fəaliyyət göstərəcəyinə inanıram.

Xalqlarımızın sevinci, tarixi məktəbi, "DİPLOMAT" 22 yaşın mübarək, o gün olsun 100 yaşını müstəqil Kürdüstanda qeyd edəsən.

Həjar Əsgərov,

Qoy heç kim türkman xalqını öz mənafeyinə qurban etməsin

-Şirzad bəy, özünü təqdim edin.

-Mən Şirzad Əmrəl Üzeyirəğalı Türkman Milliyyətçi Qurtuluş Partiyasının başkanıyam.

Bizim yaşadığımız Kürdüstan bölgəsi Həvin dağlarının uzunluğu ilə güneyi Ərəbistandır və quzeyi Kürdüstandır. Surcardan Bədrocağa qədər güneydən bizim şəhərlərimiz, kəndlərimiz bu sərhəddə bütün kürd,türkman kəndləri və şəhərləri xarabaya çevrilmişdi. Kürdüstan və ətraf bölgələr Səddam Hüseyin tərəfindən İraq dövlətinin quruluşundan bəri ərəblərin zülmü altında idi. Xüsusilə Səddam Hüseyin hakimiyyətə gəldiyə andan ilk zülmünü türkman millətinə verdi. Türkman millətinin nə adı var idi, nə də bir hüquq. Türkmanlar şəhərlərdən mülk ala bilməzdi, sata bilirdi, uşaqlarının adını belə türkmanca qoya bilməzdi, qadağan idi. Əks təqdirdə onu siyahıya alınmada qeyd etməzdilər, şəxsiyyət vəsiqəsi verməzdilər.Görəsən onda Türkiyə dövləti harada yatmışdı?

Səddam Hüseyin, doğrudur, kürd xalqına qarşı kimyəvi silah işlətdi, kütləvi qırğınlar elədi, repressiyalar etdi. Yüz səksən min dinc ənalini diri-diri gömdü.Səkkiz min insanı səkkiz yaşından səksən yaşına qədər Barzani nəslindən olan kişiləri yox etdi. İstədi kürd xalqını yox etsin. Amma eyni zamanda da türkmanlara heç bir haqq tanıtmamışdır. Türkmanlar kütləvi şəkildə doğma vətənlərindən qaçırdılar amma Türkiyəyə yox.Çünki Türkiyə Səddamdan neft alırdı.O zamanlar türkmanlar Türkiyənin yadına düşmüşdülər. Səddam Hüseyin heç bir insana heç bir haqq verməmişdir.

O, tək zülmündə "adil" idi. Zülmünü adılanə bir şəkildə bölünmüşdür. Zülmünü "ədalət" lə kürd xalqına, türkman xalqına paylamışdır. Amma Səddam Hüseyin bu zülmünə xalqımız, başda qardaşlarımız kürd xalqı olmaqla haqlarımızı müdafiə etmək üçün mübarizəyə qalxdı. O mübarizə 1991-ci ilin mart ayında Məsud Bərzaninin və Cəlab Təlabaninin rəhbərliyi altında xalq mübarizəyə qalxdı və Səddam ordusunu Kürdüstan bölgəsindən qovub çıxartdılar. Biz Kürdüstan bölgəsində yaşayan xalqlar Kürdüstan Parlamentini seçdik. Kürdüstanda yaşayan millətlər seçki keçirdilər və parlamentin vəkilləri seçildi. Parlament seçkisindən sonra bir hökumət quruldu. Və xəyallarımızda arzuladığımız Kürdüstan dövləti elan olundu.

Bu dövldə bütün xalqların nümayəndələri təmsil olunurlar. Ən çox böyük demokratik özgürlük Kürdüstanda yaşayan azsaylı xalqlara verildi. Radio və televiziya kanalları, qəzet və jurnallar, dərnəklər, məqazınlar açıldı, bütün millətlərin öz dilində özgürcə yayımları yayımlanır, nəşr olunur və xalq oxuyur. Kürdüstan hökuməti tərəfindən heç bir basqı heç kəsə olmayıb və yoxdur.

- Kürd rəhbərliyi sizə necə münasibət bəsləyir?

- Kürd xalqı tarixi bir zülm altındadırlar. Bu zümləri görən kürd milləti türkmanlara, məsihlərə, assurilərə, kuldaniyə, ərəblərə qardaşcasına baxır. Onlar istəmərlər ki, bir vaxtlar özləri yaşadıkları zümləri başqa millətlər də yaşasınlar. Ona görə də Kürdüstan rəhbərliyi tərəfindən böyük demokratik seçim uygulandı, tətbiq olundu. Bu demokratiyanın içərisində türkman milləti də

yararlandı. Xalqımızın arzuladığı milli partiyalar elan olundu. Qanuni parlamentdən iş görmək icazəsi aldı.

"Diplomat" qəzetinin baş redaktoru Tahir Süleyman və Türkman Milliyyətçi Qurtuluş Partiyasının başkanı Şirzad Əmrəl Üzeyirəğalı

Kürdüstanda bütün azsaylı xalqlar örnək demokratiya əldə etdilər. Hökumət dairələrində təmsil olundular.

Arzumuz budur ki, Yaxın Şərqdə və dünyada Kürdüstanda olan demokratiya həyata keçirilsin, heç bir xalqın haqqı tapdanmasın. Necə ki, kürd xalqı bu böyük özgürlüyü bizə rəva gördülər ki, öz dilimizdə məktəbimiz, radio və televiziya, qəzetimiz, mədəniyyət mərkəzimiz olsun ki, adət-ənənələrimizi unutmayaq. Bu həqiqəti biz Kürdüstandan bütün dünyaya səsləndiririk, zülm dönəmi getdi!

Qoy Türkiyə bizim daxili işimizə qarışmasın, orda yaşayan iyirmi beş milyonluq kürd xalqının haqlarını versin. Müharibə zamanı bitdi.Cənabınız Azərbaycanın yaşamından nümunə verdiniz ki, orada necə yaşayırırsınız. İnanın millət birliyi qarşısında heç bir qüvvə dura bilməz. Bu

gün kürd xalqı üzərinə nə qədər basqı çox olursa, qarşı durma da çox olur. Çünki millətin, xalqın qarşısın-

da heç bir şey dura bilməz. Əgər biz istəsək ki, insanlarımız barış içərisində yaşasınlar və bir insan yaşamını tətbiq etsinlər, onda millətlər bir-birinə qardaş gözü ilə baxmalıdırlar. Qoy bir-birlərinə kömək etsinlər. İraq Kürdüstanındakı seçimi ölkələrdə tətbiq etsinlər. Çünki bu demokratiya bizə şən-şərəf verir,biz bu demokratiyanı müdafiə edirik və özgürcə yaşayırıq. Bir əldən min könüldən dövlətimizə xidmət edirik.

Türkiyə dövləti öz içində yaşayan xalqların demokratik haqlarını versin, kürd xalqını millət kimi tanısin, bizə verilən haqları onlara da versin, ondan sonra başqalarının işinə qarışmağa yox, danışmağa haqq qazansın.

- Dünya türkdilli dövlətlərinə nə demək istərdiniz?

- Bizim soyumuzdan, bizim qanımızdan olanlar, türk dünyasında yaşayan insanlarımız, Azərbaycandır,

Türkiyədir, Qazaxstandır, Özbəkistandır və.s. Bizlər bu dildən, bu nəsiləndən olanlar Səddam Hüseyin dönmindən başımıza gətirilən zülm zamanı heç kəs səsinə çıxartmadı. Bizim ümidimiz bir Türkiyə dövləti idi ki, bizim adımızı dilə gətirsin və bizi müdafiə etsin. Amma çox təəssüflər olsun ki, bir neçə cirkli əlləri istiqbarat fikri ilə göndərdilər içimizə, bizim türkman millətinin istiqbalını öz mənafeyinə qurban verərək yox etsinlər. Düşmən tapmağa, kürd xalqı ilə türkman xalqını düşmən etməyə və şovinist ərəblərlə işbirliyi yapıb, kürd və türkman xalqının əldə etdiyi azadlığı məhv etsinlər.

Bu da bir məzlumiyəti sürdürməkdir. Kürd xalqı da bizim qardaş xalqımızdır. Kürd xalqının sayəsində biz də başı uca, kəramətlə, şən-şərəflə yaşayırıq. Bu dövlətlərə, türk dünyasına səsləndiyimiz məsələ odur, türkman xalqını qurban etməsinlər öz mənafeyinə. Türkman azad bir millətdir, burada qardaş xalqlarla birgə yaşayırıq. Bizi özlərinə dost etsinlər. Çalışsınlar ki, buradakı xalqlarla bizim qardaşlığımızı şanlı-şərəfli etsinlər. Kerkük və cənub bölgələrdəki xalqların durumu çox ağırdır. Biz Kürdüstan rəhbərliyindən xahiş edirik ki,bu bölgələri referendum yolu ilə Kürdüstan bölgəsinə aid etsinlər.Heç kimin haqqı yoxdur, biz türkmanların adından danışırsın. Biz xahiş edirik ki, Azərbaycan hökuməti, Azərbaycan dövləti bizim hüquqlarımızı müdafiə etsin.Kürdüstan hökuməti ilə ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqələr yaradılsın. Məktəblərimizdə azərbaycan tədris sistemini təşkil edilsin. Çünki biz Azərbaycanlıyıq!

("Diplomat" qəzeti 60-61-ci say)

Biz heç kimi özümüze vəkil etməmişik

Müsahibim Kürdüstan Demokratik Türkman partiyasının başkanı Dilşad bəydir.

Dilşad bəy, Səddam Hüseyin zamanında İraq hökuməti türkmanlara hansı haqları vermişdir?

- Həqiqətən Səddam zamanı 1991-ci ilə qədər türkmanların heç bir insani hüquqları yox idi. Hətta türkman dilində danışmağa da icazə vermirdilər, yasaq idi, türkman dilində danışmaq. Heç bir məktəbimiz də yox idi. Məktəblər, dərnəklər, mədəniyyət mərkəzləri, radio və televiziya yadən söhbət açmaq olmazdı. Çünki bir millət kimi İraq Konstitusiyasında türkmanların adı belə çəkilmirdi. Hər zaman zülm altında yaşayırdıq. Səddam quruluşu diktator quruluş idi.Mən Türkiyə rəhbərliyindən soruşuram, 1983-85-ci illərdə 13-yaşından 35-yaşına qədər qız gəlinlərimizi Səddam zorla aparıb Səudiyyə Ərəbistanında 60-yaşında ərəblərə satanda onda sizlər harda yatmışdınız?

Onun "ədalət"i dönəmində heç bir haqqdan, hüquqdan danışmaq olmazdı. 1991-ci ildə Məsud Bərzaninin rəhbərliyi altında Kürdüstandakı xalqlar, əsasən kürdlər, türkmanlar, assurilər, məsihilər, kuldaniyə, bir qisim ərəblər birləşərək qaldılar. zülməkar Səddam Hüseyin ordusunu Kürdüstandan qovub çıxartdılar və Kürdüstan hökumətini elan etdilər.

radio, televiziya, bir çox qəzet dərgiləri işıq üzü gördü.

- Dilşad bəy partiyanızın

Soldan: Tahir Süleyman, Vəli bəy və Kürdüstan Demokratik Türkman Partiyasının başkanı Dilşad bəy

dilər. Bu hökumət demokratik biçimdə bütün xalqlara öz haqqını tanıtdı və bütün çətinliklərə baxmayaraq, azsaylı xalqların mədəni haqlarını verdi və onlara böyük şərait yaratdı. O dönmədən həqiqətən Kürdüstan azad oldu. Burada yaşayan xalqlar birlik əldə etdilər və birlik üzərində çalışdılar, seçimlərə qatıldılar, parlament seçiminə . O vaxt bizim adımız, qərarımız bu idi ki, Kürdüstan hökuməti yaradaq və bu hökuməti biz yaratdıq. Bu hökumət azsaylı xalqların, o cümlədən türkmanların mədəni haqlarını geniş ələmə tanıtdı. Kürdüstan hökumətin qərarı ilə 120-i məktəb, 20-i dən artıq dərnəklər, mədəniyyət mərkəzləri

nəçə üzvü var?

- Partiyamızın üzvləri çoxdur. Büro üzvlərindən başqa, 25 minə qədər partiyanızın üzvü var.

- Kürdüstan hökuməti ayda nə qədər yardım sizə edir?

- Bizim burada 6 türkman partiyası, bir neçə dərnəyimiz var. Eləcə də 4 müxalif partiyası və 2 dərnəyi var. - Kürdüstan hökuməti kifayət qədər bizə yardımlar edirlər. Eyni zamanda kompaniyalar da bizə yardımlar edirlər.

- Bu büroların kim tərəfindən yaradılıb. Hökumət sizə nə yardım edib?

- Bu büroların yeri hökumət tərəfindən təyin edilib.

dir və özümüzün gücü ilə və Kürdüstan hökumətinin köməklili ilə tikmişik. Ondən əlavə bütün bölgələrdə bürolarımız var. Dərnəklərin icazəsini Kürdüstanın Xarici İşlər Nazirliyindən almışdıq. Partiyaların icazəsi isə Ədliyyə Nazirliyindən alınıb. Amma müxalif partiyalar qeyri-qanuni fəaliyyət göstərirlər. Buna baxmayaraq Kürdüstan hökuməti onlara rəğbətə yanaşır. Bu gün Kürdüstanda çox sabitlikdir, bu sabitliyə görə biz sərbəst çalışa bilirik.

- İndi müsəlman dövlətləri çalışsınlar ki, Avropa Birliyinə daxil olsunlar. Hansı ki, Avropa dövlətləri bütün xammal və işçi qüvvəsini müsəlman dövlətlərdən aparır. Olmazmı ki, müsəlman dövlətləri birləşib İslam birliyi yaratsınlar və bu İslam birliyini elə inkişaf etdirsinlər ki, Avropa dövlətləri islam birliyini qəbul olmağa can atsınlar?

- İslam dövlətlərində belə birlik olsaydı, çox gözəl olardı. Lakin islam ölkələrində demokratiya yoxdur, sərbəstlik yoxdur. Bəli, Avropa ölkələrində demokratiya var. Hər bir insan hüquqlarını bilir və istədiyi kimi çalışır. Lakin bizim islam dövlətlərinin yeraltı zənginliklərinin olmasına baxmayaraq çalışsınlar ki, bir-birlərini parçalasınlar, biri o birisinin insani haqlarını işğal etsin. Lakin islam dövlətləri demək

şəkildə birləşərək güclü qüvvəyə çevrilsələr Avropa dövlətləri onlarla hesablaşsın. Çünki İslam dövlətlərinin yeraltı zənginlikləri tükənməzdi. Ona görə də həmişə Avropa dövlətləri gözünü İslam dövlətlərinin yeraltı sərvətlərinə dikərək, bu qardaş xalqları bir-birinin üstünə saldıraaraq öz çirkin niyyətlərini həyata keçirirlər.Bayaq qardaşımız da qeyd etdi ki, Səddam Hüseyin bizim başımıza zülm açdığı zaman İran və Suriya dövlətləri qapılarını bizim özümüze açan yeganə dövlətlər oldular, şaxtılı qış günündə bizə həyan oldular. Çox təəssüflər olsun ki, ilk əvvəl Türkiyə də qismən bizə öz qapılarını açsa da, türkman xalqını sonda öz mənafeyinə qurban etməyə çalışdılar və qapılarını özümüze bağladı. İndi biz Kürdüstan hökumətinin demokratiyası altında bütün mədəni haqlara sahib olmuşuq. Lakin Türkiyə dövləti bir qism türkmanı öz tərəfinə çəkərək Kürdüstandakı demokratiyanı və bizim haqlarımızı pozmaq istəyir. Nədənə türk dövləti istəmir ki, türkman xalqı öz azadlığını sürdürsün. Çünki bundan 5 il əvvəl, 2002-ci ildə Türkiyə dövlətinin rəhbərliyi ilə müxalif türkmanlar Səddam Hüseyin rejimini Kürdüstana gətirmək və Kürdüstanda olan demokratiyanı dağıtmaq istədilər. Türkmanların illər boyu əldə etdiyi haqlarını onların əldən almış

çalışdılar. Çünki Türkiyədə yaşayan kürd qardaşlarımız 25-30 milyondur. Amma heç bir demokratik haqları yoxdur. Türkiyə dövləti Kürdüstan hökumətinin azsaylı xalqlara verdiyi demokratik haqlardan narazıdır. Çünki burda olan demokratiya oraya da təsir edə bilər və Türkiyə Kürdüstanındakı kürd xalqı da öz haqlarını tələb edirlər. Ona görə də Türkiyə Kürdüstan hökumətini və demokratiyasını tanımaq istəmir.İstəmir qoy istəməsin, ancaq qanla əldə etdiyimiz azadlığı heç vaxt əldən verməyəcəyik.Biz türkmanlar Türkiyəni özümüze vəkil etməmişik.

- Azərbaycan hökumətinə, Azərbaycan xalqına nə çatdırmaq istərdiniz?

- Bizim dilimizlə azəri dili eynidir. Biz Azərbaycan hökumətindən, Azərbaycan dövlətindən ərəklə tələb edirik, xahiş edirik.Onlarla dövlətin nümayəndəliyini Kürdüstanda açılib. Qoy hörmətli prezidentimiz İllham Əliyev cənabları Ərbilədə Azərbaycan nümayəndəliyini açsın, biz azərilə-türkmanlara sahib çıxsın.

Kürdüstan hökuməti ilə siyasi, ticarət və mədəni əlaqələr yaratsınlar. Çünki Azərbaycanda neçə minilliklərdir ki, kürdlər və azərilər bir yerdə mehribancasına yaşadıkları kimi, burada da türkmanlarla kürdlər birgə yaşayırlar. Biz çox məmnunuq. Siz birinci şəxs olaraq Azərbaycan vətənimizdən bura təşrif buyurmusunuz, bizimlə görüşürsünüz. Biz təmənna edirik ki, bizim xahişimizi Azərbaycana çatdırasınız.

Müsahibəni apardı: Tahir SÜLEYMAN
("Diplomat" qəzeti 60-61-ci say)

Nêçîrvan Barzanî û Wezîrê Karên Derve yê Kuwêtê li Munîhê civiyan

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, li Munîhê bi Wezîrê Karên Derve yê

Kuwêtê Ebdula Elî Yehya re hevdiñek kir.

Hevdiñên Nêçîrvan Barzanî yên di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de berdewam dikin. Nêçîrvan Barzanî doh bi gelek lîder û siyasetmedaran re hevdiñên girîng kiribûn. Serokê Herêma Kurdistanê, îro jî piştî Serokomarê Azerbaycanê Îlham Aliyev bi Wezîrê Karên Derve yê Kuwêtê Ebdula Elî Yehya re civiya. Serokatiya Herêma Kurdistanê ragihand ku "bipêşxistina pêwendiyên Kuwêtê yên bi Herêma Kurdistanê re" û "berfirekîrîna pêwendiyên her du aliyên" hatin niraxandin.

Nêçîrvan Barzanî û Elî Yehya li ser ewlehî û aramiya herêmê axivîn û wan diyar kir ku "Divê aramî û ewlehiya Îraqê were parastin."

Dîsa çend babtên wekî "pişka budçeyê ya Herêma Kurdistanê" û "hilbijartinên Herêma Kurdistanê" hinek mijar bûn ku hatin rojeva civîna Barzanî û Elî Yehya.

Gelek lîderên cîhanê, pisporên ewlehiyê û siyasetmedar dê di navbera 16 û 18ê Sibata de tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê bibin ku cara 60î ye tê lidarxistin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî yek ji wan kesan e ku dê tevî konferansê bibe û ew doh çû Munîhê.

Serokatiya Herêma Kurdistanê da zanîn ku dê Nêçîrvan Barzanî bi gelek serok, serkirde û siyasetmedaran re bicive.

Navenda Barzanî ya Rewşenbîrî li Hannoverê, ji bo helbesta helbestvan Gohar Mamo, medalyaya hêjayî û afirandêrî pêşkêşî wê dike: ((Roja Zimanê meyê zikmakî pîrozbe)),

Em Spasiya wê dikin û hêviya berdewamiya geşbûn, cudahî û afirîneriya wê di kar û xebata wêjeyî de û xizmetkirina ji bo gelê kurd dikin.

Nivîsgeha Ragihandinê ya Navenda Çanda Barzanî li Hannoverê

ROJA ZIMANÊ ME ZIKMAKÎ PÎROZ BE. ZIMANÊ ME NASNAMA MEYE.

Zimanê me şîrîn em hê zindî ne, Bi hebûna te ve em zindî mane. Ne zulm, ne koçberî, ne anfala Êşa xwe ve me hê nehelandine.

Zimanê me em bi te ve hê hene. Dewlemendî ya te ve serbilind Çanda xwe de asta baş de ne, Çimkî hebûna te pir kevnadare.

Em bêdewlet bûn, lê hebû ziman. Em neşikestîne û em zindî mane, Êş û azarên me ser ziman mane, Nivîs, stranên me de hunandine.

Zimanê me em bi te ve dijîn, hene, Bi te ve jîyan bi kurdî berdewame. Kurdî ya me rastaqîn wê tim hebe- Ev zimanê me weke şîrê dê helale.

Her çendî jî em bê dewlet bûne, Zimanê me şîrîn te per daye me. Em te ve firîyane, nav hêvî mane, Hêlîna xwe jî bi te ve germ kirne.

Gohar Mamo

Aliyev, Nêçîrvan Barzanî vexwend Konferansa Guherîna Keşûhewayê

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de bi Serokomarê Azerbaycanî Îlham Aliyev re civiya.

Gelek lîderên cîhanê, pisporên ewlehiyê û siyasetmedar dê di navbera 16 û 18ê Sibata de tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê bibin ku cara 60î ye tê lidarxistin.

Li gorî daxuyaniya Serokatiya Herêma Kurdistanê, Nêçîrvan Barzanî ji ber ku di hilbijartinan da cardin wekî serokomarê Azerbaycanê hate hilbijartin pîrozbahî li Aliyev kir,

Her du aliyên tekez kir ku ji bo pêşxistina hevkarî û pêwendiyên Azerbaycan û Îraqê û bi taybetî Herêma Kurdistanê gavên pêwîst bînin avêtin.

Ji bo pêşdebirina pêwendiyên,

prosedurên vekirina Konsulxaneyê ya Giştî ya Azerbaycanê ya Hewlêrê hatin gotûbêjirin.

Aliyev herwiha Nêçîrvan Barzanî vexwendiyê Konferansa Guherîna Keşûhewayê ya

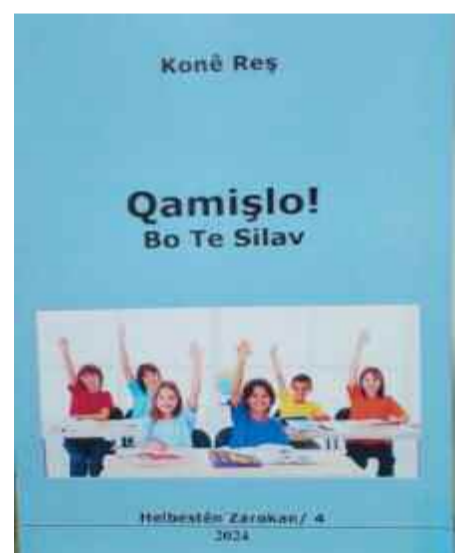
Neteweyên Yekbûyî (COP29) ku îsal li Azerbaycanê tê lidarxistin.

Di hevdiñê de pêşhatên dawî yên li Rojhilata Navîn û metirsiyên li ser aşî û aramiyê hatin gotûbêjirin.

Ez û Ev Dîwana Zarokan: (Qamişlo! Bo te Silav)

Ev dîwana zarokan (Qamişlo! Bo te Silav), dîwana min î çara ye ji zarokan re. Ji ber ku hunermendê dengxweş (Medenî Cemîl), helbesta (Qamişlo! Bo Te Silav), bi awaz û dengê xwe kiriyê stran û kêfa cewawer jê re hatiye, min navê wê li dîwanê kiriyê.

Ev dîwan ji 16 helbestan û 7 çîrokên zarokan yên folklorî pêk tê. Min ew helbest di çax û demên têvel de nivîsandine. Eger hin helbest ji neviyên min re bin jî, ez zarokan tevan wek neviyên xwe dibînim.. Hem jî mukur tîm, dibe ku hin helbest di

dibin wek: Şîrî, Şîrvekirî, Çarlepki, Tena, Giloxetki, Serlingaketî, Naşî, Sîpe, Gênc. A din; çîrok, çîvanok û stranên ku di her qonaxekê de ji wan re dihatin gotin. Wek ku min got, ez jî, di wan qonaxan re derbas bûme û dibistana min ya pêşî gund û benderên gund bûn. Ez ji wan fêrî gelek çîrok, çîvanok, şertok, mamik, gotinên pêşîyan, yarî, lîstik û hejmarên lîstokên zaroktiyê bûm. Ta roja îro, gelek ji wan di bîra min de ne, min ew ezber kirine, wek her Heft çîrokên ku min xistine vê dîwanê de, wek nimûne, ev strana zarokan: "Yek û yek, teyrkê belek, zaza bilbil, dermanê dil, şeker û şîma li ber çema, çem çiqiya av tîd nema, heta ez çûm, aqilê min çû..".

Erê, di wê cenga zaroktiyê de, ez fêrî gelek îrf û adetên Kurmancî bûm û tev ji min re bûn bingeh. Nexasim piştî ku min bi Zimanê Erebi xwend, bi Zimanê Erebi serwestî dîroka jiyana xelkên dinyayê û îrf û adetên Ereban û milletên din bûm û min ew bi hev re berhev kirin.. Hingê ji min ve hat xuyakirin ku Kurd xwedî kulturekî zengîn in û zargotin û folklorê wan, bi dehan taq ji ya xelkên cîran dêrîntir, zengîntir û bi rêkûpêktir e..!

Kêfxweş bûm ku, îro min ev pirtûka zarokan (Qamişlo! Bo Te Silav), di roja 21ê Sibata 2024an de, li navenda Hevgirtina Rewşenbîrîna Rojavayê Kurdistanê/ HRRKê, ji zarokên bajarê xwe Qamişlo re îmze kir. Ev roja ku UNESCO, ji berî 25 salan ve, di roja 17.11.1999 de, navê: "Roja Cîhanî ya Zimanê Dayikê" lê kiriyê. spas ji HRRKê re û pîroz be li xwendevanên Zimanê Kurdî.

Konê Reş/ 21ê Sibata 2024

ser astê zarokan re bin.. Belê ku, Neh-Deh helbest ji vê dîwanê cihê xwe di civaka zarokan de bigirin, baş e. Bêtir mebesta min belavkirina şêraniya Zimanê Kurdî ye.

Ew çîrokên zarokan yên folklorî jî, min di biçûkaniyê de, ji pîrejin û kalemêrên malbatê guhdarî û ezber kirine, eger hin guhertin di wan de hebe jî, ew ji xemilandina min e.

Di vê derbarê de bi min xweş e navê çend pêşengên ku helbest ji zarokan re nivîsandine bînim ziman; eger ez Şêx Ehmedê Xanî bavê netewa Kurdî, yê ku ji berî 350 salî jî zarokên kurdan re wiha gotiye:

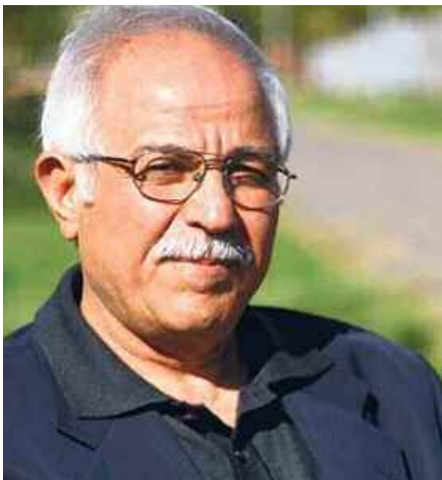
Ev çend kelîme ji lûxatan Vêk êxistin Ehmedê Xanî

Ne ji bo sahib rewacan

Belkî ji bo biçûkê kurmancan.

Ji nav navan bidim alîkî, bêguman ew pêşeng evin; Mîr Emîn Alî Bedirxan, Mîr Celadet Bedirxan, Dr. Kamîran Bedirxan, Osman Sebrî,

Rojnameya Dîplomata Kurd 22 salî ye. Bila li gelê me pîroz be...

Ibrahim GUÇLU

Çapemenî ya nivîskî û ne nivîskî di jîyana dewlet û neteweyan da gelek girîng e. Lema weşanên kovar û rojnameyan jî di jîyana dewletan û neteweyan da gelek girîng in. Di sedsala 20-21anda telewîzyon û radyo û internet û twîter bûn enstrumanên girîngtir û di demek kurt da nûçeyan, bûyerên siyasî û civakî bigînin gel û gel agahdar bike. Çapemenî û rojnamegerî qet şik tune ye ku ji bona neteweyên xwedîyê dewlet in mîsyoneke cûda û ji bona neteweyên ne xwedîyê dewlet, mîsyoneke cûda pêk tînin. Lê di nav hemû neteweyan da ji bona şiyarbûnê çê bike, ziman û çand pêşbixwe de xwedîyê rolekî hevbeş in. Neteweyên xwedîyê dewlet ji derwayî çapemenî û rojnamegerî xwedîyê gelek dezgehane, lema jî çapemenî û rojnamegerî bi wateyekê beşek ji xebat û rola dewletê ye. Lê çapemenî û rojnamegerî di nav neteweyên ne xwedîyê dewlet da, rolekî hîn girîngtir dilîzin. Lema jî çapemenî û rojnamegerî ji bona kurdan her dem gelek girîng bûye. Di şiyarbûna neteweyî û pêşxistina Teverga Neteweyî û pêşxistina ziman û çanda kurdî rolekî girîng pêk aniye.

Li Kurdistanê xebata çapemenî û rojnamegerî di şertên gelek zehmet û bê îmkân û qedexeyê de hatine meşandin. Ji bona Kurd encama siyaseta dewletên emperyalîst û kolonyalîst wek netew û welatên wan Kurdistan beş bûye, li gelek welatan belav bûne û bi zorê bûne niştêcih xebata wan ya çapemenî û rojnamegerî jî, gelek zehmet bûye. Rojnamegerî û çapemenîya Kurdan di

dema du împatoriyan da jî, di dema dewletên dagirker yê nîjadperest-neteweyî da jî gelek zehmet û bi awayekî parçebûyî hatiye meşandin. Lema jî çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê meşandin her dem gelek zehmet bûye. Di hemadem de bedela çapemenî û rojnamegerî li çar parçeyên Kurdistanê bi bedelên mezin encam daye. Gelek kurdperwerên siyasî, zimanzane,, edebîyadzana, nivîskar bûne şehîdên çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê. Di hemademde bi hezaran kurdperwer jî, ji bona çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê hepis bûne û bi dehsalan hepis razan e û êşkence dîtin û di hepisxanan de jiyana xwe ji dest dane. Di sedsala 20 û 21an de çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê di sînore çar dewletên dagirker û

kolonyalîst, li Dewleta Federe ya Kurdistanê, li gelek Komarên berê yê Yekitîya Sovyetan û nûha dewletên serbixwe ne, dom dike. Loma jî înterlandeke gelek fireh ya çapemenî û rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê heye.

Li derwayî çar beşên Kurdistanê û li dewletên dinyayê û li Komarê Yekitîya Sovyetan berê gelek rojname û kovar hatine weşandin û tîne weşandin. Encama vê xebatê gelek helbestvan, rojnamevan, edebîyatzana, zimanzane û çandhezan di wan kovar û rojnameyan de xebat dikin û nivîs dinivîsin. Li Ermenîstanê Riya Teze rojnameyêke bi navûden û dîrokî ye. Riya Teze li Ermenîstanê

li Erîvanê hat weşandin. Hezar mixabin ev salên dawî weşana Riya Teze encama siyaseta Ermenîstanê ya şovenî û li dijî ziman û çanda kurdî hat rawestandî. Li gelek Komar û dewletên din jî rojname û kovar hatin weşandin, ew kovar û rojnameyan hîn jî jiyana xwe didomînin.

Li Azerbeycanê civata Kurd her dem qîymet daye çapemenî û rojnamegerîyê. Rojnameya Dîplomata a Kurd (Kürt Diplomat) di Sibata 2003an de dest bi weşanê kir. Ev rojname, bi kurdî "Rojnameheftename civakî û siyasî ye" ye. Bi Zimanê Azerî, "Haftalık İctimai-Siyasî Gazet" e. Gor agahdarîya rojnameyê, rojname hefte carekê tê weşandin. Ez jî rojnameyê ji nêzik de dişopînim. Ev 22 sal in ku dom dike. Dîplomata Kurd jî di rojnamegerîya Kurd-Kur-

distanê de gelek girîng û bi qîymet e. Berpirsiyarê rojnameyê, rojnamevan Tahir Silêyman e. Rojname bi zamanê kurdî, rusî, tîrlî û azerî tê weşandin. Rojname bi azerî di derbarê kurdên Azerbeycanê de gotaran û şîroveyan û nûçeyan diweşîne. Rojname bi kurdî ji hemû beşên Kurdistanê û Kurdên dinyayê gotar û şîrove û nûçeyên diweşîne. Di van salên dawî de gelek hejmaran de nivîs û gortarên min jî hatine weşandin. Di hejmara dawî de jî nivîseke min hatiye weşandin. Rojnamevan birêz Tahir Silêman destekî min e. Ew rojnameyê bi îmkânên malî ya xwe û malbata xwe yê dimeşîne. Loma jî dem-dem rojname hatiye rawestandî. Lê wî dema derfetên malî çêkirîye, dîsa dest bi weşana rojnameyê kirîye. Ez qerardariya wî û eşqa wî ya rojnamegerîya Kurd û Kurdistanê, çand û zimanê kurdî, baweriya wî ya bi çarenivîsî û dewletbûna kurdan pîroz dikim. Ji bona cenabê wî serkeftin û ji bona malbata wî ya fedekar bextewarî dixwazim. Ez 22 saliya rojnameya "Dîplomata a Kurd" pîroz dikim. Bila Temen dirêj be. Di çapemenî û rojnamegerîya kurd û Kurdistanê de bibe rojnameyêke bi navdar. Bila 22-saliya Rojnameya "Diplomat a Kurd" li gelê me jî pîroz be. Ew roj bibe hejmara 1000-î ronahî bibîne.

Diyarbakir, 17. 02. 2024

Nêçîrvan Barzanî ji bo zimanê dayîkê peyamek belav kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ji bo Roja Zimanê Dayîkê ya Cîhanî

peyamek belav kir. Nêçîrvan Barzanî di peyama xwe de bal kişand ser girîngiya parastina kurdî û da zanîn ku divê zimanên neteweyên din ên li Herêma Kurdistanê jî werin parastin û bipêşxistin.

Serokê Herêma Kurdistanê diyar, "Divê her kes bi awayekî azad bi zimanê xwe yê dayîkê biaxive û pê de çû:

"Em balê dikişînin ser ku divê li Kurdistanê pirrengîniya zimanî û çandî were dewlemendtirkin û herwiha divê li her devera cîhanê mafê perwerde û xwendina bi zimanê dayîkê hebe." Nêçîrvan Barzanî di berdewamiya peyama xwe kedkarên zimanê kurdî bi bîr anîn û got:

"Em hemû kesên ku ji kurdî û zimanên din ên dayîkê re xizmet kiriye bi rêzdarî bi bîr tînin."

Barzanî destnîşan kir ku zimanê dayîkê hîmê parastina nasnameyê ye.

Şanda Herêma Kurdistanê li Miyonşînê behsa metirsiya milîşya û dron û moşekan dike

Îro roja yekê ya Konfiransa Ewlehiyê ya Miyonşînê ye ku her sal li Almanyayê tê kirin,

Serokê Herêma Kurdistanê û şanda pê re jî tevî wê dibin, herwesa biryar e Serokê Herêma Kurdistanê hejamreka hevdîtinan bi berpîrsên bilind ên cîhanê re bike.

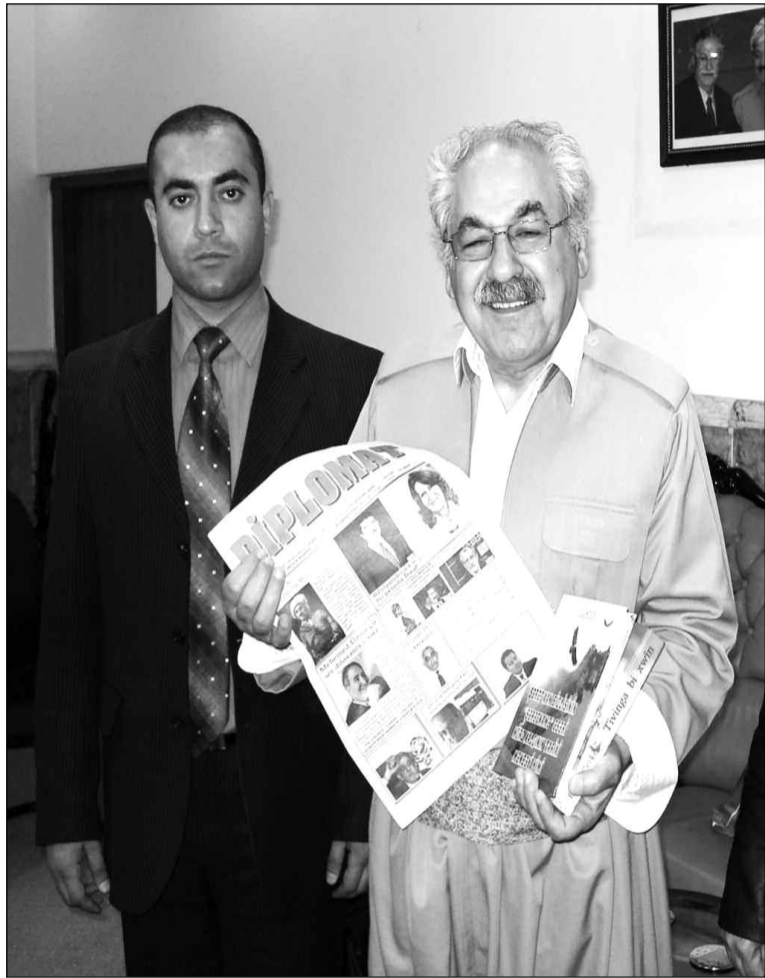
Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî dê di Konfiransa Ewlehiyê ya Miyonşînê de behsa dîtin û nerînen çarexwaz ên Herêma Kurdistanê ji bo hevrikiyên siyasî bike. Serokê Herêma Kurdistanê herwesa dê metirsiyên gefên terorê û milîşyayên çekdar û qeyranên mirovî yê Herêma Kurdistanê û Îraqê jî berçav bike.

Konfiransa Ewlehiyê ya Miyonşînê îro (Înî, 16.02.2024) seet 12:00 bi dema Hewlêrê dest pê kir û dê heta 18ê vê mehê berdewam be, anku dê sê rojan ebikêşe.

Konfiransa Ewlehiyê ya Miyonşînê mezin-tîrîn civîna serkirdeyan a girêdayî ewlehî û seqamgiriye ye li cîhanê. Tewerên serekî yê Konfiransa Ewlehiyê ya Miyonşînê ya îsal ev in; şerê Xezzeyê, aloziyên Rojhilata Navîn û Deryaya Sor û qeyrana Ukraynayê.

Konfiransa Ewlehiyê ya Miyonşînê li sala 1963ê hatiye damezrandin û îsal zêdetirî 40 serok û serokwezîran û 90 wezîrên derve de tevî wê bibin.

O GÜN OLSUN, YÜZ YAŞINI QEYD EDƏK, "DİPLOMAT"

Həkim Hamlet Serdar və Kürdüstanın Sabiq Mədəniyyət naziri mərhum cənab Fəlakəddin Kakeyi

Həyatda elə insanlar var ki, ömrünü həyatını, xalqına, dövlətinə həsr edir, onun yolunda bütün çətinliklərə sinə gerir. Bu cür şəxsiyyətlər zaman-zaman insanların qəlbində daima yaşayır, vətənpərvər şəxsiyyət kimi xatırlanır, heç bir zaman yaddan

çıxmır, unudulmur. Mən birinci dəfə Tahir müəllimlə tanış olduqda fikirləşirdim ki, bu insan nəşə başqa bir şəxsdir. Ona görə ki, «Diplomat» kimi bir qəzeti boyabaşa gətirmək, ərsəyə çatdırmaq üçün, fiziki cəhətdən nəhəng insan olmaq lazım idi. Bu fikir məndə Tahir müəllimi şəxsən tanımayan qədər idi. Qarşıma üzündən illərin əzab-əziyyəti əks olunmuş, ağ saçlı, nurani baxışlı, gözlərindən mehribançılıq, təmizlik yağan orta boylu bir insan çıxdı. İlk baxışdan adi insan fikri oyadan bu şəxslə söhbət zamanı onun heç də bizlər kimi adi insan olma-dığını başa düşdüm. Tahir müəllimlə söhbət edərkən bu şəxsin dünya görüşünə intellektinə, xalqına, millətinə olan sevgisinə heyran olmamaq mümkün deyil. Həyatda ən mürekkəb insanlar sadə, olanlardır. Tahir müəllim də belə sadə ancaq daxilən mürekkəb xüsusiyyətlərə malik insanlardandır. Dəfələrlə onun necə əzmlə kompyuter arxasında oturub «Diplomat» qəzeti üçün mətnlər yığılmasının şahidi olmuşam. Onun necə diqqətlə məsuliyyətlə, həvəslə oturub kürd xalqının tarixini adət-ənənəsini. Folklorunu araşdırdığını görmüşəm Bəzən saatlarla stolun arxasında oturub işləyərkən deyirdim: «Tahir müəllim bəsdir

bir az dincəlin yorğunluğunuz çıxсын». Cavabı bu olurdu ki, mən bu işdən zövq alıram, hər dəfə qəzet ərsəyə gələndə elə birəm dünyaya yeni bir körpəm gəlir. Vaxt gələcək mənim gördüyü- yum işlərin Kürd xalqı və Azərbaycan xalqları üçün necə böyük bir iş olduğunun şahidi olacaqsınız. Zaman keçdikcə Tahir müəllimlə əlaqələrimiz daha da yaxınlaşdı və mən 2007-ci ilin oktyabr ayında Tahir müəllimlə Kürdüstan Mədəniyyət Nazirliyinin dəvəti ilə Kürdüstana getdik. Bu tarixi günlər mənim üçün həyatımın ən gözəl anları idi. Zaxoda, Dohukda, Ərbildə, Sələhəddində, Bərzanda olduq, orada Tahir müəllimin necə isti hissələrlə, hörmətlə qayğı, diqqətlə qarşılandığını və orada olarkən «Diplomat» qəzetinin necə maraqla qarşılandığını, diqqətlə oxunduğunun şahidi oldum. Bunlar «Diplomat»-Tahir Əliyevin uğurları idi. Bunlar Tahir müəllimin illərdən bəri bu xalqın yolunda çəkdiyi əziyyətlərin uğurundan xəbər verirdi, bunlar Kürdüstanla orada yaşayan Kürdlərin, Azərbaycan xalqı və Azərbaycanda yaşayan kürdlərlə isti münasibətlərin, dostluğun qarşılıqlı yaranmasından xəbər verirdi. Bunlar Tahir müəllim kimi bir şəxsiyyətin illərlə çəkdiyi əziyyətlərin, yuxusuz gecələrin bəhrəsi idi. Bunlar «Diplomat»ın uğurlarından xəbər verirdi. «Diplomat» qəzetinin boyabaşa, ərsəyə gəlməsində bir nəfər insanı qeyd etməmək insafsızlıq olardı. Hər dəfə zarafatla deyəndə ki, Tahir müəllim

«Diplomat» qəzeti senzuradan keçir? Tahir müəllim gülərək: «Keçməyə çap olunmazdı» deyirdi. Ona görə ki, «Diplomat»ın ilk birinci oxucusu ona mənəvi dəstək olan şəxs Nigar xanım onunla həm həyatda, həm də işdə birgə addımlayırdı, ona arxa kömək olur. Həyatının ən çətin günlərində, işlərinin çətin məqamlarında «Diplomat»ın bu səviyyəyə çatmasında Nigar xanımın əməyinə qiymət verməmək mümkün deyil. Bu gün «Diplomat»ın 567-cü nömrəsi işıq üzünə görünür. Tahir müəllimin də «70 yaşı» tamam olur. Bu «22 ildə» «Diplomat»ın amalı, məqsədi Azərbaycan-Kürd dostluğunu qardaşlığını, möhkəmləndirmək, dövlətimizin mənafeyini qorumaq, dövlətimizin siyasətini dəstəkləmək, Kürd-Azərbaycan mədəniyyətini, adət-ənənəsini daima inkişaf etdirmək, dünyanın istənilən yerində yaşayan kürd və azərbaycanlılarla, dostluq və qardaşlıq əlaqələrini yaratmaqdan ibarət olmuşdur. «Diplomat» ona qarşı aparılan haqsızlıqlara, çətinliklərə baxmayaraq öz işinin öhtəsindən uğurla, şərəflə gəlmiş və gələcəkdir. Bu şərəfli işdə Tahir müəllim başda olmaqla bütün «Diplomat» kollektivinə ona mənəvi və maddi dəstək göstərən bütün insanlara çətin günlərdə Tahir müəllimi tək qoymayan qorxmaz ziyalılarıma, müvəfəqqiyətlərə, can sağlığı arzulayıram. «Diplomat» «22-yaşın» mübarək! O gün olsun mininci sayını qeyd edək.

Hamlet Serdar

Raperına rojnama "Diplomat" r-ê. Piştî hilweşandina dewleta Sov yêtê gellek mecal û derfetên demokratîk ji bo pêşdaçûyînehê di warê çand, wêje û emrîyana kurdên Azerbaycanêda pêşda hatin. Kurd li vê herêmêda ji demên kevnarda dijîn, bê şik mirov dikare bêje kurd nijatek bine r-ê çîye li vê herêmêda. Di pêşketinên vê herêmêda her awayîda roleke kur da balkêş heye. Lê ji sala 1930-ya heya 1990-ê di belga nasnamada peyva kurdî li vê herêmêda resmî hatibû qedexe kirin. Bi kurdî ne pirtuk ne jî rojnama nedihatîn weşandin. Kurd bi zanetî dihatine helandinêda. Di warê neteweyîda ji bo pêşketinê ji bo gelê kurd, tu destûr nemabû. Lê piştî rûxandina Sovyêtan li bajarê Bakûyêda Navenda Çanda Kurd "Ronahî" (sal 1992) ava bû. Rojnama "Dengê Kurd" sala 1992-a dest bi weşanê kir. Bi dehan bi zimanê kurdî pirtuk hatine weşandin. Kurden binecî hêdî hêdî nasnamaya xwera xwedî derdiketin. Tirs û bandora li ser wan ji holê dihatê rakirin. Di radyoya dewletê ya Azerbaycanêda hefte du cara her carê 15 deqîqe (sal 1993) ji bo weşana zimanê kurdî destûr hate dayînê. Pey van karên pîrozra, nava kurdên Azerbaycanêda pêşerojêra bawerî çê dibû. Lê ev pêşketinên ku ji bo gelê kurd xûya bûnê şunda, gellek hêzên nijatperest bi fikr û ramanên

BILA ROJNAMA "DİPLOMAT" HER TIM SERKEFTÎ BE 22-salîya rojnama "DİPLOMATA KURD" pîrozbe

qirêjva di çapamenîya muxalîfetêda bi nivîsarên qirêj êrîşî kurdan dikirin. Rewşenbîrên kurdên herêmê

weşandin. Ev jî gellekî kêmbû. Di warê çapemenîya kurdada hejarîk, kêmasîk hebû. Nikaribûn bersîvan demêda bide. Demeke wehada rewşenbîr û welatparêzê kurdê hêja Tahirê Silêman ji bo ku vê valabûnê ji holê rake berpirsîyarîke bi şeref û dîrokî hilda ser xwe. Ji 2003-ya salê meha şubatêda dest bi weşanîna rojnama "Diplomat"ê kir. Ev rojnama rojnameke serbixweye. Çar zimanada ronahîyê divîne: kurdî, azerî, tirkî û rûsî. Weşanîna "Diplomat"ê bû rapêrînek dijî nijatperestên herêmê yên ku hertim dijî gelê kurd helwesteke xirabda bûn. Hertim hêzên nijatperest hewl didan ku weşanîna "Diplomat"ê bidine rawestandî. Hertim "Diplomat" û xudanê "Diplomat"ê Tahirê Silêman êrîşê nijatperesta dihat. Lê bi saya Tahirê Silêman rojname hertim wedêda tê weşandin û bi cesaret bersîva nijatperesta hêzên nexêrxaz eşkere tê dayîn. Yek jî ev tiştê rojnamê balkêşe ku, rewşenbîrê kurd Tahirê Silêman ji destpêkê heya îro tik tenê vê rojnamê dide weşandinê û li Rûsya, li Kazaxstanê, li Azerbaycanê tê belav kirinê. Û wusa jî bi rêya întêrnêtêva li malpera www.diploma-

ta-kurdi.com tê weşandinê. Rojnama "Diplomat"ê bi awayekî professional ronahî divîne û di hemû pêdivîyara bersîv dide. Bi giştî daxwaz û xastekên gelê kurd diweşîne digîhîne gellên kurd û netewên din. Ev jî nexastîyên gelê kurd gellekî nerehet dike. Bi saya cesaret û berxwedana Tahirê Silêman, îro ev rojnama 22 sale ser pîyaye, hemû pirsgerêk û dijwarî alt kirin, bi gavên pîrozva pêşda dimeşe û ev hejmarê 567-a yê tê weşandin. Rojnama "Diplomat" bi bawerî qavên hêz, qaîm davêje, qedera wê destê kurdekî gelperwer û bi cesaret daye. Cesaret jî wesîla altindarîyêye. Ez ji vê katê pêk dînim, di rupelên vê hejmarêda sala 2024-a, xandevanên vê rojnamêra, xudan îmtîyaz û sernivîsarê (rêdaktorê) "Diplomat"êra pêşketinên nû, emrekî bi sîyanet bi baristanî, bi dil û can dixwazim û divêjim, bila "Diplomat" her tim serkeftî be.

Bêwar Barî Teyfûrî. 17.02.2024

KÜRDE xalqî mûbariz vê qêhrêman xalqêdîr

DİPLOMAT

№ 1 (200) 7 - 13 Yanvar Çiyayê gagan sal 2013 Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Haftalık İctimai-siyasi qazet Rojnama heftename civakî û siyasî Qiymet: 40 qopik Hîyyet:

Bilirsan, na emîyê kurdîlar bir zaman? Qadim Avropanın sacparastları, Qurtarmış İslamı çok ağır dardın! Yüz iller sandırma güyü masıldır! Müslüman kecmişin İyronsu ağır, Kürdün dargahına daim baş oyar.

İham Əliyevin Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü və Yeni il münasibətilə Azərbaycan xalqına təbriki

Nəçirvan Barzani serdana Kusret Resul kir

DEMOKRASİYA CENABI MESUD BARZANI HƏYATİ XELATA NOBELƏ YƏ

Demirtaş: AKP'nin değil, AKP HÜKÜMETİ OÇALANI EV DÜŞTÜĞÜ İÇİN AKP'İNİ AÇIKLAMASINI BİZİ BAĞLIYOR

Serok Barzani hevditinin li gel Ocalan erênî dibine

Amed'den Barzani'ye çağrı

Kürdskîye partîyî obvinîllî Erdoğan a vîrîkazê nînanestî avîa-udêr po kurdskîm jîtelîyam Roberkîskî

Doğan Grubu'ndan Kürt sorununa ilişkin "barış dili" çağrısı

Петер Габриэл: Лучшее не больное, но независимый Курдистан, чем навсегда застрял в Ираке

Deh hikmet

Deh bûyer

Kışanak: PKK Ji Alikarên Serokwezîrî sîreçe dahil edilmel

Erdogan hisyayîya "İmralıyê"

BILA ROJNAMA "DİPLOMAT" HER TIM SERKEFTÎ BE

nikaribûn demêda bersîva van nijatperestan bidin. Rojnama "Dengê Kurd" salê 3-4 hejmar 8-rûpel dihatê

KOMELA KESKESORÊ 22-SALÎYA ROJNAMA "DİPLOMAT"Ê PÎROZ DIKE

Bi kurtayî derheqa komela kurdaye li ser nave "Keskesorê" ku Urisêtê perwelatê Krasnadarê hatîye damezirandinê û serwêrîyê ji 1992-ê salêda hetanî roja îro Dursunê Têmirê Evêş Balayêv lê dike.

Me li komelêda xebateke pir girîng û berbiçav kirîye. Birêz Dursunê Têmir boy xebata xwene baş eva çend cara ez bijartine çawa jibartine şewirmendê qubêrnatorê perwelatê Krasnadarê para netewatîyê û olî. Wan şerên ku sere ermenîya û ecema destpêkir nêzînkaya 25-hezar kurdên musulman ji Ermenîstanê koçber bun berênxwe dane Urisêtê û Komarên Asîya Navîn. Azerbaycanê. Nezanya zimanê rusî pir dijwarî pêşda anî, li navbera rusa û kurda. Kazakê perwelatê Krasnadarê gellek neheqî kurdara dikirin, li gelara rê nedîçûn. Kazak dixwastin gelê mihacirê hatine vira disa ji cî û warênwana raqetînin û zorê bikin herne komareke cûda. Ewê yekê nenihêre emekê me kurda jî pir mezin bû. Li ewî şerî pêşberî nêmsê faşîstda mejî xwîna xwe rêtdîye boy paqîşkirina axa xwe ji wan faşîstên xûnxûder. Boy harîkarîyê bidine gellê xwe. Me Krasnadarêda ev komela çanda Keskesorê vekir, bona parastina gellê xwe kurda. Me çanda kurdada etf edetê gelê xwe nîşanî 126- netewa perwelatê Krasnadarê dijîn kir. Me têlêvîzîyonê Krasnadarêda çend cara 45-demjimêr klam

û me belavdikire nava cimeetê. Xêncî wê me festîfal û konsera derbas dikir û pir mevana ji per welatê Krasnadarê dewat dikir û herê carê hezar, hezar bênsed meriv beşdar dibun. Roja îro em bextewarin ku, cîwanên kurdên me xwandina bilindda dixwînin û digêhjine merteba bilind û kar û xebatên başda kar duşuxlîn. Bi teşkîldarîya endamên komeleyê kurdên me bune dêpûtat, serkarê tendurustîyê, muhendîs, rêvevîrê gûnda, serkarê karxanê mezin, ulumdarê zanîstîya bilind derketine. Boy xebata meye baş me gelle cara nama spasdariyê ji alîye seroktaya Gubêrnatorê û ji alîyê serkarê Wezîrê Çanda Krasnadarê wergirtîye. Ez çawa serogê Komela „Keskesor,-ê çawa helbestvan, dixwazim helbesteke xwe bi zimanê kurdî rewayî gellê xwe bikim. Ez bawarim rojnama „Dîplomata Kurd,, wê vê helbestamin biweşîne û temamiya xwendevanê rojnamê wê bixwînin û binirxînin.

Ez silavên xwe dişînim hemû kurdên meye mêrxas, welatparêz û serhildarara ku belavî topa cîhanê bune û hîvîya Kurdistanê Azad û Serbixwenêne.

ROJNAMA "DİPLOMATA KURD" Rewayî Xûdan Îmtîyaz û Sernivîsarê rojnama "DİPLOMATA KÛRD" Tahir Silêman dikim.

Rojnama „Dîplomata...ê weşandin dijmin qut kir Lê Tahirê Silêman neyar xema wûr barkir Bi serfînyazîyêva li wana qirik zakir Neheqî da rûyê wan weşandin dûbare kir

Rojnama „Dîplomata...ê Tahir rupelek vekir Dîroka Kûrdistanê perçe perçe cî war kir Bona xwandevanê me hûr gilî şirove kir Li kurdênme cîhanê çar zimana rewa kir

Ne şêkrandin derdara Tahir gel mîlyon rakir Hêrsa xwe wîya werkir şermezarî wan barkir Pêwîste ez binvîsim hember kurda bûn kafir Xwîna bêwa hilşandin, neheq barandin hêsir

Çar perçê Kurdistanê tev şervana te gav kir Fêrizîya te dijmin dît, qametê xwe wan xar kir Te çewa dît sengerê kek Berzanîyê nemir? Sîmvola azadarîyê ew ala kû bilind kir!

Rupelê rojnamêda dîroka me kevn lêkir Selaheddîn Eyyubî û şerewî bir nekir Wîya çawa bi rûh can dîne Îslâm xayîkir Dewleta Misirêda wîya padşatî lêkir

Mam Celal Telebanî ku Tahir pêşwazî kir Got, eskerê Amrîka ji Îraqê me derkir Birakujîya nav gela bi rumet me rakir Rojnama „Dîplomata...ê elametî belakir

Wî got kek Mesud Berzanî dine kurdê me nas kir Derd kullê hezar sala serfînyazî we qeç kir Elamke serbest dewlet ser vê axa rizgar kir Wî caw da hê newexte hinekî bikin sebr

Ewladê mexlûqetîyê, Tahir li gel hewar kir Qot nebîne kole, bindest gere-lalji bi zar kir Xayînetî hiz nekir, kê piştta me xençer kir Ajanê piş perdêda ser pusîya wana vekir

Dûrsin qot; „ Tahir pir pir ber neheqîyê debar kir Bi şeref şîrê wî mêt herd dayika helal kir Xwîna xurî bê şerefî, pajda ku ewa nezvir Rojnama „Dîplomata...ê, bi her mecala xurt kir **Dursunê Têmir Balayêv**

Gelî xandevanê meyî ezîz û delal rojnama Dîplomata-ê, werêne em22-salîya weşandina

rojnamê bi hevra wê pîrozkin. Ew hecayî xelata Nobêlêye, pesnê pir cewhere, ku serwêrîyê Tahirê Silêmanî lê dike. Ez ecêbmayî mame, tu wextî min nedîtibû ku rojnamekîda bi 4-zimana elametîyê li cihane têda were weşandin û bigîhîne her kuncê Kurdistanê û kurdê dinê belabuyîbe. Ew karê tek tenê mamoste Tahir dike deh-panzde nefer nikarie biqeddîne.

Werênê em Tahirra emirê dirêj, cansaxîyê ji hebuna tebîetê hîvî bikin, bira ew wedekî dirêj gelê mera kar bike.

Çawa helbestvan min helbestek efrandîye û pêşkêşî mamoste Tahir Silêman dikim, û digîhînimê we hemûya.

Bîst du sal li te pîrozve rojnama "Dîplomata"ê

Tu hêcayî Xelata „Nobelîy,, wê nusretê, Nava kurdê cîhanê berk dikîy helaqetîyê, Bi bencî rûpel weşand, bilind dikî rûmetê.

Dîroka Kurdistanê, te derxiste li rastê, Qenc dikî tû birîna, hemû eş û hesretê, Her rîya azadaryê, datînin li civatê, Pêşmegê welatê me, diqedînin wê nêtê.

Kirnê te gel bîrnake, heta roja axretê, Gela dît bûyî şervan, dibirîy dujmin sewtê, Hewar dikî li cîhan, kurd mane li zulmetê, Derxe ji dilê Dêrsim,ewê êşê û şewatê.

Ey Tahirê Silêman, bîna gula ji te tê, Qelama te zêrîne, boy gel bike xebtê, Fikir kişîya ji mêjû, terê çemê Firatê, Tuyê vekî boy gella, ewî dergê Cînetê!

Dursinê Têmir

ENKS li Parisê li gel wezereta derve ya Fransa civiya

Nivîsgeha Pêwendiyên Derve ya Encûmena Niştîmanî ya Kurd li Parisê li gel Wezereta Derve ya Fransa Parisê, li gel Wezereta Derve ya Fransa civiya û tê de bi amadebûna Xanima Brigitte Cormi, Balyoza Fransa li Sûriyê jî amadebû. Di civînê de, şanda Encûmena Niştîmanî ya Kurdî bi serperestiya Kamîran Haco Berpîrsê Ofîsa Pêwendiyên Derve û Mizgîn Yûsif û Rêzan Şêxmûs, endamên nivîsgehê, amade bûn. Di civînê de çend mijarên girêdayî rewşa Sûriyê û rêyên gihîştina çareseriyên siyasî yên berdeyam ji ber kêşeyên navçeyî û navdewletî hatin gengeşekirin û amadebûyan rewşa navçeyên Kurdistanî bi taybet li ser pêşhatên siyasî û emnî gotûbêj kirin.

KÛRD xalqî mûbariz vê qêhrêman xalqêdr. Heylar ûliyer DİPLOMAT

№ 16 (ÇARŞ) 24 - 30 Şubat, Nîsan 2024. Haftalık İctimai-siyasi gazete. 40 sayfa. 11 meha şubatê sala 2003-a tê weşandin. Rojnama heftemane civakî û siyasî hejare.

Prezîdant İham Əliyev "Zərifə Əliyeva" gəmi-bərəsinin işlənməyə verilməsi mərasimində iştirak etdi	Nurlu Ömrün salnamesi	Serok Barzani: Ez bi serkêfina Macron kəfxweş bûm

1906-06-01 illərdə ermənî-müsləman davasında kürd xalqının rolu	Kürt ve Kürdistan tarihinin kaynağın	Xalid Beğe Cibri û rəxasîna Azadîyê	Serokwezîrê Herêma Kûrdîstana, pêşwazîya şandêke Holandî kir
Iraqê derbarê Şingalê de biryarek nû da	Kürd xalqının zəfər tarixindən	Heyeta Amerika û heyeta wezaretê Pêşmerge civiyan	Zarya Vostoka O Kurдах Закавказья
Kürdlər və Kürdüstan			

Fehim Ebdülrahman: PKK rê jî bo Artêşa Tirkîyê vedike	RPK poxitnala v Kandıle starşego çlena PCK	Di derbarê Parlamenterê Kurdê Çî-Pê de lêpirsin hat destpakerin	Serokê RPKê: En amade nîj bo mîlê Kûrdan bi dewleta Tirkîya re rîvan

û govendên kurda nîşan kirin. Xêncî wê yekê, dîdemê leşa xûrekê milletada xurekê me kurda çend cara cihê yekê girtin. Li komelêda me destûra berdana rojnama „Kurdkîyê vêstî,,(Elametîyê Kurda) stend û bi zimanê kurdî û rûsî bi sernivîsarê rojnamê Dursinê Têmir hat weşandin. Ew rojname nava cimeetê belaş dihate belavkirinê. Ewê yekê tevgerêdanê me û 126 netewa mayînvê helaqetîya me şidand. Me Ünîvêrsîtetê Kûbanêda para zimanê kurdî da vekirinê, lê miqabîna me nikaribû 30 xwandevan peydakin wekî navda bixwînin. Ew para kurdayetîyê careke din hate girêdanê. Me helbestên zimanê kurdî nivîsîn û welgerande zimanê rusî û kovar rojnamên Krasnadarêda dihatin weşandinê

Mesrûr Barzanî pîrozbahiyê li Yekîtiya Xwendekar û Lawên Demokrat ên Kurdistanê kir

Cîgirê Serokê Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) Mesrûr Barzanî bi boneya salveg-

era damezrandina Yekîtiya Xwendekar û Yekîtiya Lawên Demokrat ên Kurdistanê, pîrozbahî li Sekreter, Buroya Sekreteriyetê û hemû endamên her du yekîtiyan kir.

Cîgirê Serokê PDKê Mesrûr Barzanî peyamek di bîranîna 71 saliya damezrandina Yekîtiya Xwendekarên Kurdistanê û Yekîtiya Lawên Demokrat ên Kurdistanê de belav kir û tê de hat: "Pîrozbahiyek germ arasteyî Sekreter, Buroya Sekreteriyetê û hemû endamên Yekîtiya Xwendekarên Kurdistanê û Yekîtiya Lawên Demokrat ên Kurdistanê dikim û hêviya serkeftin, pêşkeftina zêdetir û pêşengbûnê ji wan re dixwazim."

Di peyamê de hat: "Yekîtiya Xwendekarên Kurdistanê û Yekîtiya Lawên Demokrat ên Kurdistanê roleke wan a girîng û dîrokeke wan a geş di bidestxistin û parastina mafên xwendekar û ciwanan, pêşxistina hizra niştimanperwerî, bilindkirina şiyar û asta zanistî ya xwendekar û ciwanên Kurdistanê û parastina destkeftên neteweyî de hene."

Mesrûr Barzanî got: "Hêvîdar im ku her du yekîtiyên di kar û amadekariyên bestina kongreyê de serkeftî bin û di jêr serkirdayetiyeke nû û bihêz de, guhertinên rîşeyî û nûjen di rîya tekoşîna rêxistinî ya Yekîtiya Xwendekar û Lawên Demokrat ên Kurdistanê de bikin û ber bi qonaxê pêşdetir ve bibin, bi awayekî ku di asta pêşkeftin û guhertinên niha yên Kurdistanê û cîhanê de bin û bi giyanêke dahênerane berdewam bin di pêşdebirina şiyarên xwendekar û ciwanên Kurdistanê de, bi sûdwergirtin ji pêşketinên serdemê, ji bo bikarin bi baştirîn şêwe xizmeta welatê xwe bikin."

Cîgirê Serokê PDKê Mesrûr Barzanî di dawîya peyama xwe de nivîsî: "Salvegêra 18ê Sibatê pîroz be û her serkeftî bin."

Encûmena Wezîran pîrsa encûmenên parêzgehên Herêma Kurdistanê gotûbêj dîke

Encûmena Wezîran a Herêma Kurdistanê îro 21.2.2024an bi serpereştiya Serokwezîr Mesrûr

Barzanî û amadebûna Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî dicive. Fermangeha Medya û Aznyariyan belav kir, di civînê de li ser raspardeya Serokê Encûmena Wezîran, mijara encûmenên parêzgehên Herêma Kurdistanê ji piştî biryara Dageha Bilind a Federalî ya di 24ê Îlona 2023an de, ya taybet bi rawestandina yasaya hejmar (2) ya sala 2019an, ya taybet bi ser-erastkirina yasaya parêzgehê ya hejmar (3) a sala 2009an, ji aliyê wezîrê navxwe ve tê pêşkêşkirin û gotûbêj li ser tê kirin.

Munîh: Nêçîrvan Barzanî bi gelek kesayetan re hevdîtinên girîng kirin

Bernameya Nêçîrvan Barzanî ya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê ku 16ê Sibatê dest pê kiribû îro temam bû.

Nêçîrvan Barzanî di maweyê van her sê rojan de bi gelek kesayetan girîng re hevdîtinên girîng kirin.

Serokatiya Herêma Kurdistanê da zanîn ku bernameya têt û tijî ya Nêçîrvan Barzanî îro piştî nîvro qediyaye.

Li gorî daxuyaniyê, Serokê Herêma Kurdistanê bi gelek rayedarên payebilind ên cîhanê re mijarên wekî "rewşa ewlehî û siyasî ya Îraq û Herêma Kurdistanê" û "rewşa li Rojhilata Navîn" nîrxandine.

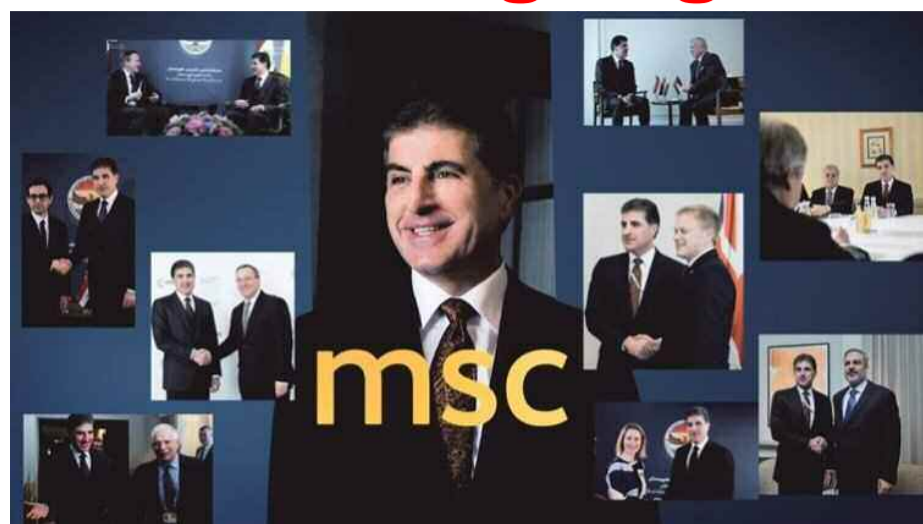
Herwiha babetên wekî "enerjî, ewlehiya enerjîyê û guherîna avhewayê" hinek ji wan babetan ku di hevdîtinên Nêçîrvan Barzanî yên li Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de bûne mijar.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, 16,17 û 18ê Sibatê ev hevdîtin kirin:

Hevdîtinên Roja Yekem

Nêçîrvan Barzanî roja ewil a konferansê (16 Sibat) bi hinek kesayetan wekî Serokwezîrê Yunanistanê Kyriakos Mitsotakis, Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekbûyî Antonio Guterres û Serokwezîrê Qeterê Mihemed Bin Abdulrehman Bin Casim el Sanî re hevdîtinên girîng kirin.

Serokê Herêma Kurdistanê doh di çarçoveya hevdîtinên xwe yên li Munîhê de bi şandeyeke

Amerîkayê ya bi pêşengiya Senator Don Sull, Wezîrê Parastinê yê Brîtanayê Grant Shapps, Wezîrê Karên Derve yê Tirkîyeyê Hakan Fîdan, Wezîra Dewletê ya Almanayê ya Kurûbarên Parastinê Siemtje Moller, Wezîrê Karên Derve yê Awisturyayê Alexander Schallenberg û Wezîrê Dewletê ya Almanayê yê Kurûbarên Derve Tobias Lindner re jî hevdîtin kirin.

Hevdîtinên Roja Duyem

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya hevdîtinên xwe yên li Munîhê de, îro bi Serokkomarê Azerbaycanê Îlham Aliyev, Wezîrê Karên Derve yê Kuwêtê Abdula Elî Yehya û Wezîrê Karên Derve yê Brîtanayê David Cameron re civiya.

Serokê Herêma Kurdistanê di berdewamiya hevdîtinên xwe yên îro de, bi du grûpên Parlamentoya Almanayê, Şahê Urdinê Şah Abdula bin Huseynê Duyem,

Wezîrê Karên Derve yê Vatîkanê Paul Richard Gallagher, Wezîrê Karên Derve yê Behreynê Ebduletîf bin Raşid Elzeyayî, Serokwezîrê Ermenistanê Nicol Paşinyan, Wezîrê Parastinê yê Almanayê Boris Pistorius, Serokê Koma Vekolînên Stratejîk a UNAMIyê Volker Perthes, Şêwîrmendê Serokê Amerîkayê Amos Hochstein û Berpirsê Siyaseta Derve û Ewlehiyê yê Yekîtiya Ewropayê Josep Borrell re civiya.

Hevdîtinên Roja Sêyem

Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya hevdîtinên xwe yên li Munîhê de îro bi şandeyeke Kongreya Amerîkayê ya bi pêşengiya Mike Turner, Alîkara Wezîrê Kurûbarên Ewlehiya Navneteweyî yê Pentagonê Celeste A. Wallanderê, Serokwezîra Estonyayê Kaja Kallas û şêwîrmendên Serokkomarê Fransayê Anne-Claire Legendre û Emmanuel Bonnere re hevdîtin kirin.

Welatiyên 53 welatan dikarin bê vîze werin Herêma Kurdistanê

Wezareta Karên Navxwe ya Herêma Kurdistanê ragihand ku welatiyên 53 welatan dikarin bê vîze werin Herêma Kurdistanê.

Wezaretê destnîşan kir, welatiyên wan 53 welatan dikarin li ser sînor tenê bi rêya pasaporta xwe vîzeyê elektronîk nîşan bidin û derbas bibin.

Wezareta Karên Navxwe diyar kir, ji bo ew kes karibin bê vîze werin Herêma Kurdistanê divê herî kêm 6 meh dema pasapora wan mabe

Li gorî daxuyaniyê, welatiyên van welatan dikarin bê vîze werin Herêma Kurdistanê:

Amerîka, Çîn, Brîtanya, Rûsya, Awistralya, Zelandaya Nû, Japonya, Koreya Başûr, Kanada, Îmaratên Erebi, Kuwê, Qeter, Tirkîye, Îran, Letonya, Lîtwanya, Luksemburg, Malta, Holenda, Norwêc, Polonya, Portekîz, Romanya, Slovakiya, Slovenya, Spanya, Swêd, Swîsre, Awistuya, Belçîka, Brezîlyayê, Bulgaristan, Xirwatistan, Qibris, Yunanistan, Çekya, Denmark, Estonya, Fînlenda, Fransa, Almanya, Macaristan, Arnawidistan/Albanya, Îrlanda, Îslanda, Îtalya, Libnan, Vatîkan, Lîhtenştayn, Erebiştana Siûdî, Uman, Behreyn û Urdin.

Li aliyê din, welatiyên Herêma Kurdistanê dikarin bi pasaporta Îraqê bê vîze herin 31 welatan.

Welatiyên Herêma Kurdistanê dikarin bê vîze herin van welatan:

Burundî, Kamboçya, Cabo Verde, Comoros, Giravên Cookê, Cîbûti, Domînka, Gineya Bîsaoyî, Haîtî, Îran, Kenya, Libnan, Macau, Madagaskar, Malezya, Maldîva, Morîtanya, Mîkronesya, Mozambîk, Nîue, Giravên Palauyê, Rwanda, Samau, Seyşeller, Somalya, Srî Lanka, Surînam, Tîmora Rojhilat, Togo, Tuvalu û Zambiya. Li rêxê din, kesên ku pasaporta wan a Îraqê heye dikarin bi vîzeyê elektronîk herin van welatan:

Arnawidistan/Albanya, Antîgua, Ermenistan, Azerbaycan, Benîn, Kolombiya, Misir, Etîyopya, Gabon, Gurcistan, Gîne, Qirxizistan, Lesotho, Moldova, Montserrat, Uman, Qeter, Sao Tome, Saînt Kîttis, Tacikistan, Tirkîye, Uganda, Îmaratên Erebi, Vietnam û Zîmbabwe.

Li gorî rapora Henley Companyê pasaporta Îraqê li seranserê cîhanê pasaporta herî xerab a sêyemîn e.

Tenê pasaportên Sûriye û Efxanistanê ji ya Îraqê çêtir in.

Divê amaje pê were dayîn ku sala 2006an pasaporta Îraqê di rêza 81ê de bû.

Nêçîrvan Barzanî pesnê rola Neteweyên Yekbûyî ya li Îraq û Herêma Kurdistanê da

Nêçîrvan Barzanî, li Munîhê bi Serokê Koma Vekolînên Stratejîk a UNAMiyê Volker Perthes re hevdîtinê kir.

Hevdîtinên Nêçîrvan Barzanî yên di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de berde-wam dikin.

Nêçîrvan Barzanî doh bi gelek lîder û siyasîmedaran re hevdît-

inên girîng kiribûn.

Serokê Herêma Kurdistanê, îro jî hevdîtinên xwe didomîne.

Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya hevdîtinên xwe de, bi Serokê Koma Vekolînên Stratejîk a UNAMiyê Volker Perthes re civiya.

Serokê Herêma Kurdistanê jî ber rola wê ya erênî ya li Îraq û

Herêma Kurdistanê spasiya Neteweyên Yekbûyî kir û pesnê vê rola wê da.

Volker Perthes bal kişand ser peywir û berpirsiyariya koma xwe ya ji bo şopandina kar û xebatên saziyên Neteweyên Yekbûyî yên li Îraq û Herêma Kurdistanê.

Nêçîrvan Barzanî û Volker Perthes mijarên wekî rewşa Îraqê û rûdanên siyasî û ewlehiyê jî nixandin.

Gelek lîderên cîhanê, pisporên ewlehiyê û siyasîmedar dê di navbera 16 û 18ê Sibata de tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê bibin ku cara 60î ye tê lidarxistin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî yek ji wan kesan e ku tevî konferansê dibe û ew doh çû Munîhê.

Serokatiya Herêma Kurdistanê da zanîn ku dê Nêçîrvan Barzanî bi gelek serok, serkirde û siyasîmedaran re bicive.

Amerîka hişyariyê dide Iraqê: Rê li ber êrîşên li ser hêzên Amerîkî bigire

Cîgirê Serokê Amerîkayê ji egera her êrîşeke nû li ser hêzên wî welatî, hişyarî da

Serokwezîrê Iraqê.

Koşka Spî îro 17ê Sibata di daxuyaniyekê de ragihand, Cîgirê Serokê Amerîka Kamala Harris di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de hişyarî da Serokwezîrê Iraqê Mihemed Şiya Sûdanî û jê re got, Amerîka ji bilî ewlehiya karmendên wê ti pêşîneke wê ya din tune ye. Amerîka jî di dema pêwîst de dê berevanyî li xwe bike. Di daxuyaniya Koşka Spî de hat gotin, Cîgirê Serokê Amerîka daxwaz ji hikûmeta Iraqê kiriye ku rê li ber êrîşên li ser karmendên Amerîkî bigire.

Diyar kir jî, Harris û Sûdanî li ser girîngiya parastina hêzên leşkerî yên Amerîka û Iraqê kirine û her du aliyên niyaza xwe ya berde-wamkirina hevkarîyên di warê aborî û enerjîyê de, tekez kirine.

Ji aliyê xwe ve, Balyoza Amerîkayê li Iraqê Alina Romanowski li Twitterê ragihand: "Min daxwaz ji Cîgirê Serokomarê Iraqê kiriye ku rê li ber êrîşên li ser karmendên Amerîkî bigire û spasiya xwe jî ji bo hewlên Serokwezîrê Iraqê di wî warî de nîşan daye.

Romanowski tekez kir jî, ewlehiya karmendên Amerîkî pêşengiyê sereke ye. Herwiha di egera her êrîşekê de, Amerîka dê hemû tedbîrên pêwîst bigire ji bo parastina xwe."

Sûdanî: Şandina mûçeyên Herêma Kurdistanê dê berdewam be

Serokwezîrê Iraqê di kongreyêke roj-namevanî de, ragihand, heta sererastkirina yasaya bûdçeyê, şandina mûçeyên Herêma Kurdistanê dê berdewam be.

Li gorî ragihandinan Serokwezîrê Iraqê di konferansa roj-namevanî de piştrast kir ku şandina pereyan bo mûçeyên Herêma Kurdistanê dê berdewam be.

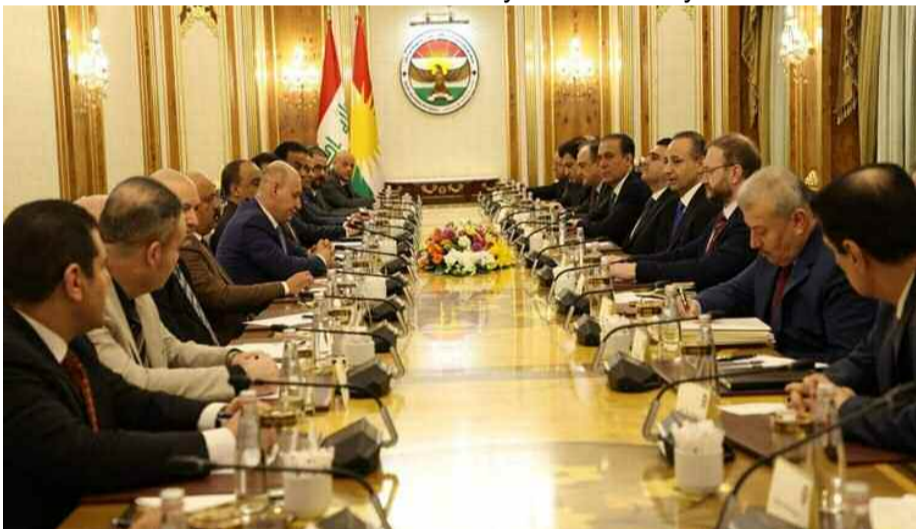
Serokwezîrê Iraqê dibêje, wan hewl daye pirsgirêkên ku di dema borî de ligel Herêma Kurdistanê hebûn, çareser bikin. Herwiha tekez kir jî, şandina wan pereyan bo Herêma Kurdistanê dê heta sererastkirina yasaya bûdçeyê berdewam be.

Her wiha hat zanîn ku, 618 milyar dînar dê di 27 yan 28ê Sibata de ji Herêma Kurdistanê re were şandin.

Li gorî agahiyên, Wezaretê Darayî ya Iraqê piştî dabeşkirina mûçeyên wezaretên Iraqê, dê 618 milyar dînar ji Herêma Kurdistanê re bişîne.

Pêşewa Hewramanî: Hemî hêsankarî ji bo hilbijartinên Perlemana Kurdistanê hatine kirin

Şanda Serokatiya Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Herêma berdest a qanûnî ya Komisyonê diyar kirin. Di eynî demê de nûn-

Kurdistanê îro bi amadebûna nûnerê UNAMI bi Komisyona Bala ya Serbixwe ya Hilbijartinan re civiyan.

Berdevkê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Pêşewa Hewramanî îro (Sêşem, 20.02.2024) li ser tora civakî ya Facebookê belav kiriye, "Şanda Serokatiya Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê îro bi amadebûna nûnerê UNAMI bi Komisyona Bala ya Serbixwe ya Hilbijartinan re civiyan".

Berdevkê Hikûmeta Herêma Kurdistanê gotiye, "Merem ji wê civînê danûstandinên li ser pêngavên amadekariyên hilbijartinên Perlemana Kurdistanê bû, herwesa Serokatiya Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê amadehiyeka temam ji bo hêsankarî û arîkarîkirina birêveçûna wê piroseyê bi renekê şefaf û pişeyî diyar kir".

Pêşewa Hewramanî amaje jî daye, "Di wê civînê de, Komisyonê rêkarên teknîkî û parvekirina demê ji bo pêngavên birêveçûna hilbijartinan di çarçoveya dema

berdest a qanûnî ya Komisyonê diyar kirin. Di eynî demê de nûn-

erê UNAMI jî amadehiya xwe diyar kir ku di serkeftina piroseyê hilbijartinan de arîkarên hemî pêngavan bin".

Serokatiya Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê wekî ku di dema borî de pêngavên rijd ji bo birêveçûna hilbijartinan li Herêma Kurdistanê avêtine û erkê xwe yê qanûnî bi cih aniye, niha jî bi eynî dilgermî û rijdiyê hemî karên pêdivî dikin, ji bo ku piroseyê hilbijartinan bi renekê serkeftî li Herêma Kurdistanê bê kirin.

Berdevkê Komisyona Bala ya Hilbijartinan a Îraqê Cumane Xelay şeva borî (Duşem, 19.02.2024) ji K24ê re ragehand, "Ji bo diyarkirina dema hilbijartinên Perlemana Kurdistanê, em dê sibe bi Serokatiya Herêma Kurdistanê re bicivin".

Berdevkê Komisyona Bala ya Hilbijartinan a Îraqê herwesa got, "Ew jivanê ji bo hilbijartinên Perlemana Kurdistanê tê diyarkirin dawî jivan nîne û mimkin e guhertinê de bîn kirin".

Pêştir Peyamnêrê K24ê li Bexdayê Şivan Cebârî jî ragehandibû, "Komisyona Bala ya Hilbijartinan a Îraqê biryar da dema nûkirina tomara dengderan ji bo deh rojan bê dirêjkerin, ku biryar bû roja 20ê Şibatê bidawî bê".

Herwesa gotibû, "Ew biryar zêdetir ji bo wan kesan e yên ku li sala 2006ê hatine ser dinyayê, herwesa ji bo wan e yên ku di bêhnvedanê de kartên xwe yên bayometrî nû nekirine, ji bo ku zêdetir derfet ji bo wan bê peydakirin".

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şehab li roja 3ê Tebaxa 2023ê di konferansa roj-namevanî de ragehandibû, "Serokê Herêma Kurdistanê di merasîmekê de roja 25ê Şibata 2024ê wekî roja hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê diyar kiriye û tevaya aliyan ji bo bicihanîna rêkarên pêdivî raspartinê".

Piştî ku jiyê gera pêncê ya Perlemana Kurdisatnê bidawî hat, li roja 9ê Cotmeha 2022ê, Perlemana Kurdistanê qanûna hejmar 12 ya dirêjkerina dema gera pêncê pejirand. Paştir li roja 22ê Gulana 2023ê Perlemana Kurdistanê biryara çalakkirina Komisyona Hilbijartinan û Rapirsiya Herêma Kurdistanê da, lê Dadgeha Bala ya Federalî ya Îraqê ew çalakkirin jî neqanûnî da nasandin.

Komisyona Bala ya Hilbijartinan a Îraqê bi nivîsareka fermî Serokatiya Herêma Kurdistanê haydar kir ku nikarin li 25ê Şibatê hilbijartinên Perlemana Kurdistanê bikin, di eynî demê da daxwaza diyarkirina jivanekê nû ji bo wê piroseyê dikin.

Serok Nêçîrvan Barzanî û Bafil Talabanî li Almanyayê civiyan

Serokê Herêma Federal a Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Serokê Yekîtiya Niştimaniya Kur-

distanê Bafil Talebanî li Almanyayê hevdîtinek pêk anîn.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Serokê Yekîtiya Niştimaniya Kurdistanê (YNK) Bafil Talebanî, ji bo beşdarbûna Konferansa Asayîşa Munchenê çûn Almanyayê û li Almanyayê civiyan. Hevdîtina Nêçîrvan Barzanî û Bafil Talebanî li ser torên civakî wek mijarek balkêş hat şopandin.

Bakirhan li meclîsê bi Kurdî axivî: Em dixwazin zimanê Kurdî bibe zimanê fermî

Di civîna koma partiya DEM de ji bo minasebeta 21ê Sibata Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanê Hevserokê Giştî yê DEM Tüncer Bakirhan bi Kurdî axivî.

Hevserokê Giştî yê Partiya Wekhevî û Demokrasiyê (DEM) Tüncer Bakirhan, di civîna heftane ya Koma Meclîsê ya partiya xwe de rojev nixand. Bakirhan bi minasebeta 21ê Sibata Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanê axaftina xwe bi Kurdî kir. Bakirhan, bi bîranîna Cegerxwîn, Baba Tahir, Ehmedê Xanî, Apê Musa, Mehmed Uzun dest bi axavtina xwe kir.

'Zextên li ser Kurdî zêde bûne'

Bakirhan, anî zimên ku ji roja avabûna Komarê heta niha zextên li ser Kurdî zêde bûne û got: "Di nava 100 salan de ev welat veguherî goristana çand û zimên. Me bi hezaran kaset û pirtûkên Kurdî di bin axê de veşartin. Li ser dîwarên zindanan û niha jî li ser dîwarên dibistanê jî "Tirkî bi axive, pir bi axive" hatiye nivîsandin. Kurdî li dijî asîmîlasyonê rawestiyaye û heta îro hatiye. Ji dema ku AKP bûye desthilatdar û heta îro hewl daye ku Kurdolojiya alternatîf ava bike. Li zanîngehan Beşê Zimanê Kurdî hat vekirin. Yê qedandin bêkar man. Mamoste nehatin tayînkirin. Dersên hilbijarte dest pê kirin, TRT6 vebû. TRT6 jî sibê heta êvarê heqaretê li zimanê me dike".

'Em ne li dijî dersên hilbijarte ne'

Bakirhan, dawî li nîqaşên dera bijarte ya Kurdî anî. Bakirhan got: "Em ne li dijî dersên bijarte yê Kurdî ne. Piştî darbeya qeyûman êrîşên li ser Kurdî zêde bûn. Radyo, weşanxane û kreş hatin girtin. Piştî qeyûm tayîni şaredariyên me kirin, sembolên zimanê Kurdî jî desteser kirin. Enstîtuya Kurdî ku di salên 90î de nehat girtin, di serdema hikûmeta AK Partî-MHP de hat girtin. Em ne li dijî dersên hilbijarte ne. Lê em ji vê nîqaşa sedsala 20. şerm dikin. Em eşkere dibêjin ku buhar bi gulê nayê. Mafê ziman mafekî rewşa ye. Em dixwazin zimanê Kurdî bibe zimanê fermî".

Nêçîrvan Barzanî û Şahê Urdinê hevdîtinek kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Şahê Urdinê Şah Ebdula bin Huseynê Duyem li Munîhê civiyan.

Hevdîtînen Nêçîrvan Barzanî yê di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de berdewam dikin.

Nêçîrvan Barzanî doh bi gelek lîder û siyasetmedaran re hevdîtînen girîng kiribûn.

Serokê Herêma Kurdistanê, îro jî hevdîtînen xwe didomîne.

Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya hevdîtînen xwe de bi Şahê Urdinê Şah Ebdula bin Huseynê Duyem re civiya.

Serokatiya Herêma Kurdistanê ragihand ku di vê hevdîtîne de "pêwendiyên Îraq û Herêma Kurdistanê û rûdanên dawiyê yê li herêmê" hatine nixandin.

Nêçîrvan Barzanî û Şah Ebdula hevra bûn ku dê zêdebûna alozî û girjiyên li Rohilata Navîn aştî û aramiya herême bixe metirsiyê.

Li aliyê din, her du aliyan destnîşan kir ku divê ji bo kêmkirina aloziyan hewl bê dayîn.

Barzanî û Şah Ebdula diyar kir ku ew dixwazin hevkarîyên di navbera welatên wan de zêde bibin û derfetên ji bo hevkarîyên nû bîn avakirin.

Barzanî amaje bi pêwendiyên baş û domdar ên Qraliya Urdinê û malbata Haşimiyên ên bi Herêma Kurdistanê re kir û pesnê vê helwesta wan da.

Li hêla din, hinek mijarên wekî

"rewşa Îraq û Herêma Kurdistanê û gefa terorê" di ajandaya Barzanî û Şah Ebdula de bûn.

Gelek lîderên cîhanê, pisporên ewlehiyê û siyasetmedar dê di navbera 16 û 18ê Sibata de tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê bibin ku cara 60î ye tê lidarxistin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî yek ji wan kesan e ku dê tevî konferansê bibe û ew doh çû Munîhê.

Serokatiya Herêma Kurdistanê da zanîn ku dê Nêçîrvan Barzanî bi gelek serok, serkirde û siyasetmedaran re bicive.

Hevdîtînen Roja Yekem

Nêçîrvan Barzanî roja ewil a konferansê (16 Sibata) bi hinek kesayetên wekî Serokwezîrê Yunanistanê Kyriakos Mitsotakis, Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekbûyî Antonio Guterres û Serokwezîrê Qeterê Mihemed Bin Abdulrehman Bin Casim el Sanî re

hevdîtînen girîng kirin.

Serokê Herêma Kurdistanê doh di çarçoveya hevdîtînen xwe yê li Munîhê de bi şandeyeke Amerîkayê ya bi pêşengiya Senator Don Sull, Wezîrê Parastinê yê Brîtanyayê Grant Shapps, Wezîrê Karên Derve yê Tirkîyeyê Hakan Fîdan, Wezîra Dewletê ya Almanyayê ya Kurûbarên Parastinê Siemtje Moller, Wezîrê Karên Derve yê Awisturyayê Alexander Schallenberg û Wezîrê Dewletê ya Almanyayê yê Kurûbarên Derve Tobias Lindner re jî hevdîtînen kirin.

Hevdîtînen Roja Duyem

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya hevdîtînen xwe yê li Munîhê de, bi îro Serokkomarê Azerbaycanê İlham Aliyev, Wezîrê Karên Derve yê Kuwêtê Ebdula Elî Yehya û Wezîrê Karên Derve yê Brîtanyayê David Cameron re civiya.

Dema nû ya hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê aşkere bû

Komîsyona Serbixwe ya Hilbijartinan a Iraqê ragihand ku ew amade ye heta naverasta meha Hezîrana îsal, hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê pêk bînin.

Bi mebesta gotûbêjkirina amadekariyên hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê, îro danê şandeyeke Serokatiya Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê û bi amadebûna nûner UNAMI civiyan.

Li gorî zanyariyên K24'ê; Komîsyona Serbixwe ya Hilbijartinan a Iraqê ragihand di civîna îro de ji şanda Serokatiya Herêma Kurdistanê re ragihandiye, eger Dadgeha Federalî sibe Çarşemê 21-02-2024an biryarê li ser yasaya hilbijartinên Herêma Kurdistanê bide, ew dikarin heta naverasta meha Hezîrana îsal de hilbijartinan pêk bînin.

Li gorî nûçeyê, heta niha Serokatiya Herêma Kurdistanê û Komîsyona Serbixwe ya Hilbijartinan a Iraqê li benda biryara dadgehê ne ji bo diyarkirina roja hilbijartinan.

Di civîna îro de, wek ku Serokatiya Herêma Kurdistanê di daxuyaniyekê de ragihandiye, Serokatiya Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê amadebûna xwe ji bo asankarî û alîkariya prosejê bi awayekî

şefaf û pîşesazyane nîşan dan.

Di civîne de, "Komîsyonê behsa rêkarên teknîkî û dabeşkirina demê ji bo pêngavên lidarxistina hilbijartinan di dema yasayî ya Komîsyonê de kir, nûnerê UNAMA jî amadebûna xwe ji bo hevkarîkirina hemû pêngavan bo serkeftina proseya hilbijartinan nîşan da."

Ev di demekê de ye, Dadgeha Bilind a Federal a Iraqê roja 18ê Sibata jî bo yekalîkirina çend giliyan ji wan giliyên li ser pênc madeyên yasaya hilbijartinên Herêma Kurdistanê civiyabû. Dadgehê dîsa biryara li ser giliyê bo sibe 21ê Sibata bipaş xist.

Biryar bû hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê di 25ê Sibata bê de bihatine kirin, lê Komîsyona Hilbijartinan a Iraqê roja 3ê Çileyê 2024an gotibû, ji ber paşxistina biryara Dadgeha Federal a li ser kursiyên pêkhatayan heta 21ê Çile, komîsyon nikare hilbijartinên parlamentoyê di 25ê Sibata 2024an de pêk bîne.

Li ser pênc xalên yasaya hilbijartinan a Parlamentoya Kurdistanê hatine tomarkirin, ku behsa hejmarê kursiyên parlamentoyê, yek bazineyî û fireh bazneya hilbijartinan û hejmarê kursiyên kotayê dikin, gilî li Dadgeha Federal hatiye vekirin.

Şer tēkçûn e: Nêçîrvan Barzanî dê bi serokên cîhanî re li ser aştiyê biaxive

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ji bo ku tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê bibe,

çû Almanyayê.

Gelek lîderên cîhanê, pisporên ewlehiyê û siyasatmedar dê di navbera 16 û 18ê Sibatê de tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê (MSC) bibin ku cara 60î ye tê lidarxistin.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî yek ji wan kesan e ku dê tevî konferansê bibe û ew îro çû Munîhê.

Serokatiya Herêma Kurdistanê da zanîn ku dê Nêçîrvan Barzanî bi gelek serok, serkirde û siyasatmedaran re bicive.

Di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de dê gelek mijarên ewlehiyê werin nirxandin û Nêçîrvan Barzanî dê bibe dengê Herêma Kurdistanê. Di van hevdiştinan de dê gelek mijarên wekî "pêwendiyên dualî, pêşvabirina hevkarîyê, parastina aştiyê û aramiyê li Îraq û Rojhilata Navîn û astengkirina kaosê" werin guftûgokirin.

Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê ya 60emîn, 16ê Sibatê dest pê dibe, "Şerê Rûsya û Ukraynayê, alozî û tevliheviyên li Rojhilata Navîn, kêmbûna rola Ewropayê ya li cîhanê" mijarên sereke yê konferansê ne.

Tê çaverêkirin ku îro danê sibê Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi Serokwezîr û Wezîrê Karên Derve yê Qeterê Mihemed Bin Abdulrehman Bin Casim Al Sanî rebicive.

Li gorî daxuyaniya Serokatiya Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî dê di hevdiştinên xwe yê di

çarçoveya kobferansê de bi lîderên cîhanê re "Pêşxistina pêwendiyên, tēkoşîna bi terorê ew, karkirina

hevbeş di warê ewlehiyê de, giringiya xebatên hevbeş ji bo parastina aramî û aştiya li Îraq û Rojhilata Navîn û dîrxistina wan ji alozî û pevçûnên zêdetir, konferansê gotûbêjan bike."

Dirûşmeya sereke ya konferansê ew e ku şer ji bo her kesî tēkçûn e û serkirde dê gotûbêj bikin ka çawa dikarin bi hev re vê şikestinê derbas bikin û bi diyalogê aştiyê pêk bînin.

Ji bo Îraq û Herêma Kurdistanê, konferansa ewlehiyê di demek krîtîk de tê ku her du jî ketine ber çirûskên şerê Xezayê ku di mehên borî de êrişên dronî û mûşekî ji aliyê grûpên çekdar ên ser bi Îranê ve û êrişên tolhildanê yê Amerîkayê hate dîtin.

Serok Nêçîrvan Barzanî duh li Munchenê yekem civîna xwe ligel Serokwezîrê Iraqê Mihemed Şîa Sûdanî pêkanî.

"Lose-Lose (Bixesire-Bixesire)"

"Di rewşa heyî a gerdûnî de her kes dixesire. Berjewendiyên neteweyî rê li ber hevkarîya gerdûnî digirin."

Di vê navberê de, Rapora Ewlehiyê ya Munîhê ya 2024an beriya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê bi sernavê "Lose-Lose" hat weşandin ku tê de mijarên parastin û siyaseta derve dê bînin nîqaşkirin.

Giringiya konferansa îsal çi ye?

- Ev 60emîn salvegera konferansê ye. Konferansa yekemîn di sala 1963yan de pêk hat.

- Ji bo kombûna berpîrsên bilind ên welatan û pisporan ji bo nîqaşkirina pîrsên germ ên ku bandorê li ser ewlehiya cîhanê dikin konferanseke mezin e.

- Konferans di heman demê de platform û derfetek e ji bo danûstandin û dîtina çareseriyên gelek pîrsgirêkên siyasî û ewlehiyê.

Mijarên sereke yê ku di konferansê de bînin gotûbêj kirin ev in:

- Aloziyên jeopolîtîk û zêdebûna nediyariya aborî

- Şerê di navbera Rûsya û Ukraynayê de û metirsiyên girêdayî wê

- Gefên ewlehiyê yê din: guherîna avhewa û êrişên sîber

- Pêşeroja sîstema navdewletî û hemahengiya cîhanî

- Encamnameya rapora Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê

Rewşa Rojhilata Navîn

Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê rapora xwe ya salane li ser ewlehiya cîhanî û pîrsgirêkên wê diweşîne. Li ser Rojhilata Navîn, rapora îsal wiha ye:

- Beriya şerê di navbera Hema û Îsraîlê de, nêzîkbûneke girîng di navbera Îsraîl û welatên Erebb de hebû, ku rewşa jeopolîtîk li Rojhilata Navîn guherand.

- Hevkarî û hevrişîya di navbera welatan de bûye sedema berjewendiyên hevpar ên aborî û aramiya siyasî

- Welatên Rojhilata Navîn di navbera hêzên cîhanê de wek pîrekê tevdişer û nexwestin ku alîgirê ti rikeberê bin lê alozî berdevam bûn.

- Zêdebûna lêçûnên leşkerî delîl e ku bêbawerî hîn li herêmê berdevam dibe.

- Hewldanên Îranê yê ji bo bidestxistina çekên nukleerî û komên çekdar ên wekîlê wê ji bo Îsraîl û Erebbîstana Siûdiyê jî dijwariyek e.

- Erebbîstana Siûdî hewl da ku ji gefa Îranê dûr bikeve û di heman demê de tēkiliyên bi Îmaratê re xirabtir bûn

- Şerê di navbera Hema û Îsraîlê de hişt ku nêzîkbûna li herêmê ber bi paşerojeke ne diyar ve here û şer gefê li tundûtîjîya berfireh a herêmî dixwe.

Dîndar Zêbarî: Nêzî yek milyon awareyan li Herêma Kurdistanê hene

Rêxistinkere Raspardeyên Navdewletî yê Hikûmeta Herêma Kurdistanê radigehîne ku, dilxweş e wan karan diyar bike yê ku Hikûmeta Herêma Kurdistanê di derheqa bicihanîna raspardeyên peymannameya navdewletî ji bo mafên aborî û civakî û çandî de kirine.

Rêxistinkere Raspardeyên Navdewletî yê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Dîndar Zêbarî duh (Duşem, 19.02.2024) di pêşkêşkirina gotarekê de li civîna 12ê ya gera 75ê ya lijneya girêdayî mafên aborî û civakî û çandî li Cinêvê ragehand, "Hikûmeta Herêma Kurdistanê 24 qanûn diyar kirine û derxistine ku

bi wê yekê re hevpeç bin a ku di peymana aborî û civakî û çandî de hatiye".

Herwesa got, "Ji bo parastina pêkhatên olî û neteweyî, lîsta mafên netewe û ol û mezheban li Herêma Kurdistanê Iraqê ji bo sala 2023ê û qanûna mafên pêkhatan a hejmar 5 a sala 2015ê derkeftine".

Rêxistinkere Raspardeyên Navdewletî herwesa behs kir, "Bi merema bicihhatina şefafiyetê û berhingarbûna gendeliyê, reşnivîsa sîstratejiya niştîmanî ya dijî gendeliyê li Herêma Kurdistanê li salên 2021-2025ê hat pejirandin, herwesa li sala 2023ê hejmara daxwaziyan girêdayî doza gendeliyê li Herêma Kurdistanê gehişt 393 dozan, her dîsa 248 doz ji bo dadgehê hatine şandin, ji bilî ku 103 doz hatine yekalîkirin, û 42 dozên dî jî ji ber kêmiya belgeyên pêdivî ji bo Komîsyonê hatine vegehandin".

Dîndar Zêbarî amaje jî da, "Niha nêzî 966 hezar û 992 kesên aware û penaber li Herêma Kurdistanê hene, ku Hikûmeta Herêma Kurdistanê 80% pêdivîtiyên wan dabîn dibe".

Hikûmeta Herêma Kurdistanê bê rawestiyên ji bo rizgargarkirina Êzidiyan revandî bizav kiriye, ku heta îro sê hezar û 567 kes hatine azadkirin û du hezar û 640 kes jî hêşt nehatine azadkirin.

Navbirî tekez jî kir, "Qanûna berhingarbûna tundûtîjîya malbatî ya hejmar 8 a sala 2011ê mafên jinan ji hemî aliyên ve gerenti dibe, herwesa pênc cihên parastinê jî ji bo jinên geflêkirî li Herêma Kurdistanê hatine vekirin".

Di wê raportê de herwesa hatiye, Civata Wezîrên Herêma Kurdistanê siyaseta parastina mafên zarokan ji bo sala 2023ê pejirand û ji bo pejirandinê ji Serokatiya Herêma Kurdistanê re jî bi rê kir.

Rêxistinkere Raspardeyên Navdewletî herwesa amaje da, "Bi rênimayên Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî kar ji bo damezrandina 20 hezar yekîneyên akincibûnê tê kirin, ji bo wan kesên ku xwedî dahateka sinordar in".

Di warê perwerdeyê de jî Perlemana Herêma Kurdistanê qanûna perwerdeyê ya hejmar 13 a sala 2022ê derxist, li ser vegehandina wan kesan ên ku dest ji xwandinê berdane, bi wî rengî zêdetirî 20 hezar xwendekaran ji bo dibistanan hatin vegehandin.

Elî Kerîmî û 4 hevkarên wî hatin binçavkirin

Hunermend Elî Kerîmî û 4 hevkarên wî ji ber çêkirin û weşandina klîpek bi Kurdî li Îranê hatin binçavkirin.

Piştî ku klîba hunermend Elî Kerîmî ji bo strana wî ya bi navê Welat li Bakurê Xorasanê belav bû, hat ragihandin ku 4 hevkarên wî yê ku di çêkirina wê klîbê de cîh digirin hatin binçavkirin.

Li gorî hatiye ragihandin, piştî belavbûna klîpa li Bakurê Xorasanê; hunermend Elî Kerîmî, Endezyarê deng û rêveberê studyoyê Hasan Taghîzade, hilberîner Elî Delfaraz, rêveberê hilberînê

Huseyîn Fîrûze û operatorê kamerayê Celal Barat Zadeh ji aliyê yekîneyên îstîxbarata herêmî ve hatin binçavkirin.

Herweha Studyoya Taghîzade ya ku li bajarê Îsfarayînê vîdyo lê hatiye kişandin ji aliyê pasdarên Îranê ve hatiye mohrkirin.

Diplomat qəzetinin
22 illiyi münasibəti ilə

DİPLOMAT

İyirmi iki yaşın mübarək olsun,
Doğru əqidəli olan Diplomat.
Rəngin saralmasın, nə də ki solsun,
Oxuyanlar oxuduqca qalsın mat.

Daimi çəkirsən Vətən dərini,
Tərif eyləyirsən olan mərdini.
Tənqidə tutursan hər namərdini,
İstəyirsən gözəl olsun bu həyat.

Hər sayında həqiqəti söylədin,
Xalqın ürək istəyini eylədin.
Naqışları əyri yoldan əylədin,
Nənəcibə cavab verdin iki qat.

Dolan bu dünyanı keçdikcə illər,
Qoy səni oxusun bütün nəsillər.
Qarşılarsın səni obalar, ellər,
Yüzdən sonra neçə belə yüzə çat...

Köks ötürdü sənə qarşı naqışlar,
Yaxşılar sevindi, qəmləndi pislər.
Səhifəndə səsləndi səmimi səslər,
Həqiqəti dedin, yaşadın rahat.

Xeirxahlıq olub daimi işin,
Belə davam etsin olan vərdisin.
İllər gəlib keçsin olsun min beşin,
Yaşa illər boyu, yaşa Diplomat!

Nəriman Əyyub

Zimanê Kurdî

(Ji bo zarokan, Helbest)

Li her cih û her demî
Zimanê xwe baxêve
Bi dev hem bi qelemî
Zimanê xwe baxêve

Dema kar û betal de
Di her sohbet û qal de
Li derva hem li mal de
Zimanê xwe baxêve

Di dema keyf û qehrê
Jiyan bibe wek jehrê
Hem li bej hem li behrê
Zimanê xwe baxêve

Bi her şeklî û her lewnê
Dema bibînî xewnê
Xwedê bide te ewnê
Zimanê xwe baxêve

Di nav bostan û baxî
Li her zeman û çaxî
Heta li dinyê sax î
Zimanê xwe baxêve

Li ser ban û binbanê
Li menzel û eywanê
Dema geşt û seyranê
Zimanê xwe baxêve

Şevên Çiryan yên dirêj
Piştî xilas bû nimêj
Wek Cegerxwîn û Tîrêj
Zimanê xwe baxêve

Ew te, tu wî bike best
Wek Dilbikul bibe mest
Bi pexşan û bi helbest
Zimanê xwe baxêve

Dilbikul 25-9-2021

22 yaşın mübarək “Diplomat”

Respublikamızda olan demokratik mühtdən bəhrələnərək yüzlərlə qəzet və jurnallar çap olunur. “Diplomat” qəzeti belə bir zamanda işıq üzü gördü. Əlbəttə bu zaman tanınmaq, həyata vəsiqə qazanmaq çox çətin idi. “Diplomat” qəzeti bu çətinliklərə sinə gərdi, özünü təsdiq edə bildi. Artıq onun çoxsaylı oxucuları var, qəzetin nə vaxt nəşr olacağını gözləyirlər. Qəzet nəinki Respublikamızda, ölkəmizdən kənar da oxunur. Bir çətinlikdə onda idi ki, qəzeti təkbəşinə Tahir Süleyman ərşəyə gətirdi. Bu böyük səriştə və cəsəret tələb edirdi. Artıq baş redaktor Tahir Süleyman ətrafına savadlı əməkdaşlar cəlb etmişdir. Nəriman Əyyub kimi ziyalı, şair dostumuz qəzetin dolğun, məzmunlu olmasında əməyini əsərgəmir.

İlk nömrələrindən başlayaraq “Diplomat” qəzeti Dövlətçiliyimizə, dostluğa xidmət edir. Respublikamızda azsaylı xalqlara, o cümlədən kürdlərə yaradılan şəraiti göstərir. Bilirik ki, Respublikamızda kürd dilində qəzetlər, kitablar çap olunur. Azərbaycan radiosunda kürd dilində verilişlər olur. Tarixə nəzər salsaq ta qədim zamanlardan Azərbaycan və Kürd xalqları dost olmuşlar. Həmişə bir-birinə arxa-dayaq olmuşlar. Azərbaycanın görkəmli şair və yazıçıları öz əsərlərində müsbət kürd qəhrəmanları obrazını yaratmışlar. Görkəmli yazıçı Mirzə İbrahimovun, adlı-sanlı şairlərimiz Səməd Vurğun, Söhrab Tahir əsərlərini misal gətirmək olar. Son zamanlar bəzi qəzetlərdə heç bir fakta əsaslanmadan kürd xalqı ələhinə kompaniya aparılır. Mənə elə gəlir ki, həmin qəzetlərin müxbirlərinin bir qismi bunu sensasiya, qəzetin satılması üçün, digərləri isə tarixi bilmədiyini, Azərbaycan-Kürd dostluğundan xəbəri olmadığı üçün edir. Belə zamanlarda “Diplomat” qəzeti tutarlı

faktlarla çıxış edir, tarixi yada salır, haqqı-ədələti tələb edir.

“Diplomat” qəzeti vaxtaşırı olaraq Azərbaycanın tanınmış Dövlət xadimləri, ziyalıları ilə müsahibələr nəşr edir. Bu müsahibələr dolğun, əhatəli, çox maraqlı olur. Buna misal olaraq şair Söhrab Tahirə, professor Qəzənfər Paşayevlə olan yazıları göstərmək olar. Qəzetin baş redaktoru Tahir Süleyman bir neçə dəfə İraqda, İraqın Kürdüstan bölgəsində olmuş, orada kürdlərin, turkmanların vəziyyəti haqqında ətraflı məlumatlar çap etdirmişdir. Silsilə şəklində nəşr olunan bu məlumatlar, şəkillər çox maraqlı olur.

Məlumatı olmadığı hadisələr haqqında öyrənirik. Qəzetdə Dünyada gedən global proseslərdən, ictimai-siyasi hadisələrdən danışılır. Sətri xəbərlərdə maraqlı yazılar çap olunur. Bədii-publisistik yazılar da rast gəlmək olur. Bir çox gənc şairlərin şerləri çap olunur, biz onların yaradıcılığı ilə tanış oluruq. Qəzetin əməkdaşları daim əhali ilə təmasda olurlar. Xüsusi ilə qaçqınların yaşadıkları yerlərə gedirlər. Yas mərasimlərində iştirak edirlər, həmin çətin günlərdə insanların kədərinə şərik olurlar. Tahir müəllimə müraciət edən şəxslərlə müxtəlif idarələrə gedir, yaranan problemlərin həllinə çalışır. Mən “Diplomat” qəzetinin əməkdaşlarını 519-cu nömrə münasibəti ilə təbrik edir, həkim kimi onlara cansağlığı arzu edir, işlərində müvəffəqiyyət arzulayıram.

Arzum budur ki, qəzet xırda hissələrdən, qərəzli mövqelərdən uzaq olsun. Yuxarıda sadaladığım böyük amallar uğrunda fəaliyyət göstərsinlər. Çünki qəzetlərin hər bir sayı tarixdir, yenilikdir. Gələcəkdə qəzetlərin materialları əsasında kitablar çap olunur, həmin dövrün ictimai-siyasi hadisələri, baş verən olaylar araşdırıla bilər.

22-SALİYA PİROZBAHİYA DİPLOMATA BAKÛYÊ

Diplomatek kurdî li Azerbaycanê ji aliyê Tahir Silêman tê weşandên.

Esas “Diplomat” navê rojnamê ye; Rojnameyek bi 4 zimana; Kurdî, Azerî, Tirkî û bi Rûsî tê çapkirine, ku peywira Diplomatekî Kurd/Kurdistanê girtiye ser millê xwe. Rojname ji sala 2003’an û vir ve weşanê dike. Ev rojname erê li Bakû yê dertê. Lê belê xwe digihîne Asya Navîn, Kurdên Rûsya yê û gelek welatên din jî.

Xwedî û sernivîskarê Diplomatê birêz Tahir Silêmanê. Birêz Silêman, ji bona Kurd û Kurdistanê bi aweyeke realist û demokratîk, humanîst û bi rêzdarî û her wiha bi fedekarî vî karê xwe didomîne. Tahir Silêman û rojnameya Diplomat rastî êrîşan jî tê; Nijadperestên Tirkîyê, nerazîne ku rojnameyek gelê Kurd û bi Kurdî li Azerbaycanê derdikeve. Rojname bi çi ideolojiyê dibe bila be, evana rojnamê weke dengê terorîsta nîşan didin. Ku ev nijadperestana ji xwe li hember gelê Kurde. Lê belê li Azerbaycanê û di nava xelkê Azerî de jî tevlihevîyê dikine û li vî welatî bê aramîyê derdixin holê...

Rojnameya Diplomat, li hember van pêkûtiyan, zor û zahmetîyan weşana xwe dike û bi bîr û bawerî û bi serkeftî jiyana xwe didomîne. Her wiha min bihîst, ku rojnameya Diplomat dike hejmara xwe ya 567-emin biweşîne.

Hejmara 567’î bi xêr û bi xweşî û bi serfirazî be. Hêvîdarim hejmara 1000 û deh hezaran û bêtir jî ev rojname jiyana xwe bidomîne û berjewendiyê Kurd û Kurdistanê li vî welatî biparêze.

Birêz Tahir kesekî çalake; Geh li Bakû, geh li Kurdistanê başûr, geh li bakur, li cem Kurdperweran, hunermendan, rêvebiran û serokane. Bi wan re hevpeyvîne dike; hevpeyvîne xweş û balkêş. Dengê wan digihîje Kurdistanê Sor û her wiha digihîje Asya navîn û hemû Cîhanê jî.

Li Kurdistanê Sor, heta Tahir Silêman û gelek welatperwerên Kurd, mirov hez û demokrat ji bona azadya gelê xwe, ji bona Kurdistanê têdikoşin.

Em Kurdên li Kurdistanê Bakur, serfirazî ji Kurdistanê Sor re, ji roj-

“Diplomat” qəzetinin 22 illiyi münasibəti ilə

Ulu öndər sənə verib ilhamı
Hər bir sayındada gördük ilhamı
Dünyanın sirrindən faş etdin bizi
Göstərdin bu yoldur həqiqət izi

Bir daha anlatdın yaxşı pis nədir?
Həqiqət yolunun sirri nədədir?
Söylədin hamıya sevin vətəni
Yurda buraxmayın yoldan ötəni.

Anlatdın vətənin ağrı-acısını,
Əsirlikdə olan ana-bacısını.
Yazdın ki, yurdumuz alınmaz qala,
Qələbə bizimdi nə ola-ola.

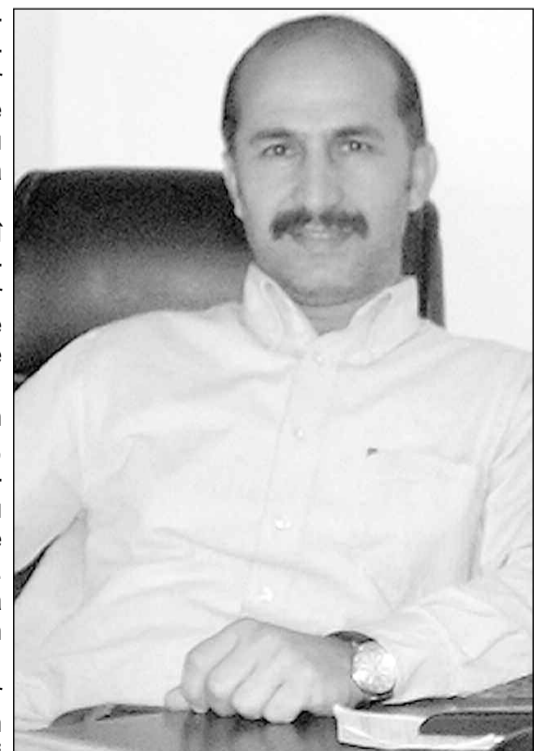
Göz yaşı tökmüsən xocalı üçün,
Qırğın törədəndən sormusan neçin?
Təcavüz etmişən yurduma diğa,
Əsir torpağımda olmusan ağa.

Yazırsan yurdunun dərdi sərindən,
Məlun məhv etdiyi məğrur ərindən.
Yazırsan ədalət ərşə çəkilib,
Yerində hiylədən toxum əkilib.

Xocalı adında yaran sağalmaz,
Ordakı müsübət tarixdə olmaz.
Hər bir sətirində Qarabağ səsi,
Büsbütün varlığın onun nəfəsi.

Sətirin səhifən hər an vətəndi,
Vüqarın qeyrətin anınla tēndi.
Az qalib yazasan təfər günündən,
Yurdda edəcəyın toy düyünündən.

Hacı Paşa Ağaoğlu

nameya Diplomat ê re, ji birêz Tahir Silêman re daxwaz dikin. Bi hêvîya hejmara 1000-î ...

Mamed Dêrikî, Dîyarbekir

Nêçîrvan Barzanî bi Serokwezîrê Yunanistanê re civiya

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li Almanyayê di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de bi Serokwezîrê Yunanistanê Kyriakos Mitsotakis re civiya.

Gelek lîderên cîhanê, pisporên ewlehiyê û siyasîmedar dê di navbera 16 û 18ê Sibatê de tevî Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê

(MSC) bibin ku cara 60î ye tê lidarxistin.

Serokatiya Herêma Kurdistanê li ser civîna Nêçîrvan Barzanî û Serokwezîrê Yunanistanê Kyriakos Mitsotakis daxuyaniyek belav kir. Li gorî daxuyaniyê di hevdîtîne de behsa derfeta pêşvebirina peywendiyên Yunanistanê li gel Îraq û Herêma Kurdistanê û berfirehkiri-

na hevkarîya hevbeş, rewşa ewlehî û siyasî ya Îraqê, pêwendiyên Hewlêr û Bexdayê, diyaloga çareserkirina pîrsgirêkan, êrişên terorî û metirsiya DAIŞê ya li herêma hatin gotûbêjkirin.

Herwiha her du aliyên tekezî li ser xwesteka pêşxistina pêwendiyên di hemû waran de kir.

Di daxuyaniyê de hate ragihandin ku Serokwezîrê Yunanistanê xwestiye ku di demeke nêzîk de biçe serdana Îraq û Herêma Kurdistanê.

Li aliyê din Serokwezîrê Yunanistanê metirsiyên rewşa aloz a li Rojhilata Navîn kiriyê kir ku divê aştî û aramî li herêmê were parastin û rê neyê dayîn ku nakokî zêde bibin.

Pêwendiyên Îraq û Herêma Kurdistanê bi welatên cîran re, rewşa Sûriyeyê û mijarên din ên berjewendiya hevbeş, mijarên din ên hevdîtîne bûn.

Nêçîrvan Barzanî û Guterres hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê gotubêj kirin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yek-

bûyî Antonio Guterres hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê gotubêj kirin.

Herwiha Barzanî û Guterres behsa rewşa ewlehî û siyasî ya Îraqê û pîrsgirêk û metirsiyên li ser aştî û aramiya Îraqê û herêmê kirin. Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de bi Sekreterê Giştî yê Neteweyên Yekbûyî Antonio Guterres re hevdîtînek pêk anî.

Serokatiya Herêma Kurdistanê li ser hevdîtîne daxuyaniyek belav kir. Li gorî daxuyaniyê, hîn du alî hevra bûn aştî û aramiya Îraqê û Herêma Kurdistanê ji bo herêmê giring e û ewlehiya serweriya Îraqê bê parastin û rê neyê dayîn ku Îraq bikeve nav aloziyên herêmê.

Herwiha Barzanî û Guterres tekez kir ku herêm di rewşeke ewlehiyê ya hestiyar re derbas dibe, divê ji bo aramkirina rewşê û parastina aştîyê her kes bibe alîkar.

Nêçîrvan Barzanî rola Neteweyên Yekbûyî û alîkariyên wê yê ji bo Îraqê û Herêma Kurdistanê û kar û çalakiyên wê bilind nixandînin.

Herwiha Guterres jî ji ber rola erênî ya di pêvajoya siyasî ya Îraqê û Herêma Kurdistanê de kiriyê spasiya Nêçîrvan Barzanî kir. Li gorî daxuyaniyê, pîrsgirêkên ne çareserkirî yê di navbera Hewlêr û Bexdayê de, rewşa navxwe ya Herêma Kurdistanê, pêwîstiya pêkanîna hilbijartinên Herêma Kurdistanê di demeke nêzîk a gunca de, şerê Xezzeyê û rewşa herêmê mijarên din ên civîne bûne.

Li Dihokê bombebaran: Kuştî hene

Gundê Kafayayê yê qezaya Dînarteyê ya Dihokê hat bombebaran kirin.

Li gorî zanyariyên destpêkê di bombebaranê de 2 kes canê xwe ji dest da.

Li gorî agahiyên nûçegihanê Rûdawê, beriya niha gund hatibû valakirin lê malbateke ku li wê deverê zevî û baxçe hebûn, îro vejeriya gund.

Di êrişê jî heman malbatê 2 kes canê xwe ji dest da û 2 kes jî birîndar bûn.

Navên kesên ku di bombebaranê de canê xwe ji dest daye Beşîr Umer û Arîf Taha ne û temenê wan di ser 50 salî re ne.

Tirkiyeyê gund bombebaran kir Qaymeqamê nahiyeya Dînarteyê Serbest Sebrî ragihand ku ew bombebaran jî aliyê balafirên şer ên Tirkiyeyê ve hatiye kirin.

Dilşad Şehab: Herêma Kurdistanê peyama xwe gihand cîhanê

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şehab got ku Herêma Kurdistanê bi rêya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê peyama xwe gihandîye cîhanê.

Hevdîtînen Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî yê di çarçoveya Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê de xelas bûn.

Konferansa Ewlehiyê ya Munîhê ku 16ê Sibatê dest pê kiribû îro temam bû.

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şehab piştî temambûna bernameya Nêçîrvan Barzanî pirsên rojnamegeran bersivandin.

“Herêma Kurdistanê peyama xwe gihand cîhanê”

Dilşad Şehab bi bîr xist ku Nêçîrvan Barzanî hevdîtînen gelekî girîng kirine û got:

“Herêma Kurdistanê ev peyama gihad herêm, cîhanê û serokên ku tevî konferansê bûbûn: Em ji bo pîrsgirêkên Hewlêr û Bexdayê çareser bibin rêya diyalog û têgihiştîne didin ber xwe.”

Dilşad Şehab diyar kir, “Di hevdîtînan de gefên li ser sîstema federal a Îraqê hatina nîqaşkirin.”

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê amaje pê kir piştî hevdîtînen Nêçîrvan Barzanî û Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî yê li Munîhê, di mijara çareserkirina pîrsgirêkên Hewlêr û

Bexdayê de pêşveçûnek çêbûye.

Dilşad Şehab li ser naveroka giştî ya hevdîtînen Barzanî jî got:

“Mijarên wekî budce, mûçe, mafên rewa yê Herêma Kurdistanê û hinartina petrola Kurdistanê hatin gotûbêjkirin.”

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê amaje pê kir, “êrişa Îranê ya li Hewlêrê, gefên li ser Herêma Kurdistanê, êrişên grûpên çekdar û ewlehiya herêmê” jî hinek ji wan mijaran bûn ku li rojeva Nêçîrvan Barzanî bûn.

Piştî ku 7ê Çiriya Pêşîna 2023yan şerê Hemaş û Îsraîlê dest pê kir, grûpên çekdar ên nêzîkî Îranê gelek caran li Herêma Kurdistanê jî êrişî hêzên Amerîkayê dikin.

Dilşad Şehab destnîşan kir ku ewlehiya herêma bi hev re pêwendîdar e û ev rewş jî cihê fikaran in.

“Li gorî destûra Îraqê tev-

nagerin”

Dilşad Şehab ragihand ku “sîstema federal a Îraqê” jî di hevdîtînen Barzanî de bûye mijar û got:

“Hinek rayedarên Îraqê wiha tevdigerin ku li Îraqê hikûmeteke navendî heye.

Mixabin hinek ji wan li gorî destûra Îraqê tevnagerin ku mafê federaliyê dide Herêma Kurdistanê.”

Li hêla din, Dilşad Şehab wiha behsa rol û bandora Nêçîrvan Barzanî kir:

“Rola Serokê Herêma Kurdistanê, bandora wî ya li ser pevnêzîkkirina nêrînen cuda bi rêz û teqdîreke mezin hat pêşwazîkirin.”

Dilşad Şehab herwiha daxuyand ku gelek welatên cîhanê Herêma Kurdistanê wekî çavkaniya ewlehiyê û cihê girîng dibînin.

Li Xezzeyê hejmara miriyan bû 29 hezar û 195

Hejmara Filistinîyên ku li ser Şerîda Xezzeyê bi êrişên Îsraîlê jiyana xwe ji dest dan derket 29 hezar û 195an. Di 24 katên dawî de 103 mirî zêde bûn.

Di daxuyaniya nivîskî ya Wezaretê Tendurîstî ya Filistinê de, di derbarê êrişên ku Îsraîl 137 roj in didomîne agahî hatin dayîn.

Di daxuyaniyê de hat diyarkirin ku hêzên Îsraîlê di 24 katên dawî de li Şerîda Xezzeyê 103 Filistinîyên din kujtine û hejmara kesên ku di êrişan de jiyana xwe ji dest dan derket 29 hezar û 195an.

Di daxuyaniyê de hat ragihandin ku hêzên Îsraîlê di êrişên dawî de 142 Filistinîyên din jî birîndar kirine û hejmara birîndarên li Şerîda Xezzeyê gihişt 69 hezar û 170î.

Osmanlılarda Kürtler ve Özerklik:

Kürtler bu topraklarda yaşayan en eski kavimlerden. Kürtlerin tarihi M.Ö.4000 yıllarına dayanmaktadır. Kürtler Hz.Ömer zamanında, 636 yılından itibaren Müslüman olmaya başlamışlardır.

Türkler, Kürtler...en iki yüzyıl sonra islahiyeti kabul etmişlerdir.

1071 yılında Bizanslarla Alparslan arasındaki savaşa katılan 60 bin kişilik Selçuklu ordusunun 15 bini Kürtlerden oluşmaktaydı. Alparslan bu savaşta en büyük desteği Kürtlerden görmüştür. Türk'ler, bu savaşla birlikte Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Kazanılan bu zafer sadece Türk'lere Anadolu'nun kapısını açmakla kalmamış, Anadolu'da Bizans'ın yenilgi sürecini de başlatmıştır. Bu tarihten sonra Türk ve Kürt beylikleri, 15.yüzyıla kadar karşılıklı olarak birbirlerinin hak ve hukukuna saygı göstermiş ve birbirlerinin varlıklarını kabul etmişlerdir.

Kürtler Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğini Yavuz Sultan Selim döneminde kabul etmişlerdir. Bu dönem Osmanlı ile Kürt beyleri arasında doğal bir ittifakın en yoğun yaşandığı dönem olmuştur.

15.yüzyılda Avrupa'da gelişen kapitalizmin etkisiyle, Osmanlıların sürdürdüğü genişleme politikası büyük bir dirençle karşı karşıya kaldı. Diğer taraftan, Doğu'dan İran Safevileri'nin Orta Anadolu'ya kadar genişlemeleri üzerine, Kürtlerle yeniden uzlaşmak gereği hasıl oldu. Yavuz Sultan Selim, Kürtler ile sağlanan ittifak sonucunda, Kafkaslardan tüm Arabistan

ve Kuzey Afrika'ya kadar tüm yolları açan Çaldıran ve peşinden Mercidabık savaşlarını kazandı. Bu zaferlerden sonra Osmanlılar Ortadoğu'nun en güçlü imparatorluğu haline geldiler.

İşte Kürt'lerle yapılan bu ittifakın sonucunda, 1515 yılında Amasya'da Kürt-Osmanlı Özerklik Antlaşması imzalandı. Kürt beyleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan antlaşma gereğince Kürt beylerine özel bir statü ile yarı bağımsız bir konum verilerek, 16 özerk Kürt hükümetinin varlığı kabul ediliyordu. Kürt beylikleri, hükümetler biçiminde kimi yerde yöre halkının seçtiği kişiler tarafından yönetilen, kimi yerde de babadan oğula geçen bir Özerk yerel iktidar modeline sahip oldular. Bu Kürt hükümetlerinin adları şunlardı; Cizre, Hazro, Eğil, Palu, Kiği, Genç, Bitlis, Hizan, Hakkari, Mahmudi, Şehrizar, Yırivana, İmadiye, Asti, Tercil ve Mihriban'dı. Osmanlı İmparatorluğu'nda ırklar arasında herhangi bir ayırım yapılmamış, hiçbir ırkın kendi dilini, kültürünü yaşaması engellenmemişti. Kürt'ler böylece dillerini, kültürlerini özgürce sürdürüp geliştirdiler. Bunun en büyük sebeplerinin başında Osmanlı İmparatorluğu'nun adem-i merkezîyetçi bir yönetim şeklini benimsemesi gelmekteydi. Diğer bir sebep ise, bünyesindeki halkları kültürel yönden entegre etmeye dair herhangi bir girişimde bulunmamaları yani halkların diline ve kültürüne hiçbir suretle karışmalarıydı.

Kürtlerin Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde Özerk beylikler (hükümetler) halinde yaşamaları 1839 yılına kadar devam etti. Bu dönemde Kürt'ler Osmanlıya karşı yılda bir kez belirli bir meblağı vergi olarak vermek ve padişahın emrettiği

bütün seferlere, askerlerin her türlü donanımının sağlanması kaydıyla katılmak zorundaydılar. Tanzimat Fermanının ilanına kadar 300 yıl özerk bir statüde yaşayan Kürtler ve Osmanlılar arasında herhangi bir konuda ihtilaf çıkmamıştır. Osmanlı yönetimi, Kürtlere kimliklerini koruma imkanı veren hukuki düzenlemeler de

getirmişti.

Ancak, Osmanlı yönetiminin ard arda gelen askeri yenilgiler sebebiyle gerilemesi ve ekonomik açıdan da zayıflamaya başlaması, Osmanlı-Kürt ilişkilerinde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Çünkü Osmanlılar Batıda toprak kaybettikçe ve sürekli savaşların finansmanı için asker ve para ihtiyacı duydukça, Kürt bölgelerine daha fazla yüklenmeye başladı. Bu da daha fazla haraç ödemek ve daha fazla asker vermek istemeyen Kürt beylerini yer yer ve zaman zaman isyanlara yöneltiyordu.

Osmanlıların Kürtlere yönelik bu baskıcı tutumları, Kürtler arasında huzursuzlukların başlamasına ve birbirini takip eden isyanların başlamasına neden olmuştur. İlk başlarda özerkliklerini ve kişisel çıkarlarını kaybetme endişesi ile başlatılan ve ulusal bir yanı olmayan isyanlar, 1880 yılında Şeyh Ubeydullah tarafından başlatılan isyanla ulusal bir kimliğe büründü. O zamana kadar çok iyi bir yönetim anlayışı sürdüren Osmanlı Devleti, Mustafa Reşid Paşa tarafından ilan edilen Tanzimat Fermanı sonucunda, Kürtlerle olan ilişkilerinin bozulmasına ve imparatorluğun da çöküşünün başlangıcına neden olmuştur. Daha sonra çöken imparatorluğun mirasçısı olan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'nın tam aksine katı bir merkezîyetçi yönetim şeklini benimsedi. Kökleri Tanzimat Fermanına dayanan bu baskıcı ve statükocu zihniyet üzerinden Kürtlerle ilişkiler şekillendirilmeye başlandı. Ve sorunlar da bundan sonra çıkmaya başladı..

Tarihte Kürd Direnişleri

01. 1806 – Musul: Baban Asireti, Abdurrahman Pasa Direnisi	21.1924 – Hakkari: Nasturi Direnisi
02. 1812 – Musul: Babanzade Ahmet Pasa Direnisi	22. 1925 – Seyh Sait Direnisi
03. 1820 - Zaza'ların Direnisi	23. 1925 – Nehri Direnisi
04. 1830 – Hakkari: Ezidilerin Direnisi	24.1925 – Reskotan-Raman Direnisi
05. 1833- Soran: Mir Muhammed (Soran) Direnisi	25.1925 – 1. Sason Direnisi
06. 1831- Bitlis: Serephan Direnisi	26.1926 – 1. Agri Direnisi
	27.1926 – Hazro Direnisi
	28.1926 – Silvan: Kocusagi Direnisi
	29.1926 – Hakkari: Beytüssebab Direnisi
	30.1927 – Bitlis: Mutki Direnisi
	31.1927 – Agri: II. Agri Direnisi
	32.1927- Silvan: Biçar Direnisi
	33.1929 – Eruh: Zilanli Resul Aga Direnisi
	34.1930 – Van: Zeylan Direnisi
	35.1930- Tutak-Bulanık-Hinis: Tutakli Ali Can Direnisi
	36. 1930 – Van: Oramar Direnisi
	37.1930 – Zilan Direnisi
	38.1930 – Plümür Direnisi i
	39.1930- Agri: III. Agri Direnisi
	40.1930 – 2. Mahmut Berzenci Direnisi
	41.1931 – Seyh Ahmed Barzani Direnisi
	42.1934 – Bitlis: Buban asireti Direnisi
	43.1836 – Akcadag Direnisi
	44.1935 – Siirt: Abdurrahman Direnisi
	45.1935 – Siirt: Abdulkuddüs Direnisi
	46.1935 – Siirt: 2. Sason Direnisi
	47. 1937- Dersim: Dersim Direnisi Seyit Rıza
	48. 1943 – Melle Mistefa Barzani Direnisi
	49. 1946 – Mahabat Direnisi
	50. 1974... PKK27 Kasım 1978 de ise ilk kongre ve resmi açıklama yapıldı.. Abdullah Öcalan ve bu direniş hala sürmektedir ..

Osmanlı'nın son dönemlerinde inşa edilen Kürdistan Gemisi'dir

Donanmaya yardım için İstanbul'dan yapılan çağrı sonucunda Kürdistan'ın da birçok yerinden para toplanmıştır. Diyarbakır, Erzurum, Van, Mamuret'u'l-Aziz (Elazığ), Bitlis, gibi şehirden toplanan para ile alınacak gemiye o bölgenin ismi verilecektir. Kürdistan'dan toplanan para ile alınan gemiye Kürdistan Gemisi ismi verilmesi kararlaştırılır.

Wan YYÜ Araştırma Görevlisi Mehmet Fırat'ın 13 yıllık çalışması olan Ferhenga Navên Riwekên Bi Kurdî (Kürtçe Bitki Adları Sözlüğü) kitabı Nefel Kitapevi'nde basına tanıtıldı.

Fırat tarafından tanıtılan kitapta bölgede bulunan 67 bin bitkinin Kürtçe isimlerinin bulunduğu belirtildi. Sıtav Yayınevi'nde çıkarılan kitabın şimdilik bin tane basıldığı bilgisini veren Fırat, "13 yıllık bir çalış-

ma sonucunda milyonlarca bitki isimleri buldum, bunların çoğu tekrar olduğu için 67 bin isim bularak bunu bir kitap haline getirdim" dedi. Bitki isimlerinden 42 bininin Kürtçe, 18 bininin Türkçe, 7 bin 300'ünün de Latince olduğunu belirten Fırat, Türkçe ve Latince'yi kaynaklardan aldığını; ancak Kürtçeyi ise birebir yöre halkından aldıklarını kaydetti. Fırat, böyle bir çalışmanın dünyada tek

Kürtçe Bitki Adları Sözlüğü

olduğunu söyledi. Kürtçe isimlerin Kurmancî ağırlıkta olduğunu söyleyen Fırat, Kurmancînin yanı sıra Zazakî, Soranî lehçesinden isimlerin de olduğunu dile getirdi. Kürtlerin yaşadığı bütün coğrafyaları gezdiğini belirten Fırat, "Federal Kürdistan Bölgesi ile Türkiye Kürdistan'ında bitkiler aynı isimlerle anılıyor. Yani Saronî ile Kurmancî lehçelerinde bitki isimleri aynıdır. Kürtçe'nin kitle iletişim alanları kullanılmadan nasıl bugüne kadar özünü koruyarak geldiği hep kafamda soru işaretiydi. Bitki isimlerinde olduğu gibi Kürtçe'nin çok köklü bir dil ve medeniyet dili olduğundan kaynaklandığı anladım. Biz yeni bir bitki keşfettiğimizde unutmamak için o yerin ismini verdik kitapta" dedi.

Kurdistan Gazetesi Yayında [22 Nisan 1898]

İlk Kürt gazetesi Kurdistan, 22 Nisan 1898'de Kahire'de yayın hayatına başladı. Mikdat Mithad Bedirxan tarafından çıkartılan gazetenin ilk beş sayısı Mısır'ın başkenti Kahire'de, 6-19 arası sayıları Cenevre'de, 20-23

arası sayıları Londra'da, 24-29 arası sayıları Folkston'da, 30 ve 31. sayılarıysa Cenevre'de yayımlandı. Gazetenin ilk beş sayısında sahibi ve yazarları sorumlu Mikdat Mithad Bedirxan'dı fakat onun ölümünden

sonra bu görevi Abdullah Bedirxan üstlendi.

Gazete yayımlanmaya başlandığı ilk dönemde politik olmaktan çok dil ve eğitime önem veriyordu.

Gazetenin Cenevre'ye taşındığı dönemde ise daha çok Abdülhamid aleyhtarı liberal-demokrat düşünceler savunuluyordu. Süreya Bedirxan'ın yönettiği 3. dönemde ise gazetenin basımı, Londra, Folkston, Cenevre ve Kahire'de yapılmak zorunda kalmış ve yayın aksamıştır. Toplam 31 sayı çıkan gazete, 1902 yılında yayını durdurmuştur. Bu gazetenin çıkış günü olan 22 Nisan, 'Kurdistan Gazetecilik Günü' olarak kutlanmaktadır.

Kürd xalqının dəyərli oğlu, Azərbaycanımızı canından çox sevən, sözünə sadıq, el arasında etibar qazanmış, Qubadlı rayonunda Kürd Mahir kimi tanınan və Bakı, Sumqayıt şəhərlərində bu adla məşhurlaşan Kürd Mahir Vətən həsrətinə dözməyərək qəflətən dünyasını dəyişdi. Allah-Təaladan Kürd Mahirə rəhmət və ailəsinə dərin hüznə başsağlığı diləyirik. Allah rəhmət eləsin!

QUBADLI HƏSRƏTLİ ÜÇ AĞSAQQALIN KƏDƏRLİ SÖHBƏTİ...

Bu yaxınlarda Sumqayıtda toyda idim, toyun sirin yerində Vətən, el yadıma düşdü, siqaret çəkmək üçün şadlıq evinin foyesinə çıxdım. Vətənimiz Qubadlının dağı-aranı, mənəm-mənəm deyən kişiləri

həmdə hərdən bikiş olurdunuz. Abış dayının 80 yaş olmağına baxmayaraq o dedi, çoxdandı bir birimizi görmürdük.

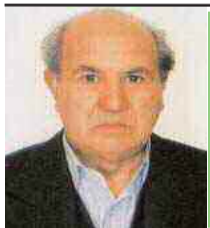
Kərim dayı isə dedi, ay bala heyif o yerlərə həmişə o yer-

xeyalından keçirdi, elə bu an gördüm kəndimizin üç adlısanlı, gözəl ağsaqqalları əyləşib şirin-şirin söhbət edirlər. Həmdə hərdən bikiş olurlar, mən onlardan xəlveti onların şəkillərini çəkdim. Onların üçü də Qubadlı rayonunun Məlikəhmədli kəndində anadan olublar.

Onların söhbəti mənə onlara tərəf çəkdi. Yaxınlaşdım ki, görüşüm üçü də yaşlı olmaqlarına baxmayaraq mənə görüb ayağa qalxdılar mən xahiş etdim əyləşin, mənəmlə görüşüb öpüşdülər sonra əyləşdilər... Mən soruşdum ki, sizin şirin söhbət etdiyinizi gördüm

lərin təbii meyvəsi, göy-göyertisi, balığı ruzi bərəkət idi, qurtarmırdı. Gözəl bulaqların suları biri birindən gözəl idi, çox heyif mərdiməzarın evi yıxılısın mənəml 75 yaşım var, mən indi oralarda olmalıyam, ama necə gedəsən? Mahir dayı dedi ay oğul, mənəml də 67 yaşım var başqa rayonlara kəndlərə gedəndə az qalır üreyim dayansın çünki 1973 - cü ildən sonra bizim kənddə sənin gozünün qabağında necə canlanma var idi. Cavanların kənddə qalması kənd əhalisinin çoxalması kəndlilərin biri-biri ilə mehriban olması böyük kiçik yeri bilmesi, kənd-

Sultan Müəllim
Ordubad rayonu, Tivi kəndi

Qubadlılı Mahir kürd oğluna Ordbadlı Sultan müəllimdən açıq məktub

Zər qədərini zərgar bilər
Qiymət zərin özündədir
Aşıq mizrab vursa saza
Qiymət sazda sözündədir

Adın Mahir, kürdün oğlu olmusan,
Qaçaq Nəbi diyarından gəlmisən,
Sultani, Xosrovu yada salıbsan,
Tərgülü müqəddəs bilib gəlmisən

Keşməkeşli həyat yolu keçmişən,
Qubadlıda buz bulaqdan içmişən,
Yüz gözəldən bir Gülbəsi seçmişən,
Özünlə gətirmisən gəlmisən.

Suyun zümzüməsi, quşların səsi,
Qayada kəkiliyin şirin nəğməsi,
Qayadan tökülən dağ şələəsi,
Sehirli aləmi gəzib gəlmisən.

Qarlı dağın sərin mehin havasını,
Çil kəkiliyin yumurtasını yuvasın,
Gözəllərin o sehirli dünyasını,
Gözəl Qubadlıda qoyub gəlmisən.

O səhli çəməninin, gülün çiçəyin,
Nüluferin, bənövşənin, göyçəyin,
Çiçəklərin əlvən-əlvən ləçəyin,
Əhmədliyə çələng hörüb gəlmisən.

Gəzmisən dağların gədiyin, yalın,
Yemisən səbətənin ağ beçə balın,
Dünyanı dolanır indi xəyalın,
Məlik kəndini qoyub hara gəlmisən?

Dahilər məkanın kürd oğlusan,
Zəngəzurun qartalısan,
Bu Mahalın tarixisən,
El ağsaqqalı Mahir əmi.

Çavanlara yol gösdərən,
Vətəninə çandan sevən,
Xainlərə sine gərən,
El ağsaqqalı, Mahir əmi.

Kasıblara dayaq duran,
Satqınları divan tutan,
Nadanlara zərbə vuran,
El ağsaqqalı, Mahir əmi.

Vətən satanlara sözünü deyən,
Saxdalara nifrət edən,
El obanın, dərdin çəkən,
Mərd ağsaqqal, Mahir əmi.

Kələr giçitikanla göy quzu qulağı,
Xutəb bəşirilərdi hər səhər çağı,
Xutəbə hopardı tuluğun yağı,
Yağlı xutəb kənddə yeyib gəlmisən.

də camaatın birliyini mən hələ heç bir kənddə, rayonda belə birlik görməmişdim. Bunun hamısı nədən qaynaqlanırdı? Mahir dayı deyər sual verdim.

Çünki Mahir dayı kəndimizin, rayonumuzun, hətta Zəngəzur mahalının tarixini çox gözəl bilən bir ağsaqqaldır. O dedi, ay oğul kənd hamısı bir nəsilin övladlarıdır, ikincisi dağ camaatıdır, üçüncüsü təmiz havası saf suyu təbiəti gözəl olduğuna görədir.

Ərazisindən neçə tanınmış çaylar keçirdi. Budur bu mahalın camaatın saflığı, mərdliyi, comərdliyi, qeyrəti, namusu, biri-birinə mehribanlığı bax hamısı bundan irəli gəlir. Gör Zəngəzur mahalından neçə-neçə dahi insanlar yetişib. Allah-Təala dövlətimizə bəxş edib, odur ki, biz onlarla fəxr edirik. Biri elə sənin özün, nə qədər vətən, torpaq həsrətini çəkirsən. Özün ziyalı, ailən ziyalı, uşaqların işləyir, dolanışığın çox yaxşıdır, amma vətən həsrəti çəkməkdən, fikirdən, xəyaldan nə qədər zəifləmişən. Gərək bəzi adamlar kimi, arsız, düşüncəsiz olasan çəkin də 150 kilo ola, hayıf, gör nə qədər gözəl insanları qorub qorub dözmədi dünyasını dəyişdi, Allah hamısına rəhmət eləsin, qalanlarına can sağlığı arzulayıram..

**SÖHBƏTİ APARDI,
ÇOX HÖRMƏTLİ
AĞAMİR MÜƏLLİM**

Göbələklə qovurmanın xörəyi,
Ləzət verip buğda təndir çörəyi,
Badamça közündə dağ göbəleyi,
Göbək kababın yeyib gəlmisən.

Dəyirman unununun xəşili fətiri,
Ətrafa yayılan çörəyin ətəri,
O halal çörəyin hörməti xətiri,
Zəngəzurda, Qubadlıda qalıbdı.

Təzə mal ətinin sütül küftəsi,
Qaymağın, qatığın, balın süfrəsi,
Yarpız ilə yumurtanın küküsü,
Zəngəzurda Qubadlıda qalıbdır.

Qoyunun qatığın, tuluğun yağın,
Pendirin ovmasın, oba qaymağın,
Zəngəzurdan gəlir səsin, soroğın,
Təknə qaymağın yeyib gəlmisən.

Tələh yazısıdır insan həyatı,
Kimse deyər bilməz, o son saatı,
Çoxunun yollarda yoruldu atı,
Köhləni yollarda yorub gəlmisən

İnsan var zirvədə, ağ qara bənzər.
Hörməti obanı oymağı gəzər,
Onu düşündürməz nə gövhər, nə zər,
Kovhəri qiymətsiz sanıb gəlmisən.

Kəndin yeməkləri xörəyin dadı,
Eldə deyilərdi ləzəti adı,
Kime qismət, kime qismət olmadı.
Dadlı yeməkləri yeyib gəlmisən.

Dostumu bikef gördüm

Bu günlərdə Sumqayıt şəhərinə getmişdim. Dedim yaxşı gəlmişəm gedim mənəml ən əziz dostlarımdan

diri olan həmyaşıdım Məmmədov Cənəhməd Gəray oğlunun görüşüm. Gedəndə gördüm dostum həyətdə bir neçə nəfərlə oturub söhbət edir. Mənəml görün kimi tez ayağa qalxıb çox səmimi görüşdü. Baxdım ki, dostum çox bikefdi, allah eləməsin nəse bikef görürəm səni deyər soruşdum . Cənəhməd mənəml hər vaxt mama oğlu deyər müraciət edir, mən isə ona dayoğlu deyirəm. Dedi mamaoğlu bikef olmayım nə edim. Düz 21-il bundan əvvəl 8 mart 1993-cü ildə yaxşı xatirimdədir gedənlərin biri də sənl idin. Bakıdan Sumqayıtdan 10 balaca maşın ailə uşaqlarımızla kəndə getmişdik. Validəyinizlə və kəndimizin camaatı ilə əsl döyüşən oğullarımızla görüşməyə və dünyasını dəyişən yaxınlarımızın məzarlarını ziyarət etməyə. Biz gedəndə havalər çox yaxşı idi, söhbətimiz olmuşdu ayın4-ü şəhərə qayıdaq, gecə bərk qar yağdı, fikirləşdik nə edək. Kənddən asfalta qədər bir kilometr yolu maşınları bir-bir, mərhum Mürsəlin oğlu Pənəh öz Belarusu ilə çəkdi yazı düzünə, asfalta çıxıb şəhərə gəldik. Bu gecə yatmışdım kəndi yuxuda gördüm. Birdən ayıldım həmin gün yadıma düşdü. Şəhərə qədər əsəbdən yatmamışam. Bikef olmayım nə eleyim. Hələ nə qədər erməni müsəlman davası olubsa belə müsibət bizim kəndin başına gəlməyib. Yaşlı insanları sənl çox danışdırmısan . Belə müsibət olmamışdı.

Kəndimizin tarixini azdan-çoxdan bilən insanlardan biridə sizsiniz. Atalarımız, babalarımız ulu babalarımız necə igidlik göstəriblər. Baxdım ki vallah düz deyir. Giley etməyə haqqı var. Çünki, Cənəhməd elə bir nəsilin övladıdır ki, hətta onun sözünü yazmamaq günahdır. Bu nəsil daima Azərbaycanımıza ziyalılar bəxş edib. Bu ziyalılar gündə var, gələcəkdə olacaq, o ki, qaldı Cənəhmədin özünə, el arasında böyük hörmətə malik ağsaqqaldır, gözəl ailə başçısıdır, hörmətli ailəsi, oğlu, gəlini, iki gözəl nəvəsi var. Ramal, Cavidan, allah salamat eləsin. Dedim dayoğlu çox düz deyirsən, allah atalarımıza rəhmət eləsin, deyiblər oddan kül törər, küldən od. İndiki insanlar cır-laşib, əsil döyüşən oğullar şəhid oldu, bəziləridə əlil oldular. Elələridə oldu ki, ordunun birliyini pozaraq qoyub qaçdılar. Bax kəndimiz, elimiz belə şərfəsizlərin qurbanı oldu. Birdəki, o boyda rus ordusu ermənilərin arxasında durdu indidə

durur. Bizə heç kim kömək eləmədi. Bizim dövlətimiz nə edirsə tək başına öz bacarığı ilə qurub yaradı. Allaha pənəh inşallah yaxşı olar. Söhbət əsnasında, Cənəhmədin babası Bayram Gülməmməd oğlunun igidliyindən xalam Aygülün söhbət etdikləri yadıma düşdü. Xalam Aygül deyirdi: "Yaxşı yadımdadı, Bayram kişi kəndin camaatına bir-bir dedi, İbadulla Cəbrayıl deyər ki, silah almaq lazımdır. Deyirlər ermənilər osmanlıda türklərə qarşı silahlı basqınlar eləyirlər. Qabaqlarına keçənə məhəl qoy-mayıb güllə-boran edirlər. Deyilənə görə buralarda da gizli silahlanırlar, vəziyyət gərgin ola bilər."

Sənl demə, Bayram kişi İbadulla Cəbrayılın dedəsinə qoşulub, gedib indiki Görüş şəhərinin yerləşdiyi Şıxavuz dərəsindəki ermənilərə məxsus gizli silah anbarının yol yolağasını öyrəniblər, necə dağıdıb silahı ələ keçirməyi bilmiş kənd ağsaqqalı. Ağaməmməd kişi dedi: "Ey cavanlar mən Bayramın igidliyini bilərəm. Yığılın onun başına nə desə yerinə yetirin."

Odur ki, kənddən bir neçə qoçaq kişilər yığılıb Bayram kişinin ətrafına, onlardan biri də dedəml Dadaş kişi idi. Qoşuldular Bayram kişiye getdilər həmin silah anbarını dağıdıb silahı ələ keçirmək üçün. İki gündən sonra həmin adamlar kəndə qayıtdılar. Nə qədər beşatılan, rusya tüfəngi, neçə at yükü patron daşıyıb gətirmişdilər.

Hələ bu harasıdır? Erməninin uzaq vuran topu, mərmiləri ilə bir

Məmmədov Cənəhməd Gəray oğlu

yerde atlara qoşub gətirmişdilər. Həmin topu, Qunlanlı xırmanlarında səngər qazıb orda quraşdırdılar. Daşnak Andranikdən çox qabaq idi həmin toplar. Nujddronun bandasını, o tərəfdən Tatır Suarlı kəndləri, bu tərəfdən Üçtəpədən bəri imkan vermədilər erməni bənditləri Gorusa yenə bilsinlər. Vurub bandanı darma dağın etmişdilər. Xalam deyirdi: "Dədəml Dadaş həmişə deyirdi, doğrudan Bayram əsl igiddir, ikinci Qaçaq Nəbini xatırladır. Gözlərimin önündə erməni keşikçilərini necə məhv elədi, silahları ələ keçirtmək üçün. Xalam deyirdi, həmin silahdan Daşnak Andranikin ordusunun dağılmasında bizim kəndin o vaxtı cavanları silahlanıb türk ordusuna qoşulub erməni faşistlərinə qarşı neçə döyüşlərdə iştirak ediblər. Ay bala o vaxtı bizim kəndin silahlanmasında Bayram kişinin misilsiz xidməti olub. Məndə dedim, sənin belə bikef olub fikir eləməyin o qeyrətli nəsiləndən gəlir ay Cənəhməd.

Qələmə alan diplomat qəzetinin idarə heyətinin mərhum üzvü Kürd Mahir

“Diplomat” qəzetinin arxivindən

Tatyana Fyodorovna Aristova – Rusiyanın yeganə kürdşünas-etnoqrafı və dünya şöhrətli alimi

Onun nəşrlərinin yüksək qiymətləndirilməsi, müəllifin 30 illik səhra araşdırmalarının, Gürcüstana, Ermənistana, Azərbaycana, Orta Asiyaya və İraqa çoxsaylı səyahətlərin nəticəsidir.

Kürdlərin yaşadıkları şəhərlərlə kifa-yətlənməyərək, Tatyana Aristova şəxsi təşəbbüsü ilə kənd-kənd, ev-ev gəzərək, kürdlərin tarixini, adət-ənənələrini, maddi və mənəvi mədəniyyətini və millətlərarası münasibətləri dərinlən öyrənirdi. T.Aristova yüksək dərəcəli peşəkar idi. O, nəinki fars və kürd dillərini bilirdi, həmçinin məşhur kürdşünaslar – İ.Orbeli, A.Şamilov, K.Kurdoyev, Ç.Bakayev, M.Rudenko, məşhur şərqşünaslar O.İncikyan və Q.Akopov ilə şəxsi tanışlığı var idi. T.Aristova kürd ziyalıları – H.Cındı, M.Əsəd, C.Cəlil, M.Rəşid, Ş.Aşiri və başqaları ilə daima fikirləri və araşdırmaları ilə məsləhətləşərdi, bu isə öz növbəsində onun işinə təkrar olunmaz güc verirdi.

Keçmiş onilliklərdə çox şey dəyişdi. Zaqafqaziyada baş verən fəlakət kürdləri yenidən dünyanın müxtəlif ölkələrinə – Rusiyaya, Qazaxstana, Ukraynaya, Avropaya və sair ölkələrə səpələdi. T.Aristovanın araşdırma apardığı kəndlərin əksəriyyətinin qalıqları qalıb. Bəzi kəndlərdə isə başqa millətlərin nümayəndələri yaşayırlar. Onlar kürdlərin mədəniyyətini və izini məhv etmək üçün hər cür əmələ əl atırlar.

Məhz bu çətin qaçqınlıq zamanında kürd gənclərinin qarşısında çox vacib problemlər durur: milli şüurun, doğma dilin, adət-ənənələrinin unudulmaması və ümumiyyətlə Kürd xalqının məniyyətini əks etdirən mənəvi dəyərlərin qorunub, gələcək nəsələ ötürülməsini vurğulamaq lazımdır. T.Aristovanın arxivlərinə müraciət etdikdə, biz Kürd xalqının apardığı mübarizəni, xalqın tarix və adət-ənənələrini, özünəməxsus dünya təfəkkürünü bərpa edə bilərik.

T.Aristova ömür boyu elm naminə mübarizə aparmışdır. Onun şəxsi arxivi daim kürdlərin üzünə açıq idi. O, araşdırmalarının nəticəsi ilə kürd ictimaiyyətini məlumatlandırır, onlar ilə məsləhətləşirdi.

Bu isə toplanmış materialların zənginliyindən xəbər verir. Allahın köməyi ilə, Kürd xalqının dəyərli dostu və fədakarı Tatyana Fyodorovna Aristova daima xalqımızın ürəyində layiqli yer tutacaq.

* * *

Mənim Zaqafqaziya kürdləri haqqında araşdırmalarım 50-80-ci illəri əhatə edir. İmkan daxilində Ermənistan və Azərbaycanda yaşayan kürd ağsaqqallarının danışdıqları əfsanələr, şifahi xalq ədəbiyyatı və kəndlərin tarixi qeyd olunurdu. Əlavə olaraq, bu əfsanələr yoxlanılırdı, bu haqda qonşu kəndlərin nə düşündükləri soruşulurdu, rayon mərkəzində olan arxivlərlə tutuşdurulurdu. Araşdırmalar aşağıda sadalanan həm kürd, həm də qarışıq əhalisi olan (erməni-kürd, azərbaycan-kürd, rus-kürd) rayonlarda aparılmışdır:

- Ermənistan SSR-nin Aparan, Aştarak, Basarkeçər (Vardenis), Dilican, Talin, Oktemberyan, Şaumyan, Eçmiadzin rayonları;

- Azərbaycan SSR-nin Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı rayonları;

Hələ XIX – XX-cı əsrin əvvəllərində toplanan materiallar bizə deməyə imkan verir ki, bu bölgədə bir-neçə kürd tayfası ta qədimdən yaşayırdılar. Onlar əsasən – “Sipki”, “Cəlali”, “Şekkak”, “Zilan”, “Həsənan” və s. tayfaları. Qeyd etmək lazımdır ki, hələ XIX-cu əsrdən Ermənistanda olan kürd kəndləri əsasən tayfa prinsipi ilə yaranmışdılar, Azərbaycanda isə yaxın qan qohumluğu böyük rol oynayırdı.

Bəzi ədəbi materiallar kürdlərin Zaqafqaziyada qədimdən yaşadıklarını qeyd edir. Məlumdur ki, X – XI-ci əsrlərdə Zaqafqaziyanı bəzi kürd tayfaları və nəsiləri idarə edirdilər. Bununla əlaqədar V.Minorski bölgənin inkişafında Şəddadi kürd

T. Ф. Аристова в курдском национальном костюме

dövlətinin əməyini yüksək qiymətləndirir. Paytaxtı Gəncə və Dvində olan Şəddadilər dövləti böyük əraziyə malik idilər.

Q.Çursinin nəzəriyyəsinə əsasən kürdlər Qərbi Azərbaycanda (Keçmiş Kürdüstan qəzası) 1589-cu ildə baş verən türk-fars müharibəsi zamanı köçürülmüşdülər.

Tarixi sənədlərə əsasən, XIX-cu əsrin ikinci yarısında kürdlər Azərbaycanın növbəti qəzalarında yaşayırdılar: Elizavetpol (Gəncə) quberniyasının – Arəş, Cəbrayıl, Cavanşir və əsasən Zəngəzur qəzaları, Ermənistanda isə - İrəvan quberniyasının – Sürməli, Şəhur-Dərəyələz, Eçmiadzin, Aleksandropol və Novobayazet qəzaları.

Mənim tədqiqat üçün seçdiyim kəndlər bunlar idi:

- Laçın rayonunda – Minkənd, Aşağı və Yuxarı Zerti, Qalaca, Bozlu, Kamallı və Qarakeşiş;

- Kəlbəcər rayonunda – Zəylik, Aşağı Şurtan, Ağcakənd və Oruclu;

- Qubadlı rayonunda – Yuxarı Mollu və Zilanlı

Zaqafqaziyanın qədim xalqı olan kürdlər öz kəndlərinin yaranma tarixini bilirlər. Bu əfsanələrdə əsasən hansı kəndin haradan köçməsi və yeni yerdə necə məskunlaşdığını özündə əks etdirir. Yeni yaylaqların axtarışı və maldarlığın inkişaf etdirilməsi üçün münasib yer axtaran kürdlər daima bir rayondan o biri rayona köç edirdilər. Bu yerdəyişmələr əsasən dağlıq rayonlarında baş verirdi.

Beləliklə, Kəlbəcər rayonundakı kəndlər Laçın rayonunun ərazisindən köç edən kəndlər idi. Oruclu və Ağcakəndin təməlini Laçının Minkənd və Ağcakənddən köçən kürdlər qoymuşdur. Əfsanəyə görə Oruclu kəndinin adını kəndi yaradan şəxsin adı ilə adlandırılmışdır. Ağcakənd isə bura öz ailəsi ilə ilk olaraq köçən Ağca adlı gözəl bir qızın şərəfinə adlandırılmışdır. Baxmayaraq ki, Kürdüstan qəzasının, Kəlbəcər rayonunun Oruclu və Ağcakənd kəndlərinin təməlini Şahsuvarovlar

nəslə qoymuşdur, onlar Minkənddə məskunlaşmağı üstün tutdular. Şahsuvarovların arxasınca Minkəndə daha bir neçə kürd ailəsi köçmüşdür. Kənd qohumluq əlaqələrinə əsasən bir-neçə məhəlləyə bölündü. Ağsaqqallar danışdıqları ki, Şahsuvarovlar Minkəndə gələndə burada 1673-cü ilə aid olan alban kilsəsindən başqa heç bir tikili yox idi. Çox güman ki, burada nə vaxtsa albanlar yaşayırdılar.

Kəndin ağsaqqalı Müseyib Hüseynqulu oğlu Axundovun nəzəriyyəsinə görə isə, bu kilsə qədim məscidin qalıqları üzərində tikilmişdir. Azərbaycanda qədim zamanlardan məskunlaşmış Qubadlı rayonunun Zilanlı və Şotlanlı kəndlərini hesab etmək olar. Bu kəndlərin əhalisi birinci və ikinci Rusiya-İran müharibəsi dövründən əvvəl İrana tabe idilər. Kəlbəcər rayonunun Aşağı Şurtan kəndinin təməlini Laçın rayonunun Mirik (Həsənanlı – A.S.) kəndindən köçənlər qoymuşdur. Məlumatla görə, Hüt və Nağı adlı qardaşları öz ailələri ilə XIX-cu əsrin sonunda bu bölgəyə gələrək məskunlaşmışdılar. 1920-ci illərdə bəzi kəndlərin əhalisinin bir hissəsi çətin həyatdan xilas olmaq üçün Azərbaycanın aran rayonlarına köç etmişdir. Onlar əsasən Yevlax və (Mirbəşir) Tərtər rayonlarının ərazisində məskunlaşmışdılar.

Kəlbəcər rayonunun Zəylik kəndinin əhalisi isə ikinci Rusiya-İran (1826-1828) müharibəsi zamanı İrandan əvvəla Ermənistana, XX-ci əsrin əvvəllərində isə Kəlbəcəre köçmüşdülər. Əfsanəyə görə, kəndin təməlini üç qardaş qoymuşdular. Sonra isə qardaşların ikisi Zar kəndinə köç edərək, orada məskunlaşmışdılar.

Tarix boyu, xüsusəndə 1920-ci illərdə kürd tayfaları Azərbaycandan Ermənistana, Ermənistandan isə Azərbaycana köçürdülər. Bu yerdəyişmələr əsasən iqtisadi və qismən siyasi amillərə bağlı idi.

Misal üçün, Laçın rayonunun Qarakeşiş kəndinin əhalisi İrəvan quberniyasının Şəhur-Dərəyələz qəzasından köç etmişdilər. Onlar əvvəlcə Qaraqışlaq adlanan yerdə məskunlaşmışdılar. Təxminən 1920-ci illərdə Xudo və Abbas adında iki qardaş Qaraqışlağın 15-20 km. Aralığında yeni kəndin təməlini qoyaraq, Qarakeşiş adlandırdılar.

Ermənistanda yerli kürdlərdən savayı, Türkiyədən, İrandan və Azərbaycandan köçən kürdlər az deyildi. Bu tayfaların Ermənistana köçməsi XVII-XIX-cu əsrləri əhatə edir. Rusiya-Türkiyə müharibələri zamanı (1853-56, 1877-78) Rusiyaya tabe olan tayfalar Rusiyaya köçürdülər və əsasən İrəvan quberniyasında məskunlaşdılar. Əksinə, Türkiyəyə tabe olan kürd tayfaları Zaqafqaziyadan Osmanlı ərazisinə köçürdülər.

Ermənistanda kürdlər əsasən tayfa prinsipi ilə məskunlaşdılar.

Beləliklə, Aparan rayonunda onüç kürd kəndi – Ələqəz, Kondaxsaz, Carca-ris, Korbulaq, Kürd Pambı, Quruboğaz, Kiçik Camışlı, Mirak, Səngər və Çobanmaz – “bala”, “məhmədi”, “rojki”, “sipki” tayfalarının nümayəndələri idi.

Talin rayonunun onbeş kəndi – Akko, Baysız, Bəroj, Qəlto, Dian, Zəvestan, Kələşbəq, Qabaqtəpə, Kar-mirpoh, Sabunçu, Seyrane, Sıçanlı, Sorik və Tələk əsasən “zokori”, “ortuli”, “raşi”, “rojki”, “sipki”, “həsəni” tayfalarının nümayəndələri idi.

Şaumyan rayonunun iki kəndində Yuxarı və Aşağı Nəcərlı kəndlərində “bruki”lər yaşayırdılar.

Basarkeçər rayonunun dörd - Reysu, Qayabaşı, Qoşabulaq və Ker kəndlərində

Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanî: Rewşa li herêma Şoreşa Rojava

Kurdî û zimanên din ên di dema rejîma Baasê de bûn qurbanê siyaseta şoven, bi Şoreşa Rojava re ji nû ve zindî bûn. Şoreşê kir ku her kes karibe bi regekî azad zimanê xwe hîn bibe, dîroka zimanê xwe lêkolîn bike.

Rêxistina Perwerde, Zanistî û Çandê (UNESCO) ya Neteweyên Yekbûyî (NY), di sala 1999'an de 21'ê Sibatê weke Roja Zimanê Dayikê ya Cîhanê ragihand. Li gorê wê diviyabû ku her kes bi zimanê xwe bipeyve, binivîse û perwerde bibîne. Lê ev rewş li welatên mêtîngerî gelekî cuda bû. Ji bo Kurd, Ermenî, Asûrî-Suryaniyên ku gelek komkujî li wan hatibû kirin, tiştê bi êş bû ku ev roj li gorî wan nederbasdar bû. Bi taybetî jî, qedexeyê siyaseta şovenîst a zêdetirî sedsalekê herî zêde bandor li ser zimanê Kurdî kir. Lê belê bi Şoreşa Rojava re, ku sîstemên desthilatdariyê yê li cîhanê hejand û soza sîstemeke demokratîk a alternatîf da, ev rewş ji çerxeke zehmet veşerîya û vejînek afirand.

Mîna polîtîkayên ku dewleta Tirk li Bakurê Kurdistanê dimeşîne; rejîma Sûriyeyê jî ku ji roja ava bûye û vir ve hemû pêkhate û baweriyên cuda difetisîne û bi zîhnîyeta yek reng, yek ziman û yek çandî tevdi-gere, bi zextan xwest ziman û çandên cuda asîmîle bike û di nav çanda Erebi de bihelîne. Li hemberî wê jî gel tevî hemû zextan jiyaneke hevpar diyan û têkiliyên xwe neşikandin û bi regekî veşartî hînî ziman û çanda hev dibûn.

ZIMANÊ KURDÎ, ZEXT Û JI NÛ VE JIDAYIKBÛN

Rejîma Baas a ku piştî dagirkeriya Fransayê serxwebûna Sûriyeyê îlan kir, bi polîtîkaya xwe ya şovenîst re 65 sal in Kurd nikarin bi zimanê xwe yê dayikê biaxivin, binivîsîn û bixwînin. Ev siyaseta ku di dema desthilatdariya Şukrî El-Qiwetî de, ku bi eslê xwe ji malbateke tirk a Konyayê bû û di 17ê Tebaxa 1943'an de wek serokomarê Sûriyê hat hilbijartin, dest pê kir, heta pêvajoya Beşar Esed ku sala 2000'an de wek serokomarê Sûriyeyê hat hilbijartin, bênavber berde-

wam kir. Di nava van polîtîkayan de dayîna navên erebî ji gund û bajarên Kurdistan re her wiha avakirina kemberên erebî û hwd. Rêjîma Sûrî bi dehan rêbazên asîmlekirinê dimeşand ku her kes diçû wê qenaetê ku nikare tiştê bike.

Rêber Abdullah Ocalan û Tevera Azadiya Kurdistan di sala 1979 'an de di nav herêmê de fikir û paradîgmaya xwe belav kir. Ji bo Kurdistan ronahiyeke nû ya ku bi salan hatibû tepisandin çêbû. Ev pêvajoya ku milîtanên têkoşîna azadiyê bi hînbûna zimanê Kurdî dest pê kir, derfet afirand ku Kurdên li Rojava û Sûriyeyê dijin bi zimanê xwe binivîsîn. Ji wê jî girîngtir, li dijî fikra ku tu tişt nekaribe bike hêvî çêbû. Ji bo wê Têkoşîna Azadiya Kurd dîrok, ziman û çanda kurdî li ser hemû însanan belav kir û hêşt her kes bizanibe ku miletek bi navê milata Kurd heye. Bêguman ev hemû deskeftî bi dizî dihat kirin.

DI PEYMANA CIVAKÎ DE JÎ CIHÊ XWE GIRT

Rastiya ku her gelê ku li Bakur û Rojhilatê Sûriyê diji ji mafê wî ye bi zimanê xwe ya dayikê bi azad bijî, di nava qanûnên peymana civakî de cihê xwe digire. Di madeya sêyemîn a Hevpeymana Civakî ya Rêveberiya Xweser a Bakur û Rojhilatê Sûriyê de wiha tê gotin "Tu cudahî di navbera hemû zimanên ku li herêma Federaliya Demokratîk a Bakur û Rojhilatê Sûriyê dijin de tune ye. Her gel azad e ku zimanê xwe bi kar bîne û di qadên civakî, îdarî, perwerdeyî û çandî de bi pêş bixe."

SAZIYA ZIMANÊ KURDÎ HATE AVAKIRIN

Ji bo parastin, pêşvebirin û lêkolînkirina zimanê Kurdî ku bi tinebûnê re rû bi rû mabû, sazî û akademyên perwerdeyê yê pîşeyî, entelektuel û zanistî jî ketin meriyetê. Peymangehên ji bo avakirina mamosteyên

deverên Herêma Cizîrê dest bi vekirina dibistanan kir. Yekemîn zanîngeh di 27 'ê Cotmeha 2015 ' an de bi navê Zanîngeha Efrînê li herêma Efrînê hate vekirin. Di 5'ê Tîrmeha 2016'an de li bajarê Qamişlo bi navê Zanîngeha Rojava û di 30'ê Îlona 2017'an de li Kobanê

şoreşê re derfet dîtin ku bi zimanê xwe re bi awayekî azad bijîn. Gelê Sûryanî û Asûrî ku li dêran perwerde didîtin, li dibistanan dest bi dîtina zimanê xwe bi awayekî fermî kirin. Akademyên ji bo avakirina mamosteyan hatin vekirin û perwerde bi lez û bez dest-pê kirin. Ji bo pêşxistina zimanê Sûryanî û avakirina perwerdeya mamosteyan di sala 2014'an de li bajarê Qamişlo saziya bi navê Olaf Tao hate vekirin. Ev saziya ku di bin rêveberiya xweser a Bakur û Rojhilatê Sûriyê de hatiye vekirin, şaxên wê li Qamişlo, Tirbespiyê, Dêrik û Hesêkê hene.

Ermeniyên ku di bin sîwanê Meclîsa Ermenan de li Bakur û Rojhilatê Sûriyê hatine birêxistinkirin; piştî ku binesaziya pêwîst ji wan re hat çêkirin da ku bi zimanê xwe yê dayikê perwerde bibînin, bi lez û bez dest bi perwerdeyê kirin. Ermeniyên ku ji ber qirkirina ji Helebê heta Dêrazor û Hesêkê rizgar bûn niha li meclîsa Eremiyan bi awayekî fermî fêrî zimanê xwe yê Ermenî dibin. Li gorî agahiyên ku me ji meclîsa Ermeniyên girtine, daxwaz hatiye kirin ku di demeke nêz de mamosteyên Ermenî li dibistanên wan bînin dîtin.

ÇERKEZ Û TIRKEMEN JÎ...

Perwerdeya pîrzimanî herî zêde li Minbicê ku mînaka herî berbiçav a paradîgmaya Neteweya Demokratîk e tê dîtin. Çerkesên li Minbicê dijin, dikarin di nava meclîs û komeleyên xwe yê xweser de bi zimanê xwe yê dayikê perwerdeyê bibînin. Piştî rizgarkirina Minbicê ji dagirkeriya çeteyên DAÎŞ'ê, gelê Tirkemen di nava komîteya ku di 25'ê Nîsana 2018'an de hate avakirin dest bi perwerdeya bi zimanê xwe ya dayikê kir.

834 HEZAR KES BI ZIMANÊ DAYIKÊ PERWERDEYÊ DIBÎN

Li gorî agahiyên ku me ji Komîteya Perwerdeyê ya Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê wergirtine, di sala perwerdeyê ya 2022-2023'an de li 4 hezar û 153 dibistanan 834 hezar 691 xwendekar bi zimanê xwe yê dayikê perwerdeyê distînin. Piraniya ji wan Erebin û li dû wan jî Kurd û Suryani tî. anfkurdi.com

zimanê Kurdî weke peymangehên Şehîd Viyan Amara yê ku yekem car di sala 2013'an de li Efrînê hate vekirin, avabûn û bi alavên zanistî hatine amadekirin û rêyeke mezin di pêşxistina zimanê kurdî de lîstine Saziya Zimanê Kurdî di sala 2011 'an li Rojava ji bo pêşxistina zimanê kurdî hate avakirin.

FERMÎ BÛ, CARA YEKEMÎN BÛ ZIMANÊ PERWERDEYÊ

Bi biryara ku Rêveberiya Xweser a Rojava li ser esasê paradîgmaya Neteweya Demokratîk wergirtî; Kurdî, Erebi û Suryanî wek zimanên fermî li herêmê hatin qebûl kirin. Ev xebata ku di sala 2011 'an de weke kursa zimanê Kurdî li malan destpê kir, piştî demeke kurt hêdî hêdî dest bi sîstema li dibistanan kir. Di sala perwerdeyê ya 2012-2013'an de li dibistanên herêmê zimanê Kurdî weke zimanê perwerdeyê hat destpêkirin. Ji sala 2014 'an û vir ve materyalên perwerdeyê bi Kurdî hatin amadekirin.

Li Bakur û Rojhilatê Sûriyê yekemîn dibistana ku bi zimanê kurdî perwerdeyê dide di 6 'ê Îlona 2011' an de li navçeya Şera ya Efrînê bi navê Şehîd Fewzî hate vekirin. Piştî di 26 'ê Îlona 2011'an de li navenda bajarê Kobanê bi navê Şehîd Osman Silêman hat vekirin. Paşê li gelek

bi navê Zanîngeha Kobanê hate vekirin. Li zanîngeh û akademyan di bin navê Ziman û Wêjeya Kurdî de beş hatin vekirin.

GELÊN DIN JÎ FERÎ KURDÎ DIBIN

Tevî ku Kurd fêrî zimanê Erebi û zimanê xwe bûne jî, gelên Erebi, Asûrî, Suriyanî û Ermenî yê li herêmê bi Kurdistan re dijin, bi çerxeke mezin dest bi hînbûna Kurdî kirin. Ev mîrateya dîrokî ya ji aliyê gelên hînî ziman û çanda hev dibin ve hat afirandin û bi Şoreşa Rojava re hat sîstemaîzekirin. Her gelê ku li Bakur û Rojhilatê Sûriyê diji bi awayekî azad zimanê xwe diaxivin û pêş dixin û her wiha ziman û çanda cîranê xwe jî fêr dibin

Di warê ziman de geşedanên şoreşgerî bûn, ev xebatên ku hatin kirin tenê bi dibistanan re sînor dar nema, her wiha ber bi kolanan ve çûn. Tablêta naskirina kolan, gund, bajar her wiha nîşaneyên dikan û kargehên herêmê ku ji zîhnîyeta şovenîst rizgar bûn, li gorî zimanên gelên li herêmê dijin guherî. Pêkane ku mirov vê guherîne li her kolaneke li qada Şoreşa Rojava dibîne.

ERMENÎ, ASÛRÎ-SÛRYANÎ JÎ FERÎ ZIMANÊN XWE YÊN DAYIKÊ DIBIN

Gelên Ermenî, Sûryanî û Asûrî ku zêdeyî sedsal in rastî komkujîyan tî. Lê bi

Барзани и делегация США обсудили парламентские выборы

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), 14 февраля принял заместителя главы миссии посольства США в Багдаде Дэвида Бургера, чтобы обсудить последние события в регионе, в том числе недавние события в Ираке и Курдистане,

угрозу терроризма и отношения Эрбиля и Багдада.

Барзани подчеркнул необходимость соблюдения конституции, за которую проголосовал иракский народ, и важность защиты институтов Курдистана. Он напомнил, что согласно конституции законы Курдистана имеют преимуще-

ственную силу над законами иракского парламента в случае конфликта.

Барзани подтвердил важность проведения парламентских выборов в Курдистане без неконституционного вмешательства и подчеркнул необходимость сохранения целостности избирательного процесса.

Что касается присутствия коалиционных сил в Ираке, курдский лидер назвал это вопросом национальной важности, и призвал решить его через официальные правительственные каналы и инклюзивный диалог с участием всех иракских общин.

Барзани также подчеркнул постоянную угрозу терроризма и выступил за безоговорочную поддержку диалога и соглашения между иракским правительством и коалиционными силами.

Курдистан интегрирует международные права в свое законодательство

За последние четыре года Региональное правительство Курдистана (КРГ) включило положения Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах в свое местное законодательство.

Такое заявление сделал Диндар Зибари, координатор международной правозащит-

ной деятельности КРГ, во время обсуждения пятого периодического доклада Ирака, представленного Комитету по экономическим, социальным и культурным правам в штаб-квартире ООН в Женеве (Швейцария).

ной деятельности КРГ, во время обсуждения пятого периодического доклада Ирака, представленного Комитету по экономическим, социальным и культурным правам в штаб-квартире ООН в Женеве (Швейцария).

Он также остановился на мерах, принятых для защиты религиозных и национальных компонентов, включая принятие Закона о правах меньшинств, религий и религиозных сект в Курдистане в 2003 году и Закона № 5 от 2015 года о правах компонентов.

Зибари также упомянул об

утверждении Национальной стратегии борьбы с коррупцией в Курдистане (2025-2021 годы) для повышения прозрачности и борьбы с коррупцией.

Он отметил, что в 2023 году всего было возбуждено 393 дела о коррупции, из них 248 дел переданы в компетентные суды, 103 дела решены, а 42 дела возвращены в орган вла-

сти из-за недостаточности доказательств. Также представитель КРГ отметил, что в Курдистане в настоящее время проживают около 966 992 внутренне перемещенных лиц (ВПЛ) и сирийских беженцев, и курдское правительство обеспечивает 80% их потребностей.

Что касается людей с ограниченными возможностями, Зибари отметил регистрацию 78 335 человек, из которых 1392 являются студентами университетов, 13249 была оказана помощь в трудоустройстве и предоставлено

3% жилья из 29 000 строящихся единиц.

Были также упомянуты усилия по освобождению пленных езидов: на сегодняшний день освобождено 3567 человек, а 2640 числятся пропавшими без вести после похищения террористами "Исламского государства" (ИГ).

В настоящее время в парламенте вносятся поправки в такие законы, как Закон о домашнем насилии № 8 от 2011 года, направленный на защиту прав женщин. Кроме того, были особо отмечены такие меры, как создание приютов для женщин, находящихся под угрозой, и трудоустройство женщин как в государственном, так и в частном секторах. Зибари подчеркнул активное участие женщин на руководящих должностях в различных секторах, включая руководство парламентом, министерские должности и судебные должности. В заключение он упомянул политику защиты детей, принятую в 2023 году, передачу на утверждение Закона о труде, а также инициативы по поддержке работников с низкими доходами и борьбе с неграмотностью.

Также были отмечены усилия девятого кабинета министров по сохранению и восстановлению объектов наследия: реализован 41 археологический проект, зарегистрировано 3200 археологических объектов, восстановлены 69 объектов в 2023 году, а так

Премьер-министр Курдистана и посол Японии обсудили совместные проекты

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани в среду, 21 февраля, принял посла Японии в Ираке Футоши Мацумо-

то для обсуждения различных тем, включая совместные проекты в регионе.

"Мы обменялись мнениями о путях расширения наших двусторонних отношений и наших совместных проектах с "Японским агентством международного сотрудничества" (JICA) в Курдистанском регионе, особенно в области управления водными ресурсами и энергетики", — сообщил премьер-министр в заявлении, опубликованном в его официальной ленте в Facebook.

Иностранный дипломат подтвердил неизменную поддержку Японии безопасности и стабильности Курдистана.

"Я поблагодарил Японию за поддержку Курдистана и подтвердил нашу готовность к дальнейшему развитию наших отношений", — говорится в заявлении курдского лидера.

Япония поддерживает прочные двусторонние отношения с Курдистаном, оказывая поддержку через JICA, чьи проекты охватывают очистку сточных вод и воды, а также обучение государственных служащих и повышение их квалификации.

Премьер-министр Ирака и посол США обсудили экономическое сотрудничество

21 февраля премьер-министр Ирака Мухаммед Шиа ас-Судани встретился с послом США Алиной Романовски, обсудив

ключевые вопросы экономического сотрудничества между Багдадом и Вашингтоном. В заявлении офиса Судани сказано, что высокопоставленные чиновники обменялись мнениями по экономическим вопросам в преддверии предстоящего визита иракского лидера в Вашингтон. Стороны изучили пути укрепления двусторонних отношений между Ираком и Соединенными Штатами, и подчеркнули важность продолжения диалога и сотрудничества, особенно через совместную Высшую военную комиссию, ответственную за координацию завершения миссии международной коалиции в Ираке. Стороны также рассмотрели механизмы сотрудничества, изложенные в Стратегическом рамочном соглашении между Ираком и Соединенными Штатами, а также работу соответствующих комитетов, созданных для содействия его реализации.

Президент Курдистана обсудил сотрудничество в сфере безопасности с мировыми лидерами

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани 17 февраля провел несколько важных встреч, продемонстрировав активное участие Курдистана в глобальных диалогах по безопасности во время Мюнхенской конференции.

Участвуя в Мюнхенской конференции по безопасности, курдский президент встретился с азербайджанским коллегой Ильхамом Алиевым, чтобы обсудить расширение сотрудничества между Курдистаном, Ираком и Азербайджаном, подчеркнув необходимость мирного решения региональных проблем. Потенциальное открытие консульства Азербайджана в Эрбиле также обсуждалось как средство углубления двусторонних отношений.

В ходе встречи с министром обороны Германии Борисом Писториусом Барзани поблагодарил за поддержку в объединении сил пешмерга и противодействии "Исламскому государству" (ИГ). Постоянная помощь Германии, включая поставки оружия, руководство и обучение войск пешмерга, отражает продолжающееся сотрудничество в рамках возглавляемой США коалиции, подчеркнул он.

На еще одной встрече - с парламентским представителем "Социал-демократической партии Германии" (СДПГ) Нильсом Шмидом - курдский лидер продолжил обсуждение двусторонних отношений и регионального сотрудничества.

Кроме того, Барзани встре-

тился с королем Иордании Абдаллой II, обсудив важность диалога и достижения консенсуса для прочной безопасности и стабильности на Ближнем Востоке. Президент выразил благодарность королю Абдалле за непоколебимую поддержку Ирака и Курдистана.

Не менее важной была встреча с государственным секретарем по иностранным делам, делам Содружества и развития Соединенного Королевства Дэвидом Кэмероном, который подтвердил приверженность своей страны предоставлению постоянной помощи и содействия как Ираку, так и региону Курдистан, уделив особое внимание укреплению двусторонних связей.

На всех встречах курдский лидер подчеркивал приверженность Курдистана решению региональных проблем мирными средствами. Его участие в Мюнхенской конференции послужило укреплению присутствия Курдистана в дискуссиях по глобальной безопасности и новых оборонных технологиях.

Мюнхенская конференция по безопасности служит жизненно важной платформой для дискуссий по вопросам международной политики безопасности, собирая высокопоставленных лиц, принимающих решения, включая глав государств, министров и видных деятелей. Такое взаимодействие способствует диалогу по важнейшим вопросам глобальной безопасности, сотрудничеству и стратегическому партнерству между участвующими странами и организациями.

КРГ призывает Канаду расширить дипломатическое представительство в Эрбиле

Департамент иностранных дел Регионального правительства Курдистана (КРГ) призвал Канаду повысить уровень своего

дипломатического присутствия в Эрбиле до уровня Генерального консульства.

Это заявление было сделано Сафином Дизайи, главой Департамента международных отношений КРГ, во время выступления в понедельник, 18 февраля, посвященного десятой годовщине открытия офиса посольства Канады в Ираке в Эрбиле.

Дизайи высоко оценил десятилетнюю работу канадской дипломатической миссии в Эрбиле, из-за ее активной дипломатической роли, вклад в борьбу с терроризмом и поддержку сил пешмерга.

Он подчеркнул важность международного сотрудничества в противостоянии радикальным группировкам, угрожающим стабильности и сосуществованию в регионе Курдистан.

Говоря о крепких отношениях между Курдистаном и Канадой, Дизайи подчеркнул важность культурного обмена, которому способствуют курдские общины в Канаде их вкладом в продвижение курдской культуры, в том числе в канадском парламенте.

Кроме того, Дизайи назвал федеральную систему Канады моделью для Ирака в плане установления принципов федерализма. Он подчеркнул важность сотрудничества между Эрбилем и Багдадом в укреплении федеральной структуры, которая уважает разнообразие и конституционные права всех иракских общин. Призыв к повышению уровня дипломатического представительства отражает приверженность Курдистана углублению связей с Канадой и укреплению двустороннего сотрудничества в различных областях, включая безопасность, культуру и управление.

Ирак депортирует нищих из арабских и азиатских стран

21 февраля министерство труда и социальных дел Ирака объявило, что нищие-выходцы из арабских и азиатских стран будут депортированы обратно в их страны, и им не будет разрешено оставаться в Ираке.

"Хотя попрошайничество, к сожалению, стало источником дохода для многих иракских семей, необходимо приложить усилия, чтобы обуздать его, предоставляя социальные пособия. Однако мы знаем о значительном

присутствии нищих из таких стран, как Пакистан и Индия, а также граждан Сирии", — заявил официальный представитель министерства Наджм Акаби.

Он пояснил, что эти люди часто приезжают в Ирак в качестве гостей, особенно во время религиозных сезонов или паломничества к святыням. Однако по прибытии они занимаются попрошайничеством и продлевают свое пребывание в стране. В результате мини-

стерство предприняло шаги для решения этой проблемы, координируя свои действия с министерством внутренних дел, чтобы облегчить депортацию этих лиц.

Решение направлено на регулирование притока попрошаек из-за границы и смягчение воздействия попрошайничества на местные сообщества. Применяя меры по депортации, федеральное правительство Ирака стремится обеспечить направление ресурсов на поддержку

нуждающихся иракских граждан, сохраняя при этом порядок и безопасность внутри страны.

ДИПЛОМАТ

№ 07 (567) 16 - 22 феврал 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Глава ДПК поздравил союзы студентов и молодежи с днем основания

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), поздравил Союз студентов Курдистана и Союз демократической молодежи Курдистана с 71-й годовщиной создания, призвав их использовать знания для выполнения законного дела курдского народа.

"По случаю 71-летия создания Союза студентов Курдистана и Союза демократической молодежи Курдистана я выражаю самые теплые поздравления молодежи и студентам Курдистана и желаю им успехов и преуспевания", — говорится в заявлении курдского лидера, которое опубликовала штаб-квартира Барзани.

Президент ДПК подчеркнул, что оба союза были в центре Великой Сентябрьской

революции, и с момента ее начала и до сегодняшнего дня они служат центром воспитания лояльных и стойких поколений, формирования способных лидеров освобождения Курдистана, часто

принося жертвы на своем пути.

Курдский лидер добавил, что обе организации должны

оправдать ожидания общества и поддержать законное дело своего народа. Он призвал их поддерживать курдские и патриотические ценности в своей борьбе, используя знания и осведомленность для достижения важных целей курдского народа.

Также с поздравительным посланием к Союзу студентов Курдистана и Союзу демократической молодежи Курдистана обратился вице-президент ДПК Масрур Барзани, заявивший, что организации "играют важную роль и имеют яркую историю в достижении и защите прав студентов и молодежи, развитии патриотической мысли, повышении способностей и

научного уровня студентов и молодежи Курдистана, а также защите национальных достижений".

Премьер-министр Барзани поблагодарил за постоянную поддержку Курдистана со стороны ОАЭ

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани встретился с шейхом Мохаммедом бен Рашидом Аль Мактумом, вице-президентом, премьер-министром ОАЭ и правителем Дубая, чтобы обсудить укрепление двусторонних отношений.

В ходе встречи, на которой присутствовали несколько высокопоставленных чиновников Эмиратов, стороны обсудили пути улучшения отношений между Курдистаном и Объединенными Арабскими Эмиратами. Об этом говорится в заявлении офиса премьер-министра Барзани. В ходе обсуждений курдский премьер выразил благодарность ОАЭ за постоянную поддержку Регионального правительства Курдистана (КРГ).

Со своей стороны, шейх Мохаммед бен Рашид Аль Мактум выразил удовлетворение участием Курдистана во Всемирном правительственном саммите в Дубае, и подчеркнул свою приверженность укреплению двусторонних отношений в различных областях. В понедельник премьер-министр Курдистана прибыл в Дубай для участия в саммите мировых правительств. Его пригласил вице-президент ОАЭ, премьер-министр и правитель Дубая шейх Мохаммед бин Рашид Аль Мактум.

Иракский суд сократил количество мест в парламенте Курдистана до 100

Федеральный верховный суд Ирака 21 февраля принял решение разделить Курдистан на четыре избирательных округа и сократить количество мест в парламенте региона со 111 до 100.

"То, что сделал Федеральный суд, — это явный заговор против Курдистана и его сосуществования. На это решение напрямую повлияли Тегеран и "Корпус стражей Исламской революции" (КСИР), и они сами переработали решение", — считает представи-

тель парламента Курдистана Саид Харди.

Он подчеркнул, что партия "Патриотический союз Курдистана" (ПСК) несет ответственность за то, что судьба курдского народа и парламента Курдистана стала зависеть от Ирана.

Харки подчеркнул, что сила Курдистана заключается в уважении прав христианской и туркменской общин, представленных в парламенте, в отличие от широко распространенных нарушений прав других общин в Ираке. "ПСК,

открыто присоединившись к фронту сопротивления, создала проблемы для этого выдающегося и сильного аспекта Курдистана ради своей собственной выгоды", сказал он в интервью "BasNews".

Иракский суд также постановил, что Высшая Независимая Избирательная комиссия Ирака (ИНЕС) будет отвечать за надзор над проведением шестого тура парламентских выборов в Курдистане, отняв эти полномочия у Высшей Независимой комиссии по

выборам и референдумам Курдистана.

Сегодняшние решения суда последовали за жалобами, поданными лидером фракции ПСК на пятой сессии парламента Курдистана Зиадом Джабаром и Аманджем Наджибом

Шамуном, христианским членом совета провинции Сулеймания. Жалобы касались пяти конкретных частей Закона о парламентских выборах Курдистана, в том числе статьи о количестве мест в парламенте.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

XÜDAN İMTİYAZ Ü SERNIVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR SULEYMAN

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakı Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500